

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

A

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1949:58
SOCIALDEPARTEMENTET

ARBETSTIDSUTREDNINGENS BETÄNKANDE

DEL III

FLOTTNINGSGARVARE

S T O C K H O L M

1 9 4 9

Statens offentliga utredningar 1949

Kronologisk förteckning

1. Norrlandskommitténs principbetänkande. Första delen. Norrlandska utvecklingslinjer. Idun. 303 s. Jo.
2. Norrlandskommitténs principbetänkande. Andra delen. Särstilda utredningar. Idun. 194 s. Jo.
3. Norrlandskommitténs principbetänkande. Tredje delen. Utlåtanden och förslag i vissa frågor. Idun. 163 s. Jo.
4. Utredning med förslag om lösdrivarlagens upphävande m. m. Marcus. 213 s., bil. 1 73 s., bil. 2 106 s. I.
5. Principer och metoder för kostnadsberäkningar vid statens järnvägar. Beckman. 122 s. K.
6. Kriminalvård i frihet. Fångvårdsstyrelsens utredning angående skyddsarbetets organisation m. m. Marcus. 140 s. Ju.
7. Betänkande med förslag till indexreglering av folkpensionerna. Beckman. 80 s. S.
8. Betänkande angående förbättrad insyn i enskilda företags ekonomiska förhållanden. Norstedt. 105 s. Ju.
9. 1944 års allmänna skattekommitté. 3. Betänkande angående beskattning av realisationsvinster, m. m. samt ackumulerade inkomster. Marcus. 168 s. Fi.
10. Elkraftutredningens redogörelse nr 2: 17. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras råkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Värmlands län. Beckman. 45 s. K.
11. Betänkande om sinnesslövråden. Katalog och Tidsskriftstryck. 248 s., 1 karta. I.
12. Utredning rörande folkpensionärernas bostadsförhållanden och bostadskostnader. Idun. 94 s. S.
13. 1945 års bankkommitté. Betänkande med förslag om inrättande av en statlig affärsbank. Beckman. 83 s. Fi.
14. Bilagor till 1942 års järnvägskostnadsutredningens betänkande. Produktions- och kostnadsstrukturen vid statens järnvägar. Promemorior. Av A. Sjöberg. Beckman. 269 s. K.
15. P. M. med synpunkter på det svenska långtidsprogrammet. I anslutning till OEEC:s interimrapport. Beckman. 23 s. H.
16. Promemoria över preliminär utredning rörande befälsrekryteringen inom försvaret. Beckman. 75 s. F6.
17. Betänkande med förslag till lag om registrerade föreningar m. m. Idun. 277 s. Ju.
18. Kvalitetsforskning och konsumentupplysning. Kihlström. 265 s., 16 pl. H.
19. 1945 års skogshärbärgesutredningens betänkande. 2. Utredning med förslag till lagstiftning rörande tillfälliga beståder vid skogs- och flottnings- m. fl. arbeten. Idun. 183 s., 26 pl. S.
20. Dissenteragskommittén. Betänkande med förslag till religionsfrihetslag m. m. Marcus. XLVIII, 390 s. Ju.
21. Svensk hamnbyggnadspolitik. Marcus. 318 s. K.
22. Betänkande rörande gallring av handlingar hos vissa av försvaets myndigheter. Heggström. 232 s. F6.
23. Lagberedningens utlåtande angående lagstiftning om gräns mot allmänt vattenområde. Norstedt. 28 s. Ju.
24. Kommunallagskommitténs betänkande 2 med förslag till ändrade bestämmelser om ersättning åt innehavare av kommunala förtroendeuppdrag. Idun. 84 s. I.
25. 1945 års försäkringsutredning. 1. Principbetänkande rörande försäkringsväsendet. Norstedt. 220 s. H.
26. 1945 års försäkringsutredning. 2. Betänkande med förslag till lag om trafikförsäkring. Norstedt. 160 s. H.
27. Betänkande med förslag till lag om sjömansskatt m. m. Katalog och Tidsskriftstryck. 237 s. Fi.
28. Folk- och skolbibliotek. Betänkande och förslag avgivet av folkbibliotekssakkunniga. Gummesson. 173 s. E.
29. Elkraftutredningens redogörelse nr 2: 3—4. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras råkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Uppsala län och Södermanlands län. Beckman. 57 s. K.
30. Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 9. Tiden juli 1947—juni 1948. Av K. Åmark. Idun. 382 s. Fo.
31. Social upplysning. Idun. xvi, 175 s., 89* s. S.
32. Yrkesutbildning för varubud m. fl. Norstedt. 66 s. E.
33. En generalplan för rikets färleder och hamnar. Bilaga 2 till SOU 1949: 21 om svensk hamnbyggnadspolitik. Marcus. 242 s. K.
34. Betänkande med förslag angående ändrade grunder för fördelning och uttagande av kostnad för byggande och underhåll av skogsvägar. Gernandt. 66 s. Jo.
35. Skolöverstyrelsens utlåtande över vissa av 1940 års skolutredningens betänkanden och 1946 års skolkommissionens principbetänkande jämte sammanfattning av avgivna yttranden. Heggström. 404 s. E.
36. Utredningar i anslutning till 1949 års nationalbudget. Marcus. 67 s. Fo.
37. Klientelet på arbetshemmen. En socialpsykologisk utredning om försunliga försörjare och störande understödsdagare. Beckman. 206 s. S.
38. Betänkande rörande avbetalnings- och förskottsköp m. m. Gummesson. 67 s. Ju.
39. Betänkande angående statens konstsamlingars organisation och lokalbehov. Marcus. 231 s. E.
40. Betänkande med förslag angående förenklad rekvisitions- och granskningsförfarande beträffande vissa statsbidrag till folkskoleväsendet. Katalog och Tidsskriftstryck. 98 s. E.
41. Betänkande och förslag angående studiehjälpverksamheten vid de allmänna läroverken m. fl. statliga och statsunderstödda läroanstalter. Beckman. 103 s. E.
42. Elkraftutredningens redogörelse nr 2: 1—2. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras råkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Stockholms stad och Stockholms län. Beckman. 38 s. K.
43. Betänkande med förslag till livsmedelsstadga m. m. Beckman. 365 s. I.
44. Betänkande med förslag till vissa åtgärder till rationalisering av gat- och kantstensindustrin. Beckman. 102 s. H.
45. Betänkande med förslag till nya medborgarskapslagar för Danmark, Norge och Sverige. Marcus. 85 s. Ju.
46. Betänkande med utredning i vissa värnpliktsfrågor. Katalog och Tidsskriftstryck. 293 s. F6.
47. Betänkande med förslag till ändrade bestämmelser rörande beskattningen av äkta makar. Idun. 332 s. Fi.
48. 1945 års universitetsberedning. 4. Studenternas sociala ursprung, betyg i studentexamen, vidare utbildning, yrkesval m. m. Idun. 320 s. E.
49. Betänkande rörande hjälp åt egnahemsägare och bostadsrättshavare som drabbats av arbetslöshet. Beckman. 101 s. S.
50. Betänkande med förslag till lönerreglering m. m. för lärarpersonalen vid statsunderstödda folkhögskolor och lantruksundervisningsanstalter. Kihlström. 303 s. Fi.
51. Sjöfolkets arbetslöshet i utländsk hamn. Idun. 57 s. H.
52. Om inrättande av ett rättsvetenskapligt forskningsråd. P. M. utarbetad av inom Kungl. ecklesiastikdepartementet tillkallade sakkunniga. Idun. 26 s. E.
53. Betänkande med förslag till ordnande av den andliga vården vid sjukhusen. Idun. 234 s. E.
54. 1945 års universitetsberedning. 5. Examina och undervisning, universitetsstatistiken. Beckman. 337 s. E.
55. Utredning beträffande privata skolor för yrkesutbildning med förslag till bestämmelser om tillsyn. Heggström. 103 s. E.
56. Betänkande med förslag till förordning om ändring i vissa delar av Kungl. Maj:ts förordning den 27 juni 1927 (nr 321) om skatt vid utskiftning av aktiebolags och solidariska bankbolags tillgångar m. m. Marcus. 87 s. Fi.
57. Utredning angående de handelspolitiska arbetsformerna m. m. Katalog och Tidsskriftstryck. 87 s. H.
58. Arbetsutredningens betänkande. Del 3. Flottningsarbetare. Marcus. 71 s. S.

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = ecklesiastikdepartementet. Jo. = jordbruksdepartementet.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1949:58
SOCIALDEPARTEMENTET

ARBETSTIDSUTREDNINGENS BETÄNKANDE

DEL III

FLOTTNINGSARBETARE

STOCKHOLM 1949
ISAAC MARCUS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG
498048

STATENS ÖPPENLIGA UTRÖMNINGAR 1913
SÖDERBOMMAREN

ARRETSUTREDNINGENS BETÄNKANDE

DEL III

FLOTTNINGSSÄRBETÄRE

STOCKHOLM 1914
H. & P. NORSTEN & SÖNER

Innehållsförteckning.

	Sid
Skrivelse till chefen för socialdepartementet	5
Förslag till lagändring	7
I. <i>Inledning</i>	8
Gällande lag	8
Kollektivavtal	9
Utlandet	10
Historik och utredningens uppdrag	11
II. <i>Arbetstidens reglering i den allmänna arbetstidslagen</i>	15
III. <i>Flottningsarbetet</i>	19
IV. <i>Undersökningar</i>	27
Rundfråga	29
Statistiska undersökningar	35
Kompletterande utredning	58
Konferens rörande flottningsarbetet	64
V. <i>Utredningens förslag</i>	65

Innehållsförteckning.

254	Kritiska till delen för socialdepartementet
5	Förslag till lagbrotts
7	I. Förtäring
8	Förtäring
8	Förtäring
9	Kollektiv
10	Utbudet
11	Historik och utvecklingens uppgift
12	II. Arbetsansvar
13	Förtäring
14	Förtäring
15	Förtäring
16	Förtäring
17	Förtäring
18	Förtäring
19	Förtäring
20	Förtäring
21	Förtäring
22	Förtäring
23	Förtäring
24	Förtäring
25	Förtäring
26	Förtäring
27	Förtäring
28	Förtäring
29	Förtäring
30	Förtäring
31	Förtäring
32	Förtäring
33	Förtäring
34	Förtäring
35	Förtäring
36	Förtäring
37	Förtäring
38	Förtäring
39	Förtäring
40	Förtäring
41	Förtäring
42	Förtäring
43	Förtäring
44	Förtäring
45	Förtäring
46	Förtäring
47	Förtäring
48	Förtäring
49	Förtäring
50	Förtäring
51	Förtäring
52	Förtäring
53	Förtäring
54	Förtäring
55	Förtäring
56	Förtäring
57	Förtäring
58	Förtäring
59	Förtäring
60	Förtäring
61	Förtäring
62	Förtäring
63	Förtäring
64	Förtäring
65	Förtäring
66	Förtäring
67	Förtäring
68	Förtäring
69	Förtäring
70	Förtäring
71	Förtäring
72	Förtäring
73	Förtäring
74	Förtäring
75	Förtäring
76	Förtäring
77	Förtäring
78	Förtäring
79	Förtäring
80	Förtäring
81	Förtäring
82	Förtäring
83	Förtäring
84	Förtäring
85	Förtäring
86	Förtäring
87	Förtäring
88	Förtäring
89	Förtäring
90	Förtäring
91	Förtäring
92	Förtäring
93	Förtäring
94	Förtäring
95	Förtäring
96	Förtäring
97	Förtäring
98	Förtäring
99	Förtäring
100	Förtäring

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Socialdepartementet.

Arbetstidsutredningen — som tillsattes den 15 mars 1947 med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 28 februari samma år för att verkställa en allmän översyn av arbetstidslagstiftningen — överlämnade till Herr Statsrådet dels den 1 december 1947 betänkande del I (SOU 1947: 65) angående arbetare under jord i gruva och stenbrott dels ock den 1 december 1948 betänkande del II (SOU 1948: 51) angående treskiftsarbetare och tunnelarbetare. Härefter har utredningen fortsatt att i anslutning till rekommendation i direktiven upptaga spörsmål, som kunna lösas fristående, till särskild behandling utan att avvakta slutförande av utredningens uppdrag i dess helhet. Ett dylikt spörsmål har utredningen funnit vara frågan om en laglig reglering av arbetstiden vid flottning. Denna verksamhetsgren är nu undantagen från arbetstidslagens tillämpning, och enligt direktiven har utredningen att bland annat undersöka förutsättningarna att slopa eller begränsa gällande undantag från lagens tillämpning. Vidare har Kungl. Maj:t till utredningen — för att tagas under övervägande vid fullgörande av utredningens uppdrag — överlämnat en skrivelse från 1947 års riksdag innefattande hemställan, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en utredning av frågan om laglig reglering av arbetstiden vid flottning samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Resultatet av utredningens arbete i förevarande avseende överlämnas härmed.

Utredningen består av häradshövdingen Ove Hesselgren, ordförande, ombudsmannen i svenska industrijänstemannaförbundet Harald Adamsson, ledamöterna av riksdagens andra kammare fru Elsa Johansson, Norrköping, och Olof Nilsson, Göteborg, direktören i järnbruksförbundet Gustaf Rudenstam samt ombudsmannen i svenska metallindustriarbetareförbundet Edvard Vilhelmsson.

Utredningens sekreterare är förste byråsekreteraren i arbetsmarknadsstyrelsen fil. lic. Tore Hessler, som därtill förordnades den 15 december 1948, då förutvarande sekreteraren hovrättsassessorn Erland Conradi erhöll begärt entledigande från uppdraget.

Att såsom experter biträda utredningen rörande frågan om reglering av arbetstiden vid flottning tillkallades den 9 januari 1948 direktören i föreningen skogsarbeten A. Duus-Otterström, flottningsschefen P. Lundén, ombudsmannen i svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet I. Enberg samt ordföranden i sistnämnda förbund Ch. Winroth. På därom av Duus-Otter-

ström gjord framställning entledigades denne den 5 september 1949 från sitt uppdrag, och tillkallades samma dag flottningsschefen J. Staël von Holstein att i Duus-Otterströms ställe biträda utredningen såsom expert.

Undersökningen beträffande en reglering av arbetstiden vid flottning har anförtrotts åt en delegation inom utredningen, bestående av undertecknad Vilhelmsson jämte experterna.

Från flertalet mera betydande flottningsföreningar har införskaffats material, delvis av statistisk art till belysande av arbetsförhållandena vid flottning. Tillika har en konferens anordnats med ett antal representanter företrädande olika flottningsföreningar samt avdelningar tillhörande svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet.

Efter vederbörligt medgivande har delegationen för flottning jämte utredningens ordförande och sekreterare företagit resor till skilda flottleder för studier av arbetsförhållandena vid flottning.

Under återopande av vad sålunda anförts får utredningen härmed vördsamtt överlämna sitt betänkande del III med förslag till

Lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning.

Stockholm den 1 december 1949.

OVE HESSELGREN

HARALD ADAMSSON

ELSA JOHANSSON

OLOF NILSSON

GUSTAF RUDENSTAM

EDVARD VILHELMSSON

/ T. Hessler.

Förslag

till

Lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning.

Härigenom förordnas, att 1 § lagen den 16 maj 1930 om arbetstidens begränsning skall erhålla följande ändrade lydelse.

1 §.

Denna lag — — — här nedan.

Från lagens tillämpning undantagas:

- a) arbete, som — — — ävensom fiske,
- f) skogsarbete samt kolning i mila, ändock att arbetet icke är att hänföra till skogsarbete,
- g) upptagning av — — — hans bostad.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1951.

Beslut enligt 3, 5, 6, 7 eller 10 § lagen om arbetstidens begränsning, vilket påkallas med hänsyn till den ändrade lydelsen av 1 § samma lag, må meddelas efter den 31 augusti 1950, dock med verkan tidigast från och med den 1 januari 1951.

I. Inledning.

Gällande lag.

I vårt land är arbetstiden vid flottningsarbete icke reglerad i gällande lagstiftning. Den allmänna arbetstidslagen undantager sålunda i 1 § f) från lagens tillämpning bland annat flottning. Lagstiftningen har dock icke alltid haft denna utformning. I den av statsmakterna år 1919 antagna arbetstidslagen var undantaget mera begränsat än vad fallet är för närvarande. Undantaget avsåg nämligen här »flottning utom vid skiljeställe». Genom ny arbetstidslag år 1921 — vid denna tid hade arbetstidslagarna endast temporär giltighet — utvidgades emellertid undantaget till att omfatta all flottning, och i senare lagstiftning har denna utformning bibehållits.

Den genom 1921 års arbetstidslag gjorda ändringen beträffande flottning föranleddes av motionsvis i riksdagen väckt förslag, att jämväl arbete vid skiljeställe skulle undantagas från lagens giltighetsområde. Vid behandlingen av motionerna erinrade andra lagutskottet, att ett stort antal flottningsföreningar av arbetsrådet erhållit anstånd med lagens tillämpning. Detta gällde särskilt en hel del smärre skiljeställen, som voro belägna högre upp i vattendragen, där arbetet vore så oregelbundet, att arbetsrådet förklarat det undantaget från lagen. Visserligen funnes skiljeställen, där arbetet bedrevs fullt industrimässigt och regelbundet och där lagen följaktligen kunde tillämpas och delvis redan kommit i tillämpning, men mellan dessa båda grupper av skiljeställen funnes ett stort antal dylika, där arbetet vore mer eller mindre oregelbundet. Vid dessa stötte arbetstidslagens tillämpning på svårigheter av snart sagt för varje skiljeställe skiftande art och grad. Liksom det dittills icke lyckats lagstiftningen att uppdraga någon gräns mellan de skiljeställen, där lagen kunde tillämpas, och de ställen, där så icke kunde ske, skulle det enligt utskottets mening även för arbetsrådet komma att möta synnerlig svårighet att finna en dylik gräns. Följden härav torde bli, att därest arbetet vid skiljeställena fortfarande bibehölls under lagen, anstånd med lagens tillämpning måste beviljas i vida större utsträckning än vad som vore avsett med bestämmelserna om beviljande av anstånd.

Andra lagutskottet uttalade, att på grund av dessa skäl och då ett genomdrivande av arbetstidslagens tillämpning vid de skiljeställen, där densamma ännu icke blivit genomförd, skulle föranleda högst betydande och under dåvarande ekonomiska förhållanden särdeles betänkliga ombyggnadskostnader, det vore lämpligast, att arbetet vid samtliga skiljeställen i likhet med övrigt flottningsarbete undantoges från lagens tillämpning. Utskottets förslag godkändes av riksdagen.

Kollektivavtal.

Ehuru arbetstiden för flottningsarbetare icke är reglerad i lag, är denna arbetstid dock icke helt oreglerad. Vissa arbetstidsbestämmelser finnas nämligen i de på detta område gällande kollektivavtalen. Jämlikt dessa skall arbetstiden vid tidlönsarbete bestämmas av arbetsledningen med hänsyn till det arbete, som skall utföras. Där förhållandena det medgiva och arbetstiden kan effektivt utnyttjas, skall arbetstiden begränsas till 10 timmar per dygn. Om möjligt skall arbetstiden i regel förläggas mellan kl. 6 och 18. Vidare stadgas ledighet från arbetet efter kl. 6 å vissa helgdagsaftnar. För arbete, som överskjuter 10 timmar per dygn eller som infaller efter kl. 6 å ifrågasvarande helgdagsaftnar samt mellan kl. 18 dag före sön- och helgdag och kl. 18 sön- och helgdag, stadgar avtalet viss högre lön.

Bestämmelserna i kollektivavtalen äro således mycket mjukt formulerade. De ge arbetsledningarna frihet att under olika förutsättningar bestämman längre arbetstid. På grund av förhållanden sammanhängande med flottningsarbetets natur är arbetstiden även nästan genomgående längre än 10 timmar per dygn. Det följer härav att övertidsarbete har fått en jämförelsevis stor omfattning inom detta verksamhetsområde. Några regler för begränsning av övertidsarbetets omfattning finnas icke. Med hänsyn härtill och då avtalet stadgar en förhöjning av timlönen under övertidsarbete, få avtalens arbetstidsbegränsningar väsentligen betydelse för de sammanlagda löneförmånernas avvägning. Endast i den mån de under övertiden förhöjda lönesatserna gör arbetsledningen angelägen att minska arbetstiden, få avtalsbestämmelserna någon effekt i arbetstidshänseende. Då flottningsarbetet mången gång är av brådskande natur, ha verkningarna i detta hänseende med all sannolikhet blivit obetydliga.

I kollektivavtalen finnas vidare vissa andra arbetstidsbestämmelser, som på grund av sin betydelse för den följande framställningen här må återges. Tidlönsarbetare, som efter tillsägelse befinner sig på arbetspost, åtnjuta avlöning för såväl arbetad tid som för den tid, han stått färdig rycka in i arbetet. Flottningsarbetets natur är nu sådan att en hel del tid förekommer, som icke kan effektivt utnyttjas. Ett avbrott i flottningsarbetet exempelvis i samband med en brötbildning måste av naturliga skäl i regel föränleda, att arbetare bli sysslolösa. De kunna icke lämna sina arbetsposter. En förändring i väderleksförhållandena kan vidare medföra kortare eller längre avbrott i flottningen.

För avlägset belägna flottleder finnas särskilda bestämmelser, som reglera ersättningen vid avbrott i arbetet. Dessa torde dock här kunna förbi-gås. De äro av ekonomisk betydelse i huvudsak för dem som arbeta så avlägset från den egna bostaden, att de vid avbrott icke ha möjligheter återvända dit eller utföra annat arbete.

Vid skiljeställena är den ordinarie arbetstiden jämlikt kollektivavtalen bestämd till 48 timmar per hel arbetsvecka. Enligt en till denna bestämmelse fogad protokollsanteckning är det parterna obetaget att vid skilje-

ställe, då enligt 1945 års avtal möjlighet förutsetts av annan arbetstid, lokalt överenskomma om den ordinarie arbetstidens utsträckning. Denna bestämmelse syftar på tillfällena när anhopning av virke inträffat eller då andra omständigheter påkalla sorterings forcerande. På samma sätt kan den ordinarie arbetstiden inskränkas, då så visar sig erforderligt med hänsyn till dagsljus eller andra omständigheter. Undantagen från bestämmelsen om 48 timmars arbetsvecka ha dock icke större betydelse. De ha tagits i anspråk företrädesvis för några högre upp i flottlederna belägna skiljeställen för att undvika förseningar i flottningen i den lägre ned belägna delen av flottleden.

Avtalet för skiljeställena stadgar skyldighet för arbetare att på arbetsgivarens anfordran utföra övertidsarbete i den utsträckning lag medgiver. Dock åligger det arbetsgivaren att inskränka dylikt arbete till sådant, som icke utan stor olägenhet kan uppskjutas till ordinarie arbetstid.

Arbetstiden vid skiljeställen har i stor utsträckning kunnat begränsas till 8 timmar per dag. Förhållandena vid dessa arbetsställen ha nämligen, sedan de undantogs från arbetstidslagets tillämpningsområde, så förändrats, att det visat sig möjligt med en reglering i enlighet med lagens principer.

Utlandet.

Av främmande länder, vilkas lagstiftning synes vara av intresse i förevarande sammanhang, må nämnas Finland och Norge. I andra länder torde flottningsarbetet bedrivas under så olikartade betingelser, att gällande lagstiftning saknar intresse för svenska förhållanden.

I *Finland* regleras arbetstiden genom 1946 års arbetstidslag. Utanför den tillämpningsområde faller bland annat flottning av virke, förutom på fasta skiljnings- och sorteringsplatser i flottled. För det flottningsarbete, som regleras av den finska arbetstidslagen, är den ordinarie arbetstiden 8 timmar om dygnet och 47 timmar i veckan. Dock får arbete, som på grund av sin tekniska art utan avbrott måste utföras dygnet om under veckans alla dagar, med arbetsrådets medgivande och på villkor som rådet bestämmer, fortgå mera än 8 timmar om dygnet och 48 timmar i veckan, dock så att den ordinarie arbetstiden under en tidsperiod av tre veckor icke får överstiga 144 timmar.

Arbetstagare får, om han därtill samtycker, hållas i övertidsarbete utöver den i det föregående nämnda tiden om 47 timmar. Dock får övertiden högst uppgå till 24 timmar under en tid av två veckor. I det angivna fallet, då arbetstiden maximerats till 144 timmar under tre veckor, får övertidsarbete uttagas under 36 timmar under en tid av tre veckor. Den totala övertiden är enligt dessa bestämmelser maximerad till 200 timmar per kalenderår.

Då synnerliga skäl det påkalla, kan arbetsrådet medgiva, att arbetstagare, som därtill samtycker, hållas i arbete å övertid utöver ovan angivna tider under högst 150 timmar per kalenderår.

Enligt det mellan Träförädlingsindustriernas i Finland arbetsgivareför-

bund och Finlands skogs- och flottningsarbetareförbund slutna kollektivavtalet skall i fråga om arbetstiden vid sorteringsarbete iakttagas vad där- om är stadgat i gällande arbetstidslag. Arbetare är skyldig att utföra över- tidsarbete och nattarbete (mellan kl. 21 och 6) med de inskränkningar la- gen stadgar eller myndigheterna utfärdat beträffande arbetstiden.

Beträffande övriga arbeten ordnas arbetstiden jämlikt kollektivavtalets be- stämmelser enligt behov. Detta innebär att inga inskränkningar i arbetstiden finnas införda avtalsvägen. Enligt en till avtalet fogad protokollsanteckning bör dock arbetstiden vid huvudflottlederna i mån av möjlighet ordnas mel- lan kl. 6 och 18.

I Norge regleras arbetstiden för arbetare genom 1936 års Lov om arbeider- vern (ändrad 1938). Begreppet arbetarskydd är taget i vidsträckt bemär- kelse. Lagen motsvarar nämligen såväl arbetarskyddslagen som arbetstids- lagen i Sverige. Bestämmelserna rörande lagens tillämpningsområde återfin- nas i § 1. Av denna framgår att flottningsarbete faller under lagen. De egent- liga arbetstidsbestämmelserna åter äro samlade i ett särskilt kapitel. I detta kapitelns första paragraf (lagens § 12) stadgas att kapitlet i fråga icke gäl- ler för bland annat »fløtning, herunder ikke arbeid ved faste sorteringslenser hvor arbeidet helt eller delvis foregår med maskiner». Arbetet vid fasta skil- jeställen, där arbetet helt eller delvis försiggår med användande av maski- nella hjälpmedel, faller sålunda under lagen. Arbetstiden är här begränsad till 48 timmer i veckan och till högst 8 timmar om dagen. För annat flott- ningsarbete gälla i Norge icke några lagliga bestämmelser om arbetstiden.

För arbete, som faller under arbeidervernlovens bestämmelser, regleras övertidens maximala omfattning av § 20. Övertidsarbete kan uttagas med högst 10 timmar i veckan, dock att denna tid under särskilda omständig- heter kan ökas till 15 timmar. Under en period av 4 veckor må övertiden icke överstiga 30 timmar.

Arbetstiden för det vanliga flottningsarbetet regleras genom kollektivavtal, som stadgar att de enskilda flottningsarbetarnas arbetstid skall vara 8 tim- mar per dygn. Arbetstiden skall vara sammanhängande med högst 2 tim- mars vilotid. Arbete utöver 8 timmar per dygn räknas som övertid. Någon begränsning i avtalet av övertidens omfattning stadgas icke. Vid sjöflott- ning har arbetsgivaren rätt att ordna arbetet i två skift à 8 timmar. Denna bestämmelse gäller även för flottning i de älvar, där skiftarbete tidigare har förekommit. De nämnda bestämmelserna om övertidsarbete gälla icke för vissa speciella arbeten, t. ex. dammvakter o. d.

Historik och utredningens uppdrag.

Vid 1930 års riksdag väcktes i motioner förslag, att arbete vid skiljestäl- len skulle falla under arbetstidslagen. Motionerna, som avstyrktes av andra lagutskottet, vunno emellertid icke riksdagens bifall. Förslag till reglering av flottningsarbetarnas arbetstid synes därefter icke ha väckts i riksdagen förrän vid 1947 års riksdag. Innan utredningen ingår på det då tagna initia-

tivet, må i förbigående omnämnas ett reformförslag som, ehuru det icke särskilt tagit sikte på flottningsarbetets ställning inom arbetstidslagstiftningen, dock har ett visst intresse i detta sammanhang.

I motion II: 174 till 1946 års riksdag påtalades bland annat bristen på enhetlighet i lagstiftningen i fråga om arbetstidens reglering. Vidare framhölls, att de inskränkningar i den allmänna arbetstidslagens tillämpningsområde, som angivas i direkta stadganden i lagen, borde underkastas en grundlig revision. Dessa undantag hade enligt motionen medfört, dels att betydande arbetargrupper helt uteslutits från all lagstadgad reglering av arbetstiden, dels att icke mindre betydande grupper begåvats med arbetstidsföreskrifter, som ge sämre arbetstidsvillkor än dem som innefattats i den allmänna arbetstidslagen. Det vore enligt motionen orimligt och föga i nivå med tidsläget, att exempelvis skogsarbetare, flottningsarbetare m. fl. undantagits från all laglig reglering av arbetstiden. Motionen utmynnade bland annat i en hemställan om en revision av lagstiftningen på detta område.

Andra lagutskottet erinrade i sitt utlåtande nr 7, att 1945 års riksdag i skrivelse anhållit om en allmän översyn av den allmänna arbetstidslagen. Bland de frågor, som härvid borde tagas under omprövning, framhölls även frågan om lagens tillämpningsområde. Med hänsyn härtill fann utskottet, att någon skrivelse till Kungl. Maj:t icke vore av behovet påkallad. Utskottet slutade med att uttrycka en förväntan, att utredning i det av riksdagen föregående år begärda hänseendet måtte igångsättas så snart omständigheterna det medgäve. Riksdagen godkände utskottets hemställan.

Nämnas må att den framställning om utredning, varom 1945 års riksdag hemställt och till vilken andra lagutskottet i sitt nyss nämnda utlåtande hänvisat, resulterade i att statsrådet Mossberg den 28 februari 1947 erhöll Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla sakkunniga att inom socialdepartementet biträda med utredning rörande en allmän översyn av arbetstidslagstiftningen. Det var med stöd av detta bemyndigande, som arbetstidsutredningen sedermera tillkallades.

Frågan om en laglig reglering av arbetstiden för flottningsarbetare kom till behandling vid 1947 års riksdag. Detta år väcktes i riksdagen tvenne likalydande motioner, nämligen I: 4 av herr Sten m. fl. och II: 5 av herr Jonsson i Järvsand m. fl.

Inledningsvis i motionerna erinrades om att flottningsarbete är undantaget från den allmänna arbetstidslagens tillämpningsområde. Tidpunkten vore nu emellertid inne att söka åstadkomma att flottningsarbetarna bleve likställda med övriga arbetargrupper med avseende på arbetstiden. Detta hade eftersträfvats av den fackliga organisationen på området under hela dess tillvaro. De under 1920-talet utformade arbetstidsbestämmelserna i flottningsavtalen kvarstode emellertid fortfarande. De innehölle, att arbetstiden vid tidlönsarbete bestämdes med hänsyn till det arbete, som skulle utföras. Där förhållandena så medgäve och arbetstiden kunde effektivt utnyttjas, skulle arbetstiden begränsas till 10 timmar per dygn. Om så vore möjligt borde arbetstiden förläggas mellan kl. 6 och 18. I praktiken torde

en arbetstid av mellan 11 och 12 timmar per dygn uttagas. Detta vore icke rimligt med hänsyn till det ofta hårda och påfrestande arbetet.

I motionerna anfördes vidare, att det på senare tid visat sig möjligt att i lag reglera arbetstiden för olika grupper av arbetare genom speciella lagar. Tiden vore mogen att göra detta även för flottningsarbetet. Där arbetet på grund av vattenförhållandena måste bedrivas kontinuerligt, vore det ju mycket lättare att indela dygnet i åtta- eller sextimmarsskift. Och där flottningen kunde hinna utföras medelst flottning på dagen, torde de förbättrade flottlederna och de tekniska hjälpmedlen medgiva att lika mycket arbete kunde utföras på en kortare arbetsdag än 10—12 timmar. I varje fall kunde det utföras, även om det skulle behöva utsträckas över något längre tid. I olika speciallagar för arbetstidens reglering hade det på andra områden visat sig vara möjligt att taga hänsyn till arbetets speciella natur. Så kunde göras även på detta område. Motionerna utmynnade i en hemställan, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag snarast möjligt rörande laglig reglering av arbetstiden för flottningsarbete.

Motionerna remitterades till andra lagutskottet, som inhämtade yttranden från landsorganisationen i Sverige, svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet, Värmlands och västra Bergslagens skogsarbetsgivareförening samt föreningen skogsarbeten. Därjämte bereddes svenska arbetsgivareföreningen tillfälle att avgiva yttrande. Något dylikt avgavs emellertid icke.

I fråga om innehållet i de avgivna yttrandena tillåter utredningen sig att hänvisa till bilagorna till det av andra lagutskottet avgivna utlåtandet (nr 19/1947). Här återges endast i korthet de olika organisationernas ståndpunkter till den föreslagna utredningen.

Landsorganisationen fann det i första hand påkallat, att frågan om skiljeställsarbetsarnas återinförande under den lagstadgade arbetstidsregleringen löstes. Landsorganisationen delade emellertid motionärernas uppfattning, att arbetstidsfrågan även för övriga flottningsarbetare borde utredas.

Svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet hänvisade bland annat till betydelsen för yrkets rekrytering, att likvärdiga arbetsvillkor kunde erbjudas, och tillstyrkte motionerna.

Värmlands och västra Bergslagens arbetsgivareförening erinrade om flottningsarbetets säregna natur och de svårigheter, som måste uppstå i samband med en laglig reglering av arbetstiden. Då emellertid kravet på en dylik reglering gjort sig allt starkare gällande, syntes motionärernas initiativ böra tillvaratagas för att få frågan grundligt belyst. Föreningen tillstyrkte en grundlig och allsidig utredning.

Jämväl föreningen skogsarbeten erinrade om de svårigheter, som måste uppkomma i samband med en reglering av arbetstiden för flottningsarbetare. Föreningen ville emellertid icke motsätta sig att frågan finge den belysning, som kunde åstadkommas genom en utredning, därest denna gjordes förutsättningslös, grundlig och allsidig.

Andra lagutskottet anförde i sitt utlåtande, att en utredning om laglig

reglering av arbetstiden vid flottning vore önskvärd. De sammanslutningar, som till utskottet avgivit yttranden i ärendet, hade utan undantag tillstyrkt eller åtminstone icke motsatt sig en utredning av frågan.

Fortsättningsvis framhöll utskottet, att flottningsarbetet skedde under skiftande betingelser. Förhållandena vore annorlunda vid flottning i små vattendrag än vid flottning i större. En utredning om laglig begränsning av arbetstiden måste självfallet taga hänsyn till de varierande förutsättningar, under vilka flottningsarbetet bedreves.

Till sist erinrade utskottet, att statsrådet Mossberg nyligen tillkallat en kommitté för översyn av arbetstidslagstiftningen. Det framginge av direktiven att utredningen även skulle undersöka förutsättningarna att slopa eller begränsa nu gällande undantag från lagstiftningens tillämpningsområde. Denna utredning komme tydligen även att behandla frågan om arbetstiden vid flottning. En utredning krävde emellertid tillgång till speciell sakkunskap. Man kunde antingen tänka sig, att frågan gjordes till föremål för en fristående utredning eller ock att till arbetstidsutredningen adjungerades särskilda experter på området. Det borde överlämnas åt Kungl. Maj:t att avgöra på vilket sätt frågan lämpligast borde utredas.

I skrivelse nr 107 meddelade riksdagen, att den godkänt andra lagutskottets ovan återgivna utlåtande, och anhöll, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en utredning av frågan om laglig reglering av arbetstiden vid flottning samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Såsom redan nämnts har utredningen bland annat att undersöka förutsättningarna för slopande eller begränsande av nu gällande undantag från arbetstidslagstiftningens tillämpningsområde. Enligt direktiven skall utredningen även företaga en allmän översyn av lagstiftningen. Med skrivelse den 25 april 1947 överlämnade Kungl. Maj:t ovannämnda riksdagsskrivelse angående reglering av arbetstiden vid flottning till utredningen för att tagas under övervägande vid fullgörande av utredningens uppdrag.

I detta sammanhang bör erinras om att utredningen enligt sina direktiv bör, därest den så finner lämpligt, till särskild behandling upptaga spörsmål, som kunna lösas fristående, och avlämna förslag härutinnan utan att avvakta arbetets slutförande i dess helhet. Ett dylikt behandlingssätt har av utredningen tidigare kommit till användning, då det gällde reglering av arbetstiden för arbetare under jord i gruva och stembrott samt för treskiftsarbetare och tunnelarbetare.

I likhet med nämnda arbetargrupper utgöra flottningsarbetarna en självständig arbetargrupp. Några svårigheter att till särskild behandling upptaga frågan om en laglig reglering av arbetstiden för denna arbetargrupp föreligga med hänsyn härtill icke. Då det vidare enligt vad utredningen inhämtat är ett utbrett och starkt krav från flottningsarbetarnas sida att få en laglig reglering av arbetstiden genomförd, har utredningen funnit sådana skäl föreligga, som motivera att denna arbetstidsfråga upptages till fristående behandling.

Såsom framgått av det föregående pekade motionärerna vid 1947 års riksdag på möjligheterna att införa en speciell arbetstidslagstiftning för flottningsarbete. Anledningen härtill synes väsentligen ha varit arbetets speciella natur, som medfört att detta område hittills kommit att ligga utanför lagstiftningen.

Att utöver de redan förefintliga ganska talrika speciallagarna på arbetstidslagstiftningens område införa ytterligare en ny lag för ett visserligen mycket betydelsefullt men med hänsyn till antalet utförda dagsverken så begränsat område som flottningsarbetets bör icke utan tvingande skäl komma i fråga. I varje fall har det för utredningen stått klart, att man först måste undersöka möjligheterna för ett införande av flottningsarbete under den allmänna arbetstidslagen. Utredningen vill för övrigt påpeka att den i enlighet med sina direktiv har att undersöka möjligheterna att i den allmänna arbetstidslagen inrymma en reglering av arbetstiden på de områden, där för närvarande speciallagstiftning gäller. Enligt vad statsrådet Mossberg anförde till statsrådsprotokollet, då han erhöll bemyndigande att tillkalla utredningen, vore det otvivelaktigt önskvärt, att för arbetstiden inom skilda områden gällde så vitt möjligt enhetliga bestämmelser.

I anslutning härtill har utredningen utgått från att — under förutsättning det visar sig möjligt att över huvud taget genomföra en laglig reglering av arbetstiden för flottningsarbetare — detta bör om möjligt ske genom att flottningsarbetet föres in under den allmänna arbetstidslagen. På grund härav har det synts utredningen lämpligt att, innan den till behandling upptager flottningsarbetarnas speciella arbetstidsproblem, först lämna en redogörelse för de i den allmänna arbetstidslagen förekommande bestämmelserna, vilka äga aktualitet i detta sammanhang.

II. Arbetstidens reglering i den allmänna arbetstidslagen.

Av de bestämmelser, som i den allmänna arbetstidslagen reglerar lagens *tillämpningsområde*, må till en början erinras om att lagen icke omfattar rörelse, däri i regel ej användas flera arbetstagare än fyra. Antalet hos en flottningsförening anställda arbetare är genomgående väsentligt större, varför denna bestämmelse i regel icke torde ha någon betydelse. I vissa särskilda fall, såsom då en mindre jordbrukare låter hos sig anställda utföra vissa arbeten, vilka eljest skulle ha åvilat flottningsföreningen, kan dock denna bestämmelse få aktualitet. Även om undantaget för flottningsarbete utgår ur lagstiftningen, skulle sålunda arbetstiden för dylika arbetare alltjämt vara oreglerad. Utredningen vill redan i detta sammanhang nämna, att den senare till behandling kommer att upptaga frågan om en utvidgning av tillämpningsområdet genom att borttaga lagens begränsning till företag med i regel minst fem arbetare.

Som arbetare skall vid tillämpningen av allmänna arbetstidslagen icke räknas medlem av arbetsgivarens familj samt ej heller följande grupper arbetstagare, nämligen

- 1) verkmästare eller annan befattningshavare i överordnad ställning,
- 2) ritare, bokhållare eller därmed jämställd person,
- 3) kontorsvaktmästare eller annat underordnat kontorsbiträde.

Huvudregeln för den *ordinarie arbetstidens reglering* enligt allmänna arbetstidslagen återfinns i 4 §. Enligt denna paragraf må arbetsgivare icke använda arbetare till arbete under längre tid, raster oräknade, än 8 timmar av dygnet eller 48 timmar i veckan. Dock må, därest nyssnämnda begränsning av arbetstiden för vecka icke därigenom överskrides, arbetstiden under något eller några av veckans dygn utsträckas till högst 9 timmar.

I samma paragraf finnas därjämte vissa bestämmelser rörande arbetstidens reglering vid skiftarbete. Dyligt arbete förekommer inom detta arbetsområde egentligen endast vid skiljeställena, där arbetstiden redan enligt gällande kollektivavtal är begränsad till 8 timmar per dygn. Enligt lagen må, då arbete bedrivs med regelbunden skiftindelning, annan arbetstid än ovan angivits tillämpas. Ett villkor härför är dock, att arbetstiden i genomsnitt för en period av tre veckor icke överstiger 48 timmar per vecka.

Redan på ett tidigt stadium stod det klart för utredningen, att flottningsarbetarnas arbetstidsförhållanden i varje fall icke för närvarande kunde regleras genom lagens ovan återgivna huvudbestämmelse. Därtill äro arbetsförhållandena — vilket närmare framgår av den efterföljande redogörelsen — allt för särpräglade. En förutsättning för flottningsarbetets införande under lagen måste i första hand vara att en med hänsyn till förhållandena i detta arbete avpassad reglering kan vinnas genom tillämpning av de i 5 § angivna speciella reglerna för arbetstidens begränsning. Vidare komma i detta sammanhang i betraktande lagens bestämmelser om övertid.

5 § 1 mom. avser fall, då arbetstiden i väsentlig mån är beroende av årstiden eller väderleken eller är på grund av annat förhållande av växlande längd. Är detta fallet må arbetarskyddsstyrelsen medge, att arbetstiden allenast begränsas så, att den i genomsnitt för viss angiven tidrymd kommer att uppgå till högst 48 timmar i veckan.

Detta lagrum har utredningen funnit vara det, som närmast borde kunna tillämpas vid en eventuell reglering av arbetstiden för flottningsarbete. De i det följande återgivna undersökningarna ha till följd härav i allmänhet även upplagts med tanke på att få detta spörsmål belyst.

Enligt andra i 5 § förekommande specialbestämmelser äger arbetarskyddsstyrelsen medgiva de ytterligare undantag från huvudbestämmelsen i 4 §, som kunna vara erforderliga. Förutsättningarna härför äro skilda. Enligt 3 mom. skall det vara fråga om arbete, som fortgår allenast under kortare tid eller medför synnerligen ringa ansträngning eller tillgodoser ändamål av synnerligen stort allmänt intresse. Enligt 4 mom. skall undantaget vara påkallat till undvikande av allvarligt missförhållande. I 5 mom. slutligen förutsättes, att arbetarnas organisationer finna undantaget önskvärt och att arbetstiden ej kommer att oskäligt utsträckas.

Här må även erinras om bestämmelserna i lagens 6 §, vari stadgas, att om natur- eller olyckshändelse eller annan omständighet, som ej kunnat förut-

ses, vållat avbrott i ett företags drift eller ock medfört överhängande fara för sådant avbrott eller för skada å liv, hälsa eller egendom, arbetare må användas till arbete utöver tid, som angives i 4 § eller kan hava bestämts med stöd av 5 §.

Den allmänna arbetstidslagen medger uttagande av *overtid* enligt bestämmelser, som återfinnas i 7 §. Enligt 1 mom. må *overtid* uttagas till sådana förberedelse- eller avslutningsarbeten, som för driftens ohindrade gång nödvändigtvis måste utföras före eller efter den allmänna arbetstiden. Härvid må nödigt antal arbetare, vilka fyllt 18 år, användas å *overtid* under högst sju timmar i veckan.

Detta stadgande torde endast undantagsvis komma att ha aktualitet för flottningsarbetet. Vida viktigare äro stadgandena i andra och tredje momenten.

I 2 mom. återfinnas bestämmelserna rörande den allmänna *overtiden*. Enligt detta stadgande kan arbetsgivare under ett kalenderår uttaga högst 200 timmar i *overtid*. Dock må under loppet av fyra kalenderveckor högst 48 arbetstimmar uttagas. Vad här sagts gäller endast arbetare, som fyllt 18 år.

En arbetsgivare kan alltså i stort sett efter eget bedömande uttaga *overtid* inom de gränser, som nyss angivits. Enligt den praxis, som utvecklats på förevarande område, bestämmas de perioder om fyra kalenderveckor, varom lagen talar, på följande sätt. Fyraveckorsperioderna äro fasta; den första perioden under året börjar med den första kalendervecka, som helt infaller under året. Med denna utgångspunkt fixeras sedermera samtliga följande fyraveckorsperioder.

Enligt de allmänna *overtids*bestämmelserna kunna sålunda i genomsnitt högst 2 *overtid*stimmar uttagas per dag så länge möjligheter härtill föreligga med hänsyn till maximeringen av *overtiden* till 200 timmar per kalenderår. Hinder föreligger givetvis ej att under vissa dagar uttaga mera *overtid*, därest motsvarande inskränkingar ske andra dagar. Uttages den allmänna *overtiden* i en följd, kan sålunda under en tid av sexton veckor och fyra dagar den dagliga arbetstiden i medeltal uppgå till 10 timmar. Det kan erinras om, att denna arbetstid motsvarar den ordinarie arbetstiden enligt kollektivavtalen för flottningsarbete.

Enligt 7 § 3 mom. föreligga möjligheter till uttagande av ytterligare *overtid*, s. k. extra *overtid*. Sålunda stadgas, att om ytterligare eftergift är av trängande behov påkallad, må sådan, dock för högst 150 timmar under loppet av ett kalenderår, meddelas av arbetarskyddsstyrelsen. Jämlikt den praxis, som utbildats, brukar dock endast mera sällan tillstånd beviljas att uttaga hela detta antal arbetstimmar. Hinder brukar emellertid icke möta att under loppet av ett halvt år erhålla tillstånd att uttaga minst 90 timmar. Vidare brukar föreskrivas att under loppet av en kalendervecka högst 10 timmar må uttagas med stöd av förevarande bestämmelse.

Skillnaden mellan *overtid* enligt andra och enligt tredje momentet är, att arbetsgivaren i förra fallet själv äger uttaga *overtiden* medan enligt det se-

nare tillstånd fordras av arbetarskyddsstyrelsen. Vidare torde det för att få övertid i enlighet med tredje momentet böra vara fråga om verkligt angeläget arbete. I tredje momentet talas om »trängande behov», medan andra momentet endast förutsätter att övertidsarbetet är påkallat av »särskilt förhållande».

Under förutsättning att arbetarskyddsstyrelsen med stöd av 5 § 1 mom. medger en reglering av arbetstiden för flottningsarbete per fyraveckorsperiod, skulle alltså arbetsgivaren få rätt att under loppet av fyra kalenderveckor uttaga en arbetstid om sammanlagt 192 timmar utan någon maximering per dygn räknat ($4 \cdot 48 = 192$). Till denna arbetstid komma sedan 48 timmar allmän övertid och — om arbetarskyddsstyrelsen det medger — 40 timmar extra övertid, vilket sammanlagt utgör 280 arbetstimmar.

Lagens arbetstidsbestämmelser medge sålunda uttagande av följande arbetstider, beräknade per fyraveckorsperiod. Under två perioder kan arbetstiden uppgå till 280 timmar, under en till 250 timmar, under en till 240 timmar och under ytterligare en till 200 timmar. Härmed äro — under förutsättning att den extra övertiden begränsas till 90 timmar — de maximala möjligheterna till övertid tagna i anspråk. Under övriga fyraveckorsperioder blir arbetstiden sålunda 192 timmar.

I detta sammanhang må anmärkas, att enligt 7 § 5 mom. skall i fråga om arbetares skyldighet att utföra arbete på övertid gälla, vad där- om kan anses vara med arbetsgivaren överenskommet. Det åligger dock arbetsgivaren tillse, att arbetaren genom användande för övertidsarbete icke utsättes för överansträngning eller ohälsa. Tillika må erinras om föreskriften i 10 § 2 mom., att om sådana rikssammanslutningar av arbetsgivare och arbetare, som kunna anses företråda flertalet arbetsgivare och arbetare inom visst verksamhetsområde, äro ense om eftergift i något avseende, var- om stadgas i 5 § eller 7 § 3 mom., Konungen äger förordna, att eftergiften må inom verksamhetsområdet allmänt tillgodonjutas.

Som framgår av bland annat den följande beskrivningen av flottningsarbetet är det blott i ringa utsträckning (se tabell 10) en flottningsarbetares anställningstid varar så länge som fyra månader. Den fråga som det främst gäller att bedöma blir alltså, huruvida det för varje fyraveckorsperiod med- givna antalet arbetstimmar är tillräckligt för flottningsarbetets ändamåls- enliga bedrivande, dvs att en begränsning av arbetstiden på sätt här för- utsatts icke skulle medföra allvarliga hinder för flottningsarbetet. Här må dock pekats på stadgandet i 10 § 3 mom. arbetstidslagen, att om tillämp- ningen av lagen skulle medföra sådana svårigheter för visst arbete eller före- tag, att dess fortsatta bedrivande därigenom äventyras, Konungen äger med- ge av förhållandena påkallat undantag från lagens tillämpning.

III. Flottningsarbetet.

Flottlederna utgöra det transportsystem, varigenom virket föres från skogarna till älvmyningarna eller till platser i deras närhet. I vissa fall upptages dock flottgodset ur flottlederna inne i landet vid inlandsindustrierna. Under senare tid har en viss konkurrens gjort sig gällande från lastbilarnas sida. Detta är emellertid en mycket lokalt begränsad företeelse. Däremot ha biltransporter från skogarna till flottlederna fått allt större betydelse genom ett förbättrat och mer finfördelat vägnät, framför allt i skogen. Då det gällt längre vägsträckor ha sålunda virkestransporterna med häst i stor utsträckning ersatts med biltransport. På vissa håll har biltransport möjliggjort virkesuttag från trakter, som eljest ligga så långt från flottled att det knappast varit ekonomiskt möjligt att utdriva de klenare virkessortimenten. Biltransporten utgör således i många fall ett komplement till flottlederna. Inlandsindustrierna köra i viss utsträckning sitt virke med bil direkt från avläggsplatserna i skogen till förädlingsverken och även kustindustrierna hämta virke från närbelägna skogar med bil, där detta transportsätt är ekonomiskt lönande. Trots bilens uppträdande såsom transportmedel, äro dock flottlederna de avgjort viktigaste transportvägarna för skogens produkter och så torde även bli förhållandet inom överskådlig tid.

Transport av virke i flottled är ett för vårt land karakteristiskt förhållande. Av jämförbar betydelse torde flottlederna vara endast i Finland och Norge, om man inskränker sig till att bedöma de europeiska förhållandena.

Flottlederna i Sverige ha en betydande längd. Denna uppskattas till omkring 35 000 km, en sträcka som är mer än dubbelt så lång som järnvägsnätet. Så utbyggda som flottlederna numera blivt bilda de tillsammantagna ett finförgrenat, ändamålsenligt transportnät.

Den årligen flottade virkesmängden varierar från det ena året till det andra. I regel torde den uppgå till mellan 140—200 miljoner flottgods. Det är naturligt att flottning av så betydande virkesmängder i våra strida och slingrande vattendrag måste kräva insatser av ett mycket stort antal arbetare. Även detta antal varierar från det ena året till det andra. Man kan räkna med att under en flottningssäsong mellan 40 000—45 000 man erfordras under kortare eller längre tider.

Alla flottleder av någon större betydelse äro allmänna. I allmän flottled äger var och en rätt att få virke flottat. I varje vattenområde, där det den 1 januari 1920 fanns allmän flottled, skall dylik för framtiden bibehållas. Allmän flottled kan dock under vissa förhållanden avlysas. Angående inrättandet av nya flottleder stadgas, att om vattendrag, sjö eller annat vatten, där flottled ej finnes, kan användas därtill, må på ansökan förordnas, att därstädes skall vara allmän flottled. En förutsättning är att flottled kan anses vara av nöden och medföra väsentligt gagn för orten eller eljest lända till nytta för det allmänna.

Med vissa undantag, som här kunna förbigås, skola alla de som låta flotta virke i allmän flottled utgöra en flottningsförening. Denna skall ombesörja flottningen i flottleden samt handha och vidmakthålla flottleden jämte dess tillhörigheter. Flottningsföreningen skall uppbära och redovisa de för flottledens nyttjande stadgade avgifterna. Föreningen må icke utöva verksamhet, som är främmande för det ändamål den har att fullfölja.

Flottandes rätt att deltaga i handhavandet av flottningsförenings angelägenheter utövas å flottningsstämman. Stämman väljer styrelse och flottningschef för föreningen. Styrelsen jämte under dess inseeende flottningschefen har att svara för flottningen och virkets avskiljande ur flottleden. Den ansvarar för flottledens skötsel och flottningens ändamålsenliga bedrivande. För flottningsförening skall finnas av länsstyrelsen godkänt reglemente.

Inom varje flodområde finnes i regel endast en flottningsförening. I några flodområden finnas — förutom den flottningsförening, som förvaltar huvudvattendraget och flertalet bifloder — särskilda flottningsföreningar som sköta flottlederna i vissa biflodsområden inom samma flodområde. Vidare finnas flottningsföreningar som äro gemensamma för flera flodområden.

Att lämna en mera allmängiltig beskrivning på det arbete, som utföres genom en flottningsförening, dvs. på själva flottningsarbetet, är förenat med betydande svårigheter. De förhållanden, under vilka arbetet bedrivs, äro i hög grad varierande. Det är naturligt att arbetet i breda, förhållandevis lugnt framflytande vattendrag måste gestalta sig i hög grad annorlunda än i strida, starkt slingrande bäckar och älvar. Arbetets natur och omfattning är beroende av den utsträckning, i vilken flottleden blivit utbyggd och anordningar finnas som underlätta flottningsarbetet. En väl utbyggd flottled gör arbetet mindre beroende av vatten- och vindförhållanden. Förekomsten av sjöar inom vattendraget och flottningsförhållandena på dessa äro andra omständigheter som inverka. Att få fram några gemensamma drag för allt flottningsarbete, vilka äro av betydelse för bedömandet av arbetstidsförhållandena, är med hänsyn härtill icke möjligt. En kort beskrivning av några mera karakteristiska drag för olika former av flottning må dock kunna tjäna att belysa de säregna förhållanden, varunder flottningsarbetet bedrivs. Det må understrykas, att här icke är fråga om någon fullständig skildring av flottningsarbetet. En dylik har i detta sammanhang ansetts icke vara nödvändig.

Våra flottleders yttersta förgreningar utgöras av ett nät av bäckar, vilka ofta rinna upp vid en mindre sjö. Till dessa bäckar och sjöar transporteras under vintern det virke, som huggits i skogen. I regel ha avverkningarna ägt rum vintertid, men betydande avverkningar ske även under sommaren. Detta gäller framför allt massaved. På grund av de stora skogsområden, som huvudvattendragen beröra, få dessa vattendrag ta emot större delen av virkesmängden. Även invid huvudflottlederna avläggas emellertid en stor andel av hela flottgodsmängden. Flottningen av de vid de större vattendragen av-

lagda virkesmängderna bjuda i regel ej så stora svårigheter som flottningen i bivattendragen. Den följande framställningen uppehåller sig därför i huvudsak vid frågor sammanhängande med transporten av det vid flottledernas yttersta förgreningar upplagda virket.

Betraktar man det flottningsarbete, som är förenat med transporten av virket från bäckarna och de små sjöarna ned till de stora huvudvattendragen, har man att skilja mellan bäckflottning och sjöflottning. Med egentlig sjöflottning avses här flottning över större sjöar. Dessa olika slag av flottning erbjuda väsentligt olikartade arbetsproblem. Även flottningen i älvarna, älvflottningen, har vissa särdrag. Här upptages först *bäckflottningen* till behandling.

Fram till småsjöarna och bäckarna transporteras under vintern det virke, som finnes upplagt i skogarna eller som huggits under vintern. Regeln synes vara, att virket upplägges på stranden av sjöarna eller invid bäckarna. Angeläget är härvid att virket blir upplagt så nära vattnet som möjligt, så att arbetet med vältningen icke blir allt för arbetskrävande.

Anledningen till att virket oftast lägges på stranden och icke på sjöarnas is eller i bäckfåran är att man vill undvika att virket kommer så tidigt i vattnet på våren, att det ej hunnit torka. Emellertid förekommer även, särskilt i de norra delarna av landet, att virket lägges direkt på isen eller i bäckfåran. Detta medför givetvis en viss besparing av arbetskraft, då vältningsarbetet bortfaller.

Det egentliga flottningsarbetet föregås av inbomning av virket på sjöarna och utläggning av ledbommar i lugnvattnen. Då vattendragen äro isfria, påbörjas flottningen. Finnas inga regleringsdammar och virket avlagts på isen, börjar virket vid stigande vattenstånd i bäcken komma i rörelse och i sådana fall gäller det att ha flottningsmanskap i beredskap för postning i kritiska passager och utrivning av uppkommande brötar. Temperaturförhållandena variera emellertid och det kan vara svårt att med säkerhet på förhand bestämma när flottningen kan börja. Av betydelse äro även vindförhållandena, vilka här liksom vid en mängd andra tillfällen spela stor roll för flottningsarbetet. Ligger vinden så, att virket föres bort från sjöns utlopp, kan det dröja, innan flottningen kan sättas i gång.

I det stora flertalet fall ha flottningsföreningarna emellertid numera på olika sätt reglerat vattenföringen i flottlederna. Detta har av olika anledningar visat sig nödvändigt. Vattentillgången i de små sjöarna är ofta knapp. Skulle ogynnsamma vindförhållanden råda, kunde det, om regleringsanordningar icke funnes, inträffa att vattnet icke räckte till och virket bleve kvarliggande till nästa vår.

Vid utloppet av de sjöar, som ingå i flottlederna, ha numera allmänt dammar uppförts, som reglera vattnets avrinning. Dessa dammar ha i stor omfattning minskat behovet av arbetskraft och förkortat väntetiderna. På de små sjöar det här är fråga om kan man emellertid icke alltid ha båtar för att transportera virket fram till utloppet. Det gäller sålunda under alla förhållanden att avvakta lämpliga vindar, som föra det löst flytande virket

fram till utloppet, så att det, när dammluckorna öppnas, följer vattnet ned i bäcken.

Trots alla de regleringsåtgärder, som kunna ha vidtagits vid de små sjöarna, bjuder arbetet här på särskilda problem. Vattentillgången är ofta knapp, och det är i regel endast under en helt kort tid av våren som vatten finnes i sjöarna och bäckarna. Återstoden av sommaren ligga de ofta uttorkade. Det är härvid nödvändigt att hushålla med vattnet, så att detta kan föra med sig allt i sjön befintligt virke. Då tillfället är lämpligt för tappning av sjön måste arbetare finnas i beredskap. Genom planering av arbetet behöva arbetarna visserligen icke i regel ligga sysslolösa. De kunna ofta tagas i anspråk för vältning eller andra arbetsuppgifter, därest väntetiden icke blir allt för lång. Föreliggande gynnsamma vindförhållanden måste tillfället utnyttjas. Långa tappningar gör att man kan flotta samma virkesmängd med mindre vattenåtgång än vid flera kortvariga tappningar. Innan man kan låta virket lämna sjön måste nämligen bäckfåran vara fylld med vatten. Till följd härav är det nödvändigt att tappa vatten genom dammen under ett för vattendraget bestämt antal timmar, innan virkessläppningen genom dammen kan börja. Man tvingas med hänsyn härtill att genomföra bäckflottningen på ett så litet antal dagar som möjligt. En arbetstid av exempelvis 8 timmar torde icke annat än undantagsvis vara möjlig att tillämpa på grund av att vattnet i dylikt fall icke skulle räcka till för flottning av hela virkesmängden. En 8-timmarsdag skulle medföra att virke bleve kvarliggande. Eller ock skulle det bli nödvändigt att begränsa den mängd timmer, som man kunde ta emot, något som av praktiska skäl knappast torde vara en genomförbar anordning.

Arbetet vid dammöppningen eller det s. k. utskovet består i att mata fram virket kontinuerligt, så att det om möjligt lämnar sjön i en jämn ström. Det är härvid av vikt att avpassa flottningen så, att varken för stora eller för små mängder lämna sjön. Släppes allt för mycket virke i väg kunna lätt brötbildningar uppstå längre ned i de smala och krokiga bäckarna. Släppes för litet virke i väg betyder detta slöseri med vatten. Det kan över huvud taget sägas att vattentillgången är ett dominerande problem på detta stadium av flottningen.

Vid bäcken består arbetet under själva virkestappningen till viss del av passningsarbete. Arbetaren har att noga aktge på det passerande virket, så att detta icke stannar i krökar eller vid klippor i bäcken, varvid lätt brötbildningar uppstå. Långa stunder ha arbetarna härvid föga att göra, men det gäller att alltid vara till pass. Att lämna arbetsplatsen är givetvis icke tillåtet och skulle för övrigt kunna medföra betydande avbräck i flottningen. Trots all uppmärksamhet kan det icke undvikas att brötbildningar uppstå. Då dämmes bäcken upp, översvämningar uppstår och virket tornar upp sig. I dylika situationer är det av betydelse att snabbt kalla samman arbetarna längs bäckens närbelägna delar för att riva bröten. Rivningen av en bröt är förenad med både ansträngning och fara. Bröten kan plötsligt och oväntat lossna, varvid risk föreligger att stockar kunna skada arbetare.

Brötbildningar förlänga flottningsarbetet samtidigt som de nedanför brötbildningen posterande arbetarna bli sysslolösa. De äro bundna vid sitt postställe då de icke veta, när arbetet åter kan sätta i gång.

Flottlederna i sina finare förgreningar bestå i stor utsträckning av omväxlande korta bäckar och mindre sjöar. Är strömmen icke särskilt stark i den nedanför liggande sjön, måste man samla in virket i ringbom vid bäckmynningen eller leda virket mellan ledbommar, så att det icke sprides över sjöns alla vikar. I annat fall blir virket liggande utefter stränderna och förorsakar omfattande landrensningsarbeten. Eventuellt kan virket bli kvarliggande till nästa år om vattentillgången är otillräcklig. Ringbommen förs-las med vinden eller med speleka eller varpbåt till sjöns utlopp. Släppes virket löst mellan ledbommar, får man avvakta tills virket av lämplig vind förts till sjöns utlopp, varvid samma arbetsuppgifter upprepas som skildrats i det föregående.

Ett karakteristiskt drag för bäckflottningen är att den i så stor utsträckning måste forceras. Det är inte bara så att arbetsdagarna bli långa. Ofta blir det nödvändigt att tillgripa nätterna. Den sammanlagda arbetstiden blir på detta sätt stundom utomordentligt lång. Det kan hända att flottare få arbeta utan avbrott i 18 timmar. Även längre arbetstider förekomma, ehuru detta kanske icke är en mera vanlig företeelse. Det har hänt att flottare kunnat få vara i arbete upp till ett och ett halvt dygn.

Det ligger i sakens natur att dylika långa arbetstider skulle överstiga mänsklig arbetsförmåga, om arbetarna vore tvungna att arbeta oavbrutet. Så är emellertid icke förhållandet. Flottningsarbetet är nämligen som redan nämnts i viss utsträckning ett vakthållnings- och passningsarbete. Emellanåt ha arbetarna att utföra mycket ansträngande uppgifter; väderleksförhållandena kunna även stundom vara besvärande för arbetet. Det är denna säregna karaktär på arbetet, som möjliggör för en människa att vara på sin post under så många timmar som nyss angivits. I en särställning stå dammvakterna, vilkas enda arbetsuppgifter utgöras av att övervaka vattenståndet samt att på order öppna och stänga dammluckorna.

Flottningsarbetet har under senare tid väsentligt underlättats. Detta har medfört icke endast att antalet flottningsarbetare per flottad enhet kunnat minskas utan även att arbetsuppgifterna blivit mindre ansträngande. Man har rensat upp bäckarna och anlagt strandskoningar. Krökar ha rätats, varigenom riskerna för brötbildningar minskats. På sina ställen har man gjort anordningar för att minska bäckarnas bredd, varigenom man uppnått större vattendjup, vilket också underlättat arbetet. På de sjöar, över vilka virket skall flottas över till nästa bäck, har man genom läns eller annorledes skärmat av lugnvatten, där virke brukat samla sig, något som minskat arbetet med strandrensningar.

Själva flottningen av en viss bäck tar i allmänhet endast ett fåtal dagar. Det finnes bäckar, som kunna vara slutflottade på 1 à 2 dagar, ehuru detta hör till undantagen. 4—5 dagar för flottning av ett av dessa mindre vattendrag är däremot en vanlig företeelse.

Då en viss bäck är slutflottad, flyttas stundom det arbetslag som handhaft flottningen till ett annat vattendrag, ofta ett nedanför liggande. Men det kan också hända att här ett helt nytt arbetslag tar vid. Vilket sätt man väljer beror på förhållandena på arbetsplatsen, på tillgången på arbetskraft och på hur förhållandena ha varit tidigare. Har det i en viss trakt utbildats en tradition, att arbetarna i en eller vissa byar eller gårdar bruka flotta ett visst vattendrag, försöker man naturligen bibehålla denna sedvänja även om möjligheter skulle föreligga att sätta in arbetare från annat håll. Ibland är det nödvändigt att överföra delar av arbetslag från ett håll till ett annat och på detta sätt nybilda arbetslag, som sålunda komma att bestå av dels arbetare som icke tidigare under året flottat dels sådana som utfört visst flottningsarbete. Detta förhållande har en viss betydelse för möjligheterna att genomföra en laglig reglering av arbetsförhållandena på detta område.

Arbetet vid bäckflottningen varar för varje arbetare eller arbetslag en förhållandevis kort tid. Många ha arbete endast under en vecka eller kortare tid. En så lång tid som 14 dagar torde, när det gäller smärre flottleder, vara mindre vanlig.

Sjöflottningen erbjuder problem av helt annat slag än den förut behandlade bäckflottningen. Från ett bäcksystem kommer virket till en större sjö, där det tappas i ringbommar. Dessa kunna innehålla upp till 50 000 flottgods eller mera, beroende på sjöns karaktär. Ringbommarnas transport över sjön sker antingen genom varpning eller bogsering. Vilket tillvägagångssätt som kommer i fråga beror på sjöns karaktär. Varpning är emellertid det mest brukliga sättet på grund av större effektivitet.

Tillvägagångssättet vid varpning är i korthet följande. På sjöbotten äro med jämna mellanrum moringar utlagda. Avstånden mellan dem variera med hänsyn till förekommande sund, uddar etc. men äro vanligen ca 1 km. Moringen består av en ställina med flottör, förankrad i sjöbotten med en eller flera stora stenar. I stället för ställina med flottör användes även grova stockar hopkopplade medelst kätting eller bomklavar. Varpbåten är försedd med motor och vinsch, vars trumma upptager en ställina med längd motsvarande avståndet mellan moringarna. Denna lina fästes vid moringen, varpå varpbåten går fram till ringbommen, angör denna och varpar in linan. Sedan ringbommen nått moringen och båten kopplats från bommen, fortsätter båten till nästa moring, varefter samma förfaringssätt upprepas. Varpningshastigheten brukar vara 1 km per timme under gynnsamma vindförhållanden. Varpbåtarna å mindre eller medelstora sjöar ha en bemanning av 2 till 4 man.

Över större sjöar medför varpningen föga ansträngning för besättningen. De enda arbetsuppgifterna äro att sköta motorn och angöra varplinan vid en ny moring och därefter på nytt fästa båten vid bommen. Medan linan speglas in har en man uppsikt över att densamma spolats upp på trumman på rätt sätt. Detta arbete är lindrigt. Ett irritationsmoment är dock motorbullret, som i längden kan bli påfrestande.

Vid passerandet av sund kan dock varpningen erbjuda avsevärda ansträngningar och mycken påpasslighet. Skulle länsen fastna eller slitas sönder, sprides virket lätt, något som kan förorsaka betydande arbete. Ett uppkommande oväder medför ofta att varpningen måste avbrytas och man får i den mån möjligheter härtill föreligga söka angöra wiren i land och föra bommen in under lä, då virket eljest skulle skingras.

Tiderna för varpbåtens ankomst till platsen för ringbommarnas avhämtning eller dessas avleverering vid sjömyningen kunna sällan bli fasta på grund av vindarnas stora inflytande på varpningshastigheten. Det finnes därför vanligen ingen möjlighet att bereda besättningen på båten en regelbunden daglig fritid för vistelse i land. Visserligen skulle en bom kunna anbringas vid en moring eller inläggas i en vik och besättningen på kvällen bege sig till närmaste förläggning. Detta skulle emellertid medföra avsevärda tidsförluster och man skulle löpa den risken, att ett oväder under natten kunde skingra virket. Besättningen brukar fördenskull tillbringa hela dygnet på båten och kunna komma i land först sedan ringbommen förts till destinationsplatsen. Besättningsmännen äro alltså hänvisade att sova ombord på båten, då tillfälle härtill gives. På de större sjöarna är det i regel endast vid veckoskiftena som besättningen går i land. Båtarna på dessa sjöar äro emellertid utrustade med lagenlig förläggning för manskapet. Den dagliga arbetstiden blir ofta mycket lång. Arbetsdagar om 20 timmar förekomma men torde vara mindre vanliga. En arbetsdag om 16 timmar är dock icke ovanlig.

Varpningen är ett av de moment av flottningen, som kanske mest förändrats under senare tid. Före användandet av motorvarpbåtar ägde varpningen nämligen rum med spelflottar, varvid spelet drevs med manuell kraft. Detta arbete var mycket tungt och enahanda och utsatte arbetarna för vädrets alla påfrestningar. Jämfört med tidigare förhållanden framstår den nutida varpningen såsom synnerligen litet påfrestande. Trots de betydande lättnader som inträtt kvarstår dock den mycket långa arbetstiden och bundenheten vid båten.

Sjöflottningen varar väsentligt längre tid än bäckflottningen. De större sjöarna äro nämligen i regel belägna ett stycke ned i flottlederna, varför virke här samlas från ett större antal bäckar. Det blir därför ofta betydande mängder virke, som skall föras över sjöarna. Ofta varar sjöflottningen $1\frac{1}{2}$ —2 månader, ibland längre.

Skillnaderna mellan bogsering och varpning äro ur de synpunkter, som här böra beaktas, icke så stora. Bogsering tillgår så att en båt med propellerkraft forslar virket över sjön utan anlitande av fasta moringar och vansch. Bogserbåtarna äro vanligen större än varpbåtarna och medge till följd härav bättre logimöjligheter. Även i detta fall bli arbetsdagarna långa och den fritid som möjliggör landgång obetydlig. På grund av att de sjöar, på vilka bogsering förekommer, äro stora, bli stundom möjligheterna att tillbringa veckoskiftena i land små. Det inträffar att besättningen i flera veckor få tillbringa tiden ombord.

I älvarna, flottledernas huvudvattendrag, framflyter virket oftast i jämn ström. Älvflottningen är sålunda ett arbete som pågår kontinuerligt. Arbetets karaktär är helt annorlunda än i bäckarna. Här är man föga beroende av vindförhållandena, men så mycket mer av variationerna i vattenståndet.

Medan flottningen pågår, är arbetet i stort sett koncentrerat till sådana delar av älven, där brötbildningar uppkomma. Här består arbetet sålunda i att hålla ut virket från land och att riva brötar. Det senare arbetet är mycket arbetskrävande och kan stundom vara farligt.

Särskilda problem erbjuda de brantare forsarna och fallen. Äro dessa icke utbyggda för kraftändamål, inskränker sig arbetet till att på lämpligt sätt föra virket genom forsen eller också förbi densamma så att virket i minsta mån skadas. På sina håll har man anlagt flottningsrännor förbi vattenfallen. Flottningsrännornas kapacitet är emellertid liten i förhållande till den framrinnande vattenmängden. Dessutom kräva de bemanning vid rämnintagen för att mata in virket. Föreligger möjlighet att genom rensningar eller reglering av forsarna föra virket genom dessa utan anlitage av särskilda rännor, är detta en utväg som i regel anlitas.

Är vattenfallet utbyggt för kraftändamål, tillkomma andra problem. Med hänsyn till kraftverket är det av betydelse att begränsa den för flottningen behövliga vattenmängden. Detta medför att man brukar samla upp flottgodset i särskilda virkesmagasin ovanför kraftverksdammen och antingen genom stora flottningsutskov eller rännor intermitterent tappa så stora virkesmängder som befinnes lämpligt. Ovanför kraftverksdammen bildas ofta betydande lugnvatten, som i sin tur medföra att flottningen, särskilt vid lägre vattenföringar, blir beroende av vindförhållandena. Med användande av varpbåtar på dämningssområdena och maskiner för alstrande av ytström vid rämnintagen kan emellertid flottningskapaciteten bli tillfredsställande. Tappningarna företagas ofta på nätterna, då vindförhållandena i regel äro gynnsammast. Vid vissa kraftverk har man i vattenbesparingssyfte löst flottningsfrågan på så sätt att virket, som ankommer i buntar till dammen, lyftes med travers över densamma.

Sedan bäckflottningarna äro slutförda och virket nedförts till huvudflottlederna, återstår slutrensningen. Denna består i att befria stränderna från virke, som blivit kvarliggande under vägen ned till älvmyningen. Olika större eller mindre brötbildningar gäller det härvid också att lossa. Arbetslagen börja högst upp i älven och följa sedan flottleden nedåt. Detta arbete tar förhållandevis lång tid och de, som sysselsättas med detta arbete, torde jämte arbetarna vid skiljeställena ha de längsta anställningstiderna. Det är av betydelse att rensningen äger rum medan vattenföringen i älven är gynnsam. Ju längre tid flottningen tar desto lägre sjunker vattenståndet i älven. Härvid är dock att märka att slutflottningen börjar högt upp i flottleden under en tid, då vattentillgången på grund av vårfloden är riklig. När flottarna kommit längre ned, avtar givetvis vattentillflödet till följd av att vattentillrinningen minskar för såvitt inte vattentillskott genom nederbörd erhålles. Ur de synpunkter, som i förevarande sammanhang måste anläggas,

vållar denna del av flottningsarbetet inga större problem under förutsättning av normal vattenföring i älven.

Vad sist sagts rörande arbetet med slutrensningen gäller även *arbetet vid skiljeställena*. Detta framgår för övrigt av vad inledningsvis anfördes om att arbetstiden i kollektivavtalen för arbetarna vid skiljeställena blivit reglerad till 8 timmar. Det föreligger med hänsyn härtill ingen anledning för utredningen att särskilt uppehålla sig vid detta arbete.

I det föregående har framhållits olika anledningar till att flottningsarbetet måste forceras med påföljd att de dagliga arbetstiderna bli mycket långa. Avslutningsvis i denna redogörelse för flottningsarbetets karaktär torde ytterligare en anledning till flottningsarbetets forcering böra påvisas.

Varje huvudvattendrag har en mångfald biflöden. Slutflottningen i huvudvattendraget kan icke passera ett biflödes utlopp, förrän flottningen i biflödet helt är avslutad. Ha vatten- och vindförhållandena i ett visst biflöde varit ogynnsamma, måste flottningsarbetet där forceras för att icke hela slutflottningen skall bli fördröjd. På detta sätt blir arbetet inom en viss del av flottleden beroende av den takt, varmed arbetet inom en annan del kan fortskrida.

IV. Undersökningar.

Enligt vad utredningen har sig bekant ha några undersökningar rörande flottningsarbetets natur, vilka kunna vara av värde i detta sammanhang, icke företagits. Det har med hänsyn härtill gällt för utredningen att söka inskaffa erforderligt material. I det föregående har lämnats en allmänt hållen beskrivning av det arbete, som bedrivs vid våra flottleder. Denna beskrivning kan emellertid icke vara tillräcklig i detta sammanhang. Det har för utredningen framstått såsom naturligt, att uppgifter måste erhållas rörande bland annat den dagliga arbetstidens längd, rörande den tid arbetarna deltaga i flottningsarbetet o. d. för att få behovet av lagstiftningsåtgärder tillräckligt belyst. Man kan också uttrycka saken så, att det är nödvändigt erhålla en uppfattning om dels möjligheten att genomföra en arbetstidsreglering genom flottningsarbetets införande under den allmänna arbetstidslagen, dels ock de möjligheter, som föreligga att förkorta den nu vanliga arbetstiden vid flottningsarbete. Det torde för undvikande av missförstånd böra framhållas, att genomförandet av en arbetstidsreglering under alla förhållanden icke är detsamma som en arbetstidsförkortning. För det fall att gällande lagstiftning, eventuellt anpassad så att den kan avse jämväl flottningsarbete, kan tillämpas på förevarande område, föreligger icke anledning att längre undantaga flottningsarbetet från en laglig reglering.

Det har varit nödvändigt för utredningen att — i den mån detta med hänsyn till uppdraget varit möjligt — begränsa undersökningarna. Material, som belyser här ifrågavarande förhållanden, finnes endast hos flottningsföreningarna. Med hänsyn till det sätt, varpå uppgifterna rörande de enskil-

da arbetarnas arbets- och anställningstid finnas samlade inom föreningarna, skulle det ha varit ett både omfattande och synnerligen tidskrävande arbete att få en fullständig kartläggning av förhållandena inom detta område. Hade det ansetts nödvändigt, hade utredningen av naturliga skäl icke tvekat att från föreningarna begära fullständiga uppgifter trots det arbete och den tid en dylik undersökning skulle ha medfört. Då man emellertid på såväl arbetsgivar- som arbetarsidan var eniga om, att det skulle vara möjligt få en tillräcklig överblick över arbetstids- och anställningsförhållandena genom utförandet av allenast begränsade undersökningar, ansåg utredningen en dylik begränsning försvarbar. På grund av att en arbetstidsreglering i främsta rummet kan beröra flottningföreningarnas ekonomiska intressen, har det härvid varit arbetsgivarsidans ståndpunkt som blivit den avgörande. Endast för det fall att en begränsad undersökning skulle ha givit resultat, som angåvo att en arbetstidsreglering skulle vara förenad med avsevärda svårigheter eller rent av omöjlig att genomföra, hade enligt utredningens uppfattning en fullständig kartläggning av hithörande förhållanden bort komma till stånd. Då många skäl talade emot en sådan eventualitet beslöts att ge utredningens statistiska undersökningar en representativ karaktär.

Ehuru det ansågs möjligt att begränsa de tidskrävande statistiska undersökningarna till ett mindre antal flottningföreningar, borde dock enligt utredningens uppfattning samtliga föreningar av någon betydelse beredas tillfälle att uttala sig rent allmänt rörande de tillämnade lagstiftningsåtgärderna. Utredningen igångsatte sålunda två olika undersökningar, nämligen en allmänt utredande i form av en *rundfråga* till flertalet flottningföreningar och en speciell, *statistisk undersökning* berörande ett mindre antal flottningföreningar.

Båda de här nämnda undersökningarna ha förberetts av den delegation inom utredningen, som handhaft själva utredningsarbetet. Undersökningarnas igångsättande var en av de första åtgärderna som flottningsdelegationen företog. Detta skedde i avsikt att vinna tid, då delegationen var medveten om att framskaffandet av materialet till den statistiska undersökningen skulle komma att bli tidskrävande. Tyvärr visade det sig sedermera att det hade varit fördelaktigare, därest undersökningarna igångsatts vid en något senare tidpunkt. Det hade nämligen varit lämpligare om förberedandet av undersökningarna fått anstå till dess delegationen gjort de studieresor, vartill chefen för socialdepartementet på utredningens framställning bemyndigat delegationen att företaga. Ehuru undersökningarna förvisso ge ett i många avseenden betydelsefullt material för bedömande av hithörande problem, hade frågeställningarna kanske kommit att utformas på något annat sätt, därest de utarbetats efter det att delegationen slutfört sina resor. Trots de brister, som vidlåda dessa undersökningar, torde de dock, tillsammans med de erfarenheter, som vunnos under resorna, ge en i stort sett tillförlitlig bild av anställnings- och arbetstidsförhållandena. Emellertid ansåg delegationen efter granskning av de erhållna resultaten det motiverat att före-

taga en *kompletterande utredning*. Denna syftade till att få del av flottningföreningarnas uppfattning rörande dels de erhållna resultatens allmän- giltighet, dels möjligheten att införa en arbetstidsreglering efter vissa av utredningen i sina huvuddrag angivna bestämmelser. Sedan denna utredning slutförts samt flottningsscheferna vid en *konferens* med utredningen ytterligare framlagt sina synpunkter på ifrågavarande spörsmål, ansåg utredningen förutsättningar föreligga att taga definitiv ståndpunkt till frågan om en laglig reglering av arbetstiden för flottningsarbetare. Utredningen lämnar i det följande en redogörelse för var och en av de utförda under- sökningarna.

Rundfråga.

Den undersökning, som hade formen av en rundfråga, riktades till samtliga flottningföreningar av någon betydelse. Huvudsyftet med denna un- dersökning sådan den utformades inom delegationen var att erhålla del av flottningföreningarnas åsikter om vad införandet av en 48 timmars arbets- vecka skulle betyda för flottningsarbetet. Självfallet kunde fråga icke vara att inom detta område begränsa arbetstiden på ett mera restriktivt sätt än vad som skett inom områden, där den allmänna arbetstidslagen gäller. I den promemoria som tillställdes föreningarna påpekades därför icke särskilt de möjligheter, som allmänna arbetstidslagen öppnar att reglera arbetstiden för längre tidsperiod än en vecka och att uttaga övertid. En följd härav blev att flottningföreningarna i svaren icke heller togo hänsyn härtill utan deras svar utformades under antagande, att det gällt införa en till 48 tim- mar begränsad arbetsvecka. Det är naturligt att värdet av denna undersök- ning med hänsyn härtill blev begränsat. Vad här sagts torde böra hållas i minnet vid bedömandet av de svar, som inkommit från flottningförening- arna.

Eftersom frågorna tillställdes var och en av de utvalda flottningför- eningarna, var det givetvis delegationens avsikt att varje förening skulle besvara dem ur de speciella synpunkter, som voro rådande i den av för- eningen förvaltade flottleden. Flertalet av i varje fall de större flottnings- föreningarna synes emellertid icke ha uppmärksammat denna avsikt utan förenat sig om likalydande svar. Detta hade visserligen den fördelen, att de inkomna svaren erhöilo större allmängiltighet men å andra sidan för- ringades värdet genom att utredningen icke fick möjligheter att beakta de speciella svårigheter, som genom en eventuell arbetstidsförkortning kunde uppkomma i olika flottleder. I några fall inskränkte föreningarna sig till att hänvisa till det gemensamma svaret och gav endast vissa kompletterande uppgifter. Endast en av de större flottningföreningarna, nämligen Klaräl- vens flottningförening, avgav ett helt självständigt svar.

Ehuru fråga aldrig har varit att begränsa arbetstiden vid flottlederna till 48 timmar i veckan utan möjligheter till sådan vidgad reglering som arbetstidslagen erbjuder, ge svaren dock en viss belysning av flottnings-

arbetets natur. De äro sålunda utan tvivel av ett visst värde bland annat som ett komplement till den redogörelse rörande flottningsarbetet som lämnats i det föregående.

Fråga 1: Föreliggande risker för försening av flottningen vid arbetstidsbegränsning till 48 timmar per arbetsvecka?

I det gemensamma svaret hänvisas till flottningens beroende av vatten- och vindförhållanden, vilka tidigare berörts. Det framhålls att flottningen för närvarande huvudsakligen bedrivs utan skiftgång men med långa skift. Dessa hade tillkommit för att utnyttja vattnet och de perioder, då gynnsamma vindförhållanden rådde. Flottning på enkelt 8-timmarsskift vore icke möjlig med hänsyn till nämnda förhållanden. Skulle 8-timmarsskift införas bleve flottningen flerårig, vilket skulle innebära stora national-ekonomiska förluster på grund av nedgång i virkets värde och ökad sjunkningsprocent.

I svaret från Klarälvens flottningsförening framhållas de skiftande förhållandena i de olika flottlederna. Särskilt i biflottlederna vore man hänvisad till att bestämma arbetstidens längd per dag med hänsyn till vattentillgång, vindförhållanden och virkesbeläggning på de olika flottledsavsnitten. Flottledsarbetets rationella bedrivande krävde möjligheter till variabel arbetstid per dygn. Att införa 48 timmars arbetsvecka vore dock möjligt vid kraftverksdammarna i huvudvattendragen.

Fråga 2: Kunna olägenheter ur driftsekonomisk och driftsteknisk synpunkt bli följderna av en sådan arbetstidsbegränsning?

I svaren hänvisas till vad som anförts under fråga 1 och 4.

Fråga 3: Föreliggande för närvarande möjligheter att genom ytterligare rationalisering förkorta den dagliga arbetstiden och därmed underlätta övergången till 48-timmarsvecka?

I det gemensamma svaret anføres följande: Arbetet i flottlederna hade under åren rationaliserats i avsevärd grad. Härigenom hade arbetstiden i viss utsträckning förkortats och arbetet blivit lättare och mindre strapatsrikt. Genom sänkning av sel (lugnvatten) hade man blivit mindre beroende av vindar. Rensning av forsar och andra flottledsarbeten hade minskat riskerna för brötbildningar och vattendragen hade erhållit större kapacitet. Dessa åtgärder hade möjliggjort att flottningen gått fortare, något som verkat i riktning mot en minskad arbetstid. Denna utveckling hade emellertid motverkats av att virket i större omfattning numera avverkadades längre från kusten och att flottningarna numera nästan överallt gjorts ettåriga. Utbyggnaden av flottlederna skedde i hastigt tempo och de komme att undan för undan förbättras. Man kunde dock icke komma ifrån flottningens stora beroende av vatten och vind. Det skulle dröja länge, innan en

48-timmarsvecka kunde införas utan stort men för skogshanteringen och avsevärd fördyring av flottningen.

I det särskilda svaret från Klarälvens flottningsförening framhålles följande: Vid skiljeställena förekomme 48-timmars arbetsvecka, vilket motsvarade den utsorterade virkesmängden. Flottningen förbi kraftverken i älven ginge mestadels kontinuerligt, varför där införts tre 8-timmarsskift per dygn. I de för kraftändamål oreglerade forsarna bedreves flottningen i dagskift om 9 timmar utom vid starka vattenvariationer, då arbetstiden måste förlängas. — Biflottlederna hade under årens lopp förbättrats genom strömrensningar och tillkomsten av större vattenmagasin. På sjöarna hade arbetet underlättats genom insättande av motorvarpbåtar. Härigenom hade arbetstiden per dygn nedbringats till ett minimum. Rationaliseringarna hade i huvudsak resulterat i att arbetarantalet kunnat reduceras och att flottningsarbetet blivit mindre krävande än då manuell arbetskraft användes för varpning av virkesbommarna över sjöar och då brötlossning i forsarna hörde till ordningen för dagen. Flottningsarbetet kunde icke genom fortsatt rationalisering organiseras så, att övergång till 8-timmars arbetsdag bleve möjlig, även om det i enstaka fall under gynnsamma naturbetingelser kunde ordnas med 8-timmarsdag.

Fråga 4: Vilka förutsättningar bedömas föreligga för införande av skiftgång?

Det gemensamma svaret: Även om man bortsåge från de driftstekniska och driftsekonomiska svårigheterna, vore det omöjligt att annat än i undantagsfall genomföra skiftgång i flottningen på grund av bristen på tillräcklig arbetskraft. De stora skogsarbetsgivarna hade måst inställa nästan allt skogsarbete under den brådaste flottningstiden för att flottningen skulle kunna genomföras. Härtill komme att visst skogsvårdsarbete måste ske just under den tid, flottningen behövde den mesta arbetskraften, samt att jordbrukarna — ur vilken yrkeskategori en mycket stor del av flottarna rekryterades — under flottningstiden vore sysselsatta med jordbruksarbete. — Genomförande av 48-timmarsvecka skulle medföra att flottningen måste bedrivas med skiftgång. Härtill finnes icke arbetskraft. Även om dylik finnes, uppkomme stora svårigheter. Det vore alltid omöjligt bestämma tiden, då en viss flottning skulle börja. Vidare uppkomme alltid avbrott i arbetet. På detta sätt bleve arbetskraften aldrig fullt utnyttjad. Arbetarna skulle dock erhålla betalning även under väntetiden. Vid flottning med dubbla skift bleve det dubbelt så många man, som skulle betalas under dessa avbrott. Dessutom kunde man på grund av vattenförhållandena icke flotta i fulla två skift. Man kanske blott kunde flotta under 12 timmar men vid dubbla skift finge man betala för 16 timmar. Vidare måste mängden av arbetsmaterial och kojor ökas. Slutligen vore möjligheterna att införa skiftgång beroende av den utsträckning, i vilken vattendraget reglerats för kontinuerlig vattenföring. — Sammanfattningsvis anföres att införande av 48-timmarsvecka sannolikt skulle medföra att det bleve omöjligt flotta på vissa vattendrag.

I svaret från Klarälvens flottningsförening hänvisas att börja med till konkurrensen om arbetskraften för skogsarbete. Sommarhuggningarna vidtog ofta omedelbart efter vinteravverkningarnas slut. Övergång till 8 timmars arbetsdag vore omöjlig. Arbetskraften skulle — om nu dylik stode att uppbringa — icke kunna helt utnyttjas. Med de krav, som numera ställdes på skogsbruket att tillföra massaindustrien erforderlig råvara, måste klenvirket i skogen i mesta möjliga utsträckning uttagas och flottas, ofta genom belastning av de grövre dimensionerna. Införandet av 8-timmars arbetsdag i flottlederna skulle väsentligt försämra de ekonomiska möjligheterna att tillvarata småsortimenten.

Fråga 5: Vilka erfarenheter ha vunnits av skiftgång, där sådan genomförts eller prövats?

Det gemensamma svaret: Skiftgång förekomme i begränsad omfattning och hade hittills tillämpats främst under slutflottningen i vissa huvudvattendrag. Skiftgång mera allmänt i flottlederna medförde svårigheter från organisationssynpunkt samt låg effekt i förhållande till kostnaderna. Under senare år hade arbetarna visat en allt tydligare motvilja mot skiftgång.

Klarälvens flottningsförening: Som redan nämnts förekomme skiftgång vid skiljeställena. Vid kraftverken i huvudvattendragen måste dygnet runt finnas vaktmanskaf för att släppa virket genom flottningsutskoven, varför man här hade inrättat skiftgång. Fråga vore emellertid endast om 2 å 3 man per skift och kraftverk. Med hänsyn till den ringa arbetsstyrkan hade svårigheter icke förekommit att få arbetskraft.

Fråga 6: Vilken inverkan av kraftverks- och regleringsanläggningar på flottningsarbetets planering och bedrivande har framträtt med hänsyn till arbetstiden?

Under denna punkt variera givetvis svaren med hänsyn till de i de olika vattendragen rådande förhållandena. De svårigheter, som föreligga i vattendrag med kraftverk, ha återgivits i det föregående, varför någon redogörelse här icke erfordras för de inkomna svaren.

Fråga 7: Ur vilka yrkeskategorier rekryteras flottningsarbetarna under de tider på året, då de ej utföra flottningsarbete?

Enär i frågan icke angivits någon enhetlig yrkesnomenklatur har det icke varit möjligt att bearbeta svaren för att få till stånd en fördelning av det totala antalet flottningsarbetare på olika yrkesgrupper. Utredningen får med hänsyn härtill inskränka sig till att i det följande återge de olika inkomna svaren.

Flottningsföreningarnas kontor i Luleå:

Flottningsarbetarna äro i huvudsak skogsarbetare och småbrukare.

Piteå flottningsförening:

Småbrukare och skogsarbetare	65 %
Enbart småbrukare	10 %
Enbart skogsarbetare	25 %

Byske och Åby älvars flottningsförening:

Största delen utgöres av skogsarbetare med småbruk.

Skellefteå flottningsförening:

Skogsarbetare inkl. lösarbetare	70 %
Småbrukare	30 %

Rickleåns flottningsförening:

Skogsarbetare (de flesta ägare av smärre jordbruk)	90 %
Diversearbetare, ynglingar, arbetande förmän	10 %

Örnsköldsviks flottningsförening:

Hemmansägare och liknande med jordbruk	35 %
Skogsarbetare	65 %

Nätra älvars flottningsförening:

Hemmansägare	25 %
Arrendatorer	40 %
Torpare	25 %
Hemmavarande söner	10 %

Umeå flottningsförening:

Hemmansägare, kronotorpare och liknande med jordbruk som huvudsysselsättning	30 %
Skogsarbetare	70 %

Ångermanälvens flottningsförening:

Skogs- och flottningsarbetare	75 %
Hemmansägare och småbrukare	20 %
Övriga	5 %

Ljusnans flottningsförening:

Föreningen lämnar inga uppgifter men hänvisar till det av Örnsköldsviks flottningsförening avgivna svaret, varför anledning finnes att antaga att arbetarstammens sammansättning är i huvudsak densamma.

Dalelvarnes flottningsförening:

Skogs- och flottningsarbetare	65 %
Jordbrukare och deras söner, som vid sidan av jordbruket arbeta med skogs- och flottningsarbete	30 %
Tillsynspersonal vid skogsarbete, grovarbetare, diversearbetare, praktikanter m. m.	5 %

Amungen-Hosjö och Testeboåns flottningsföreningar:

Skogs- och flottningsarbetare	69 %
Hemmansägare	18 %
Jordbruksarbetare	7 %
Skogsförmän	3 %
Arrendatorer	3 %

Klarälvens flottningsförening:

Jordbrukare, som eljest icke arbeta i skogen	5 %
Skogsarbetare med småbruk	60—70 %
Skogsarbetare utan småbruk	30—40 %

Fryksdalens flottningsförening:

Skogsarbetare	60 %
Hemmansägare (småbrukare)	35 %
Övriga	5 %

Det torde böra nämnas att praktiskt taget alla flottningsföreningar påpekat att de saknat mera exakta uppgifter rörande fördelningen på yrkesgrupper, varför de lämnade uppgifterna endast äro att anse som närmevärden. Av uppgifterna framgår, att det avgjort största antalet flottningsarbetare äro antingen jordbrukare eller skogsarbetare. Av dessa båda grupper synas skogsarbetarna utgöra den största delen; i fråga om många flottningsföreningar är den omkring dubbelt så stor som jordbrukargruppen.

Fråga 8. Ytterligare synpunkter, som kunna vara av intresse vid bedömandet av förevarande spörsmål.

I det gemensamma svaret anföres i huvudsak följande. En arbetstidslagstiftning såsom den här avsedda syftar till att hindra, att arbetarna i onödan förslitas eller utsättas för ohälsa. Flottningsarbetet vore av sådan natur, att farorna av en lång arbetstid icke vore desamma som inom de flesta andra yrken. Anställningstiden i flottningsarbetet vore som regel kort. Vidare bestode arbetet till stor del av vakthållning eller andra mindre arbetskrävande arbeten, varigenom arbetet säkerligen trots den ofta långa arbetstiden vore mindre tungt än de arbeten flottningsarbetarna deltog i under övrig tid. Sålunda funnes det många äldre arbetare, som ansåge det vara för tungt att gå i skogsarbete men som gärna ginge i flottningsarbete. Det förelåge icke bland flottningsarbetare ohälsa eller förslitning i större utsträckning än i andra jämförbara yrken, något som kunde bestyrkas från läkarhåll.

På denna punkt tillägger en flottningsförening (Rickleåns flottningsförening) att arbetarna vore emot en begränsning av arbetstiden till 48 timmar. Detta berodde på att vårbruket infölle under flottningssäsongen. Vidare bleve förtjänsterna icke så stora. Även Ljusnans flottningsförening anför att arbetarna icke önskade en 48 timmars arbetsvecka.

Dalelvarnes flottningsförening tillägger att en 48 timmars arbetsvecka skulle förvärra den redan nu svåra rekryteringen av manskap. Det vore föga troligt, att arbetare skulle vara villiga taga anställning vid avlägset belägna flottleder om arbetstiden begränsades till 8 timmar om dagen. I samband härmed erinrades om arbetarnas ovilja mot skiftgång vid slutrensningen och att denna bottnade i begränsningen av arbetstiden.

Amungen-Hosjö och Testeboåns flottningsföreningar liksom även några andra föreningar uppställer frågan, hur arbetarna skola kunna utnyttja fritiden, då de arbeta vid avlägset belägna flottleder. De flesta torde icke vilja gå sysslösa utan föredroge att arbeta och därmed förskaffa sig arbetsinkomst.

Klarälvens flottningsförening, vilken såsom nämnts icke deltagit i det gemensamma svaret, anför att flottningsarbetet numera icke vore så krävande som förr. Utefter hela huvudvattendraget och de allra flesta biflottleder funnes allmänna vägar eller skogsbilvägar. Arbetarna behövde med hänsyn härtill i regel icke färdas till fots längre sträckor för att nå sina arbetsplatser. Flottningsarbetet vore i stort sett lättare än avverkningsarbetet i skogen. Vid de tillfällen, då arbetstiden i flottning måste utsträckas över 8 à 10 timmar, betingades de längre arbetsskiftena mest av virkestappningar och slutrensningar. Vid virkestappningar toges en stor del av manskapet i anspråk för bevakning utefter flottleden, vilket i regel icke vore särskilt arbetskrävande i det skick flottlederna nu befunne sig. Man torde därför icke med fog kunna påstå, att flottningsarbetet med nu tillämpad arbetstid per dag innebure överansträngning av flottningsarbetarna eller medförde ohälsa.

Statistiska undersökningar.

Vid planläggningen av den statistiska undersökningen rörande arbetstidsförhållandena vid flottningsarbetet ansåg utredningens flottningsdelegation det möjligt att begränsa undersökningen till ett mindre antal flottleder. Inom delegationen utvalde man för detta ändamål sex flottningsföreningar. Dessa föreningar företrädde flottleder av olika typer och svårighetsgrader.

I en promemoria preciserade flottningsdelegationen närmare vilka statistiska uppgifter som skulle lämnas. I fråga om var och en av de sex flottningsföreningarna skulle utväljas ungefär 20 flottleder eller utflottningsdistrikt. Det befanns nämligen, att det skulle bli allt för betungande för en förening att lämna ifrågavarande uppgifter för hela verksamhetsområdet. På detta sätt begränsades statistiken att omfatta blott en mindre del av en förenings samtliga distrikt.

Utväljandet av utflottningsdistrikten skulle ske av vederbörande arbetsgivareorganisation under medverkan av den berörda flottningsföreningen och arbetarnas organisationer. Valet skulle ske så att de skilda förutsättningar under vilka flottningsarbetet bedrevs skulle bli belysta. Det gällde härvid

att få med såväl bäck-, sjö- som älvflottning. Man skulle vidare undvika såväl särskilt svårflottade som särskilt lättflottade flottningsdistrikt. Målet för denna del av undersökningen var således att få kännedom om de mera vanligen förekommande förhållandena. Ur rent statistiska synpunkter kan man rikta en erinran mot detta sätt för distriktens utväljande. Man fick nämligen härigenom icke alla olika slag av flottningsdistrikt företräda. Å andra sidan syntes det vara av betydelse att undvika just det som är extremt, då härigenom bilden av förhållandena hade blivit allt för oenhetlig.

Sättet för distriktens utväljande har onekligen medfört, att statistiken blivit behäftad med vissa svagheter. Även vissa andra felkällor, för vilka redogöres i det följande, ha visat sig föreligga. Utredningen har emellertid ansett det motiverat att lämna en förhållandevis utförlig redogörelse för undersökningen. Trots alla de brister som vidlåda den, belyser den dock på ett ur vissa synpunkter värdefullt sätt de förhållanden under vilka flottningsarbetet bedrivs.

Enligt promemorian skulle för de utvalda distrikten lämnas följande uppgifter för vart och ett av åren 1943—1948:

1. Antal anställda.
2. Anställningstiden för ifrågavarande arbetare.
3. Antal utgjorda arbetstimmar per man och dygn.
4. Arbetarnas förläggning (i barack eller hemma); härvid skulle en ungefärlig procentuell fördelning lämnas.

I anslutning till dessa rent statistiska uppgifter skulle härjämte upplysningar av mera deskriptiv natur lämnas.

De i det föregående nämnda statistiska uppgifterna voro avsedda att ge en belysning av förändringarna i arbetsförhållandena under de senaste sex åren. Det ansågs emellertid härjämte önskvärt att få något noggrannare uppgifter rörande 1948 års flottningssäsong, vilken var den som stod för dörren vid tiden för promemorians utsändande. Dessa uppgifter voro följande.

1. Flottningsperiodens totala längd.
2. Effektiva arbetstimmar under flottningsperioden.
3. Väntetidstimmar (för vilka ersättning utgår enligt gällande flottningsavtal) under flottningsperioden.
4. Arbetstidens fördelning på dagtid och nattid. (Nattid skulle anses omfatta tiden kl. 18—6.)

Ehuru promemorian, vilken jämväl behandlade de spörsmål som ingingo i den tidigare berörda rundfrågan, utsändes till alla flottningsföreningar av någon betydelse och sålunda även till de sex utvalda, kom av olika sammanträffande omständigheter endast fyra att vidtaga åtgärder för insändande av de begärda statistiska uppgifterna. Dessa fyra voro Luleå, Umeå och Klarälvens flottningsföreningar samt Amungen-Hosjö flottningsförening. Nämnda föreningar representera visserligen flottleder av mycket olika karaktär, varför de voro väl ägnade att ge en allsidig bild av arbetstidsförhållandena. Emellertid fann utredningen sig böra erhålla ett något fylligare

material. Genom flottningsföreningarnas kontor i Sundsvall kompletterades därför det statistiska materialet med motsvarande uppgifter för Indals och Ljunga älvs samt Gimåns flottleder.

I promemorian lämnades inga ytterligare direktiv för de statistiska uppgifternas avlämnande. Det ligger i sakens natur, att föreningarna till följd härav uppställde uppgifterna på ett stundom oenhetligt sätt, vilket i några hänseenden kom att försvåra den statistiska bearbetningen.

Ett av de förhållanden, som den statistiska undersökningen avsåg att belysa, var längden av anställningstiden, d. v. s. det antal dagar under vilket de utvalda arbetarna utfört arbete för flottningsföreningens räkning. Uppgifter rörande antal arbetade dagar inkom även till utredningen. Härvid befanns emellertid att det sätt, varpå utväljandet av flottningsdistrikten skett, innebure en allvarlig felkälla. Orsakerna härtill voro följande.

I promemorian hade icke särskilt angivits, att statistiken bland annat skulle avse att belysa den totala längden av den arbetade tiden, ehuru detta var avsett. Då man verkställde urvalet av distrikten kom man icke att beakta denna synpunkt. Detta medförde delvis missvisande resultat. Ett visst vattendrag var exempelvis indelat i två utflottningsdistrikt. Arbetet är härvid i regel organiserat på så sätt, att arbetarna börja arbetet vid det översta distriktet och sedermera — sedan arbetet avslutats där — överföras till det längre ned liggande distriktet. Först sedan arbetet även i detta distrikt avslutats upphörde anställningen hos föreningen. Nu inträffade att man i undersökningen medtog endast det ena av dessa båda distrikt. Ehuru så ingalunda skett genomgående, har enligt vad som senare upplysts från flottningsföreningarnas sida detta dock förekommit i så pass stor utsträckning, att de i fråga om den arbetade tidens längd lämnade uppgifterna icke kunde ge en verklighetstrogen bild av den totala anställningstiden. De angåve endast det antal dagar, under vilka arbete utförts vid de för undersökningen utvalda distrikten. Detta förhållande har förekommit vid samtliga de fem i den statistiska undersökningen ingående flottningsföreningarna.

Det är enligt utredningens uppfattning uppenbart, att då urvalet av distrikt skett på detta sätt, de lämnade uppgifterna icke kunna ge en bild av den verkliga längden av den arbetade tiden. Med hänsyn härtill har utredningen ansett de i detta avseende lämnade uppgifterna sakna värde och har därför ej heller återgett dem. Detta kan anses vara en svaghet i undersökningen. Utredningen har emellertid i annan ordning erhållit uppgifter rörande längden av den arbetade tiden. Dessa uppgifter återges i det följande efter det att redogörelsen för den av flottningsföreningarna lämnade statistiken avslutats.

Den felkälla för vilken redogjorts i det föregående utövar däremot intet inflytande på uppgifterna rörande den dagliga arbetstiden. Dess längd framgår av tabell 1. Det allmänna intrycket av de i tabellen återgivna uppgifterna är att betydande variationer föreligga i fråga om den dagliga arbetstiden. De längsta arbetstiderna äro omkring 50 % längre än de kortaste.

Tab. 1. Arbetstiden per man och dag åren 1943—1948.

Å r	Antal arbetare med följande arbetstimmar per man och dag									Summa	
	—8	8·0— 8·9	9·0— 9·9	10·0— 10·9	11·0— 11·9	12·0— 12·9	13·0— 13·9	14·0— 14·9	15·0—		
<i>Klarälvens flottningsförening</i>	1943	—	70	—	48	58	30	—	—	—	206
	1944	—	70	—	34	42	38	—	—	—	184
	1945	—	—	65	41	54	29	—	—	—	189
	1946	—	70	—	42	65	35	—	—	—	212
	1947	—	72	34	20	50	22	12	—	—	210
	1948	—	—	94	26	39	17	10	—	—	186
Procenttal	1943	—	34·0	—	23·3	28·2	14·5	—	—	—	100·0
	1944	—	38·0	—	18·5	22·8	20·7	—	—	—	100·0
	1945	—	—	34·4	21·7	28·6	15·3	—	—	—	100·0
	1946	—	33·0	—	19·8	30·7	16·5	—	—	—	100·0
	1947	—	34·3	16·2	9·5	23·8	10·5	5·7	—	—	100·0
	1948	—	—	50·5	14·0	21·0	9·1	5·4	—	—	100·0
<i>Umeå flottningsförening</i>	1943	—	—	—	259	180	141	215	148	56	999
	1944	—	—	—	200	261	181	237	157	36	1 062
	1945	—	—	—	213	173	219	163	62	66	896
	1946	—	—	—	200	192	345	65	56	111	969
	1947	—	—	—	216	176	441	184	86	30	1 133
Procenttal	1943	—	—	—	26·0	18·0	14·1	21·5	14·8	5·6	100·0
	1944	—	—	—	18·8	24·6	17·0	21·4	14·8	3·4	100·0
	1945	—	—	—	23·8	19·3	24·4	18·2	6·9	7·4	100·0
	1946	—	—	—	20·6	19·8	35·6	6·7	5·8	11·5	100·0
	1947	—	—	—	19·1	15·5	38·9	16·3	7·6	2·6	100·0
<i>Luleå flottningsförening</i>	1943	—	—	8	33	56	112	37	80	25	351
	1944	—	—	17	67	188	157	2	107	92	630
	1945	—	—	35	120	104	73	69	19	91	511
	1946	—	—	13	23	317	175	171	—	56	755
	1947	—	—	17	103	93	240	151	78	28	700
	1948	—	10	41	15	94	164	131	122	85	662
Procenttal	1943	—	—	2·3	9·4	16·0	31·9	10·5	22·8	7·1	100·0
	1944	—	—	2·7	10·7	29·8	24·9	0·3	17·0	14·6	100·0
	1945	—	—	6·8	23·5	20·4	14·3	13·5	3·7	17·8	100·0
	1946	—	—	1·7	3·0	42·0	23·2	22·7	—	7·4	100·0
	1947	—	—	7·4	14·5	13·1	33·8	21·3	11·0	3·9	100·0
	1948	—	1·5	6·2	2·3	14·2	24·8	19·8	18·4	12·8	100·0
<i>Amungen-Hosjö flottningsförening</i>	1943	—	—	—	96	24	19	44	23	—	206
	1944	—	—	—	63	51	40	23	34	—	211
	1945	—	—	—	33	95	30	28	—	—	186
	1946	—	—	—	48	59	59	7	29	—	202
	1947	—	—	—	29	59	66	25	6	6	191
	1948	—	—	4	53	71	32	13	—	7	180

Å r	Antal arbetare med följande arbetstimmar per man och dag									Summa
	—8	8·0— 8·9	9·0— 9·9	10·0— 10·9	11·0— 11·9	12·0— 12·9	13·0— 13·9	14·0— 14·9	15·0—	
Procental 1943	—	—	—	46·6	11·6	9·2	21·4	11·2	—	100·0
1944	—	—	—	29·8	24·2	19·0	10·9	16·1	—	100·0
1945	—	—	—	17·7	51·1	16·1	15·1	—	—	100·0
1946	—	—	—	23·8	29·1	29·1	3·5	14·5	—	100·0
1947	—	—	—	15·2	30·9	34·6	13·1	3·1	3·1	100·0
1948	—	—	2·2	29·4	39·5	17·8	7·2	—	3·9	100·0
<i>Indals och Ljunga älvs samt Gimåns flottnings- föreningar</i> 1943	—	—	17	175	118	188	—	—	—	498
1944	—	—	52	82	159	196	74	—	—	563
1945	—	—	33	199	75	216	—	—	—	523
1946	—	—	—	107	318	80	32	—	—	537
1947	—	—	—	—	432	18	66	26	—	542
1948	—	—	—	48	344	117	22	—	—	531
Procental 1943	—	—	3·4	35·1	23·7	37·8	—	—	—	100·0
1944	—	—	9·2	14·6	28·2	34·8	13·2	—	—	100·0
1945	—	—	6·3	38·0	14·4	41·3	—	—	—	100·0
1946	—	—	—	19·9	59·2	14·9	6·0	—	—	100·0
1947	—	—	—	—	79·7	3·3	12·2	4·8	—	100·0
1948	—	—	—	9·0	64·8	22·1	4·1	—	—	100·0

Spridningen måste anses såsom betydande. Detta förhållande återspeglar vad i det föregående berörts rörande arbetets starka beroende av väder- och vindförhållanden. Då dessa varit gynnsamma ha i regel långa dagsverken förekommit, medan man åter minskat arbetstiden, då arbetarna icke kunnat sysselsättas direkt med själva flottningsarbetet.

Innan utredningen närmare ingår på att kommentera arbetstidsförhållandena inom de olika flottningsföreningarna, bör uppmärksamhet fästas på följande förhållanden. I statistiken ingår all tid för vilken enligt kollektivavtal avlöning skall utgå. Detta innebär, att uppgifterna även omfattar tid, då arbetare stått till arbetsgivarens förfogande utan att arbete utförts. Den omfattning i vilken detta förekommit är i viss mån beroende på de rådande flottningsförhållandena, men omfattningen är också avhängig av det sätt varpå arbetet organiserats. Därest en arbetstagare på arbetsplatsen står till en arbetsgivares förfogande kommer dylik tid även enligt en eventuell arbetstidslagstiftning för flottning att räknas in bland de arbetade timmarna. Men man torde med ledning av allmänna erfarenheter kunna utgå från, att därest en arbetstidsreglering införes, utnyttjandet av den till buds stående arbetstiden kommer att effektiviseras vid sådana arbetsställen, där förutsättningar därför föreligga. De under nuvarande förhållanden lämnade arbetstidsuppgifterna, då all reglering av arbetstiden saknas, måste därför med sannolikhet komma att ge högre värden än vad förhållandet skulle ha varit, därest en laglig reglering förelagat. Det påpekat bör hållas

i minnet vid bedömandet av de i det följande kommenterade uppgifterna rörande den dagliga arbetstidens längd.

Vidare bör följande beaktas. Den bild statistiken ger av arbetstidens längd är i hög grad beroende av det system, som tillämpas vid tidskrivningen ute på arbetsplatserna. Enligt uppgifter, som från arbetsgivaresidan framförts inom utredningens flottningsdelegation, har förevarande material till följd härav blivit behäftat med felkällor i detta avseende. Man har av ålder varit generös vid angivandet av den arbetade tidens längd. Sålunda har det förekommit att matraster inräknats i den arbetade tiden. Härmed vare icke sagt att så skett inom samtliga flottningsföreningar. I den uppgivna arbetstiden ingår sålunda otvivelaktigt en hel del tid, vilken — därest arbetstiden varit lagligt reglerad — icke skulle ha inräknats i den tid som enligt lagen högst får uttagas. Det är sålunda ingen tvekan om att de verkliga arbetstiderna av här berörda anledningar understiga i statistiken redovisade.

Jämförda med varandra förete de olika flottningsföreningarna mycket skilda arbetstidsförhållanden. Såsom framgår av tabell 1 är den dagliga arbetstiden vid Klarälven förhållandevis låg. Några större förändringar har längden icke undergått under den tid statistiken omfattar. Detta belyses ytterligare av följande uppgifter rörande den dagliga medelarbetstiden.

1943	10·4 tim.
1944	10·4 »
1945	10·7 »
1946	10·5 »
1947	10·3 »
1948	10·5 »

Under hela den sexårsperiod som utredningen omfattar varierar medelarbetstiden för de i förevarande undersökning ingående arbetarna icke mera än 0,4 timmar.

Medan Klarälvens flottningsförening företer en stark koncentration av arbetstiderna kring medelvärdena och följaktligen en förhållandevis liten spridning, uppvisar Umeå flottningsförening en helt annan bild. Att börja med äro de dagliga arbetstiderna här väsentligt längre. Medan i Klarälvens flottningsförening en arbetstid på omkring 10,5 timmar betecknar ett medelvärde, är en dylik arbetstid vad Umeälven beträffar en av de kortaste som förekommer. Arbetstider understigande 10 timmar per dag förekomma över huvud taget icke. Vidare ger sig vad Umeå flottled beträffar en viss om än icke särskilt markant koncentration av arbetstiderna till de lägre värdena tillkänna, vilket vad denna flottled angår betyder arbetstider, understigande 13 timmar per dag. I allmänhet förekommer en successiv minskning av antalet arbetare med stigande antal arbetstimmar. Dessutom synes det föreligga förhållandevis stora ojämnheter från det ena året till det andra. Trots de icke obetydliga kastningar som förekomma, äro dock de årliga genomsnitten för den dagliga arbetstiden anmärkningsvärt jämna, vilket belyses av den efterföljande sammanställningen.

1943	12·4 tim.
1944	12·5 »
1945	12·4 »
1946	12·4 »
1947	12·4 »

Den genomsnittliga längden av den dagliga arbetstiden är för denna flottled omkring 2 timmar längre än för Klarälvens flottningsförening. Jämnheten i arbetstiderna äro däremot i varje fall för de i undersökningen ingående flottledsdistrikten större än i fråga om Klarälvens flottled.

Arbetstidsförhållandena vid Luleå flottningsförening påminna på så sätt om de vid Klarälven rådande, att en förhållandevis stark koncentration föreligger omkring genomsnittet. Den dagliga arbetstiden är emellertid väsentligt längre än vid Klarälvens flottningsförening och sammanfaller närmast med de vid Umeå flottningsförening förekommande. Detta framgår av följande uppgifter rörande de dagliga arbetstiderna vid denna flottled.

1943	12·9 tim.
1944	12·7 »
1945	12·4 »
1946	12·4 »
1947	12·7 »
1948	13·0 »

Variationerna i den dagliga arbetstidens längd äro här under den tidrymd undersökningen omfattar något större, nämligen 0,6 tim., än i fråga om de föregående. Med hänsyn till flottningsarbetets natur måste man emellertid säga, att dessa variationer icke kunna anses vara särskilt betydande.

De för Indals och Ljunga älvs samt Gimåns flottningsföreningar i tabell 1 återgivna uppgifterna ha tillställts utredningen icke i samband med infordrandet av uppgifterna för ifrågavarande statistiska undersökning utan på ett senare stadium. Det visade sig nämligen att de först inlämnade uppgifterna icke voro jämförbara med de i tabellen i övrigt återgivna enär flottningsföreningarnas kontor i Sundsvall råkat medtaga vissa distrikt omfattande arbetare vid skiljeställen. Bearbetningen av de av utredningen återgivna uppgifterna har skett inom flottningsföreningarnas kontor.

Uppgifterna rörande de dagliga arbetstidernas längd visar en förhållandevis stark koncentration i klasserna 11·0—12·9 arbetstimmar per dag. Variationerna i fördelningen äro stora från det ena året till det andra. Trots detta visar även dessa flottningsföreningar mycket jämna medeldagsarbetstider, vilket belyses av efterföljande sammanställning, av vilken även framgår att någon förändring av den dagliga arbetstidens genomsnittliga längd i den ena eller andra riktningen icke ägt rum under de här undersökta åren.

1943	11·5 tim.
1944	11·8 »
1945	11·4 »
1946	11·6 »
1947	11·9 »
1948	11·7 »

Det föreligger svårigheter att jämföra arbetstidsförhållandena vid Amungen-Hosjö flottningsförening med någon av de föregående. Den stora massan av arbetare äro utspridda över ett så stort avsnitt som 10,0—12,9 timmar. Kortare tider än 10,0 timmar förekomma praktiskt taget icke alls. Vidare lägger man märke till avsevärda ojämnheter i spridningen vid en jämförelse mellan ett år och ett annat. Medan exempelvis år 1943 antalet arbetare med mellan 11,0—11,9 timmars arbetstid endast utgjorde 11,6 % av samtliga, steg motsvarande procenttal 1945 till 51,1. Även beträffande denna flottningsförening gäller dock att genomsnittet för de dagliga arbetstiderna bli anmärkningsvärt jämna.

1943	11·9 tim.
1944	12·1 »
1945	11·8 »
1946	12·1 »
1947	12·2 »
1948	11·6 »

Den maximala differensen mellan genomsnittsdagsverkena under den förevarande tidsperioden är 0,5 timmar, ett förhållande som är förvånansvärt med tanke på att denna flottled i utomordentligt hög grad för arbetets jämna fortskridande är beroende av väderleksförhållandena. Den torde höra till de mest svårflottade lederna i landet.

Ehuru var och en av de i undersökningen ingående flottlederna uppvisa sina särdrag, är dock en företeelse genomgående. Uppgifterna rörande medelarbetstiderna peka icke på en utveckling i någon bestämd riktning. Man kan sålunda varken säga att arbetstiden tenderat att bli längre eller kortare. Medelarbetstiden varierar något från det ena året till det andra, ehuru i regel obetydligt, men variationerna tyckas hålla sig omkring ett något så när konstant värde för varje flottningsförening. Det kan synas anmärkningsvärt, att ehuru under senare år mycket gjorts i flottlederna för att underlätta flottningsarbetet, de dagliga arbetstiderna dock förblivit oförändrade, i varje fall enligt vad de till utredningen överlämnade uppgifterna visa. Enär många av de rationaliseringsåtgärder som vidtagits inneburit att flottning av en viss virkeskvantitet kunnat ske med mindre arbetskraft än tidigare, hade det givetvis varit väntat att de dagliga arbetstiderna skulle ha sjunkit. Då så emellertid icke synes ha blivit fallet, måste detta ha någon förklaring.

Utredningen vill framhålla att den tid undersökningen omfattar, åren 1943—1948 (i något fall —1947), karakteriseras av omfattande brist på arbetskraft. Flottningsföreningarna ha, vilket framgått av deras svar på den

i det föregående refererade rundskrivelsen, haft svårigheter att erhålla arbetare i tillräckligt antal. Detta synes ha verkat i den riktningen, att man blivit tvungen att utnyttja varje man i större utsträckning än som skulle ha blivit fallet, därest det önskade antalet arbetare hade kunnat anskaffas. Man har anledning att antaga, att därest läget på arbetsmarknaden ändras och tillgången på arbetskraft blir rikligare, det skall komma att inträda i varje fall en viss minskning av den dagliga arbetstidens längd. Det är visserligen riktigt som flottningsföreningarna framhållit, att flottningen under senare år blivit mera arbetskrävande genom att flottledssystemet utbyggt, varför en del av det uttagna virket flottats längre vägar än tidigare. Men detta förhållande kan icke återspeglas i de här återgivna uppgifterna, enär de omfatta samma flottningsdistrikt under hela den undersökta tiden. Trots denna tendens, som gör flottningen mera arbetskrävande, har man sålunda anledning att såsom utredningen nyss framfört räkna med kortare arbetstider vid rikligare tillgång på arbetskraft.

Det för 1948 års flottningssäsong infordrade statistiska materialet avsåg att få det i förevarande sammanhang centrala problemet belyst, nämligen vilka svårigheter som skulle vara förenade med flottningsarbetets införande under den allmänna arbetstidslagen. Med anledning härav begärdes uppgifter rörande antalet arbetade timmar per arbetslag och enskild arbetsdag under flottningssäsongen. De erhållna uppgifterna ha sammanställts i de efterföljande tabellerna 2—5. Dessa tabeller avse flottningsföreningarna för Umeälven, Klarälven, för Indals- och Ljungaälvarna inklusive Gimån och för Amungen—Hosjö flottningsföreningars vattendrag. Det för Lule älv erhållna materialet var icke så uppställt att det tillät bearbetning i förevarande hänseende. För att förstå det sätt, varpå materialet blivit bearbetat, torde det med några ord vara nödvändigt att i detta sammanhang erinra om de bestämmelser i den allmänna arbetstidslagen, som skulle bli tillämpliga, därest flottningsarbete infördes under denna lag.

Utredningen har vid bearbetningen gjort det antagandet, att arbetstiden med stöd av bestämmelserna i lagens 5 § (se närmare härom den föregående redogörelsen för den allmänna arbetstidslagen) blivit reglerad på fyraveckorsperioder. Detta innebär, att den ordinarie arbetstiden för varje dylik period blivit högst 192 timmar. Det är vidare att märka, att enligt den praxis som utbildats dessa fyraveckorsperioder skulle på så sätt ha blivit fasta, att den första fyraveckorsperioden skulle ha börjat med den första hela kalendervecka som inföll under 1948. Den övertid som lagen medger beräknas jämväl på dessa fasta fyraveckorsperioder. Detta innebär att för varje dylik period i allmän övertid kan uttagas 48 timmar inom ramen av 200 timmar per kalenderår. Den extra övertiden beräknas på samma sätt, dvs. per fast fyraveckorsperiod. Begagnas hittillsvarande praxis skulle denna komma att uppgå till 40 timmar per dylik period inom ramen av 90 timmar för hela flottningssäsongen.

Det torde böra nämnas, att det i lagen intet stadgas om hur lång den

Tab. 2. Antalet utförda arbetstimmar, fördelade efter antalet arbetstimmar per arbetare och fasta fyraveckorsperioder i enlighet med allmänna arbetstidslagen.

Undersökta delar tillhörande Umeå flottningsförening 1948.

Antal arbetstimmar för period och arbetare	Antal arbetstimmar under period			
	4	5	6	7
1— 10.....	648	105	142	131
11— 20.....	11	871	1 117	1 476
21— 30.....	176	892	653	805
31— 40.....	953	2 452	589	762
41— 50.....	1 327	1 963	2 964	1 514
51— 60.....	1 284	3 520	2 367	788
61— 70.....	328	4 167	816	896
71— 80.....	77	1 878	1 898	2 005
81— 90.....	86	1 725	1 302	2 011
91—100.....	99	2 308	3 620	194
101—110.....	—	2 041	3 809	101
111—120.....	—	1 383	2 431	—
121—130.....	252	2 395	3 443	251
131—140.....	—	1 160	4 187	—
141—150.....	—	872	3 524	444
151—160.....	—	1 084	2 470	457
161—170.....	—	981	503	325
171—180.....	—	531	173	—
181—190.....	—	2 776	—	190
191—200.....	—	198	983	398
201—210.....	—	—	416	610
211—220.....	—	433	439	—
221—230.....	—	229	1 364	—
231—240.....	—	703	1 161	—
241—250.....	—	247	1 712	—
251—260.....	—	—	768	—
261—270.....	—	261	—	—
271—280.....	—	—	279	—
281—290.....	—	—	1 423	—
311—320.....	—	—	314	—
321—330.....	—	—	660	—
351—360.....	—	—	358	—
361—370.....	—	—	1 476	—
371—380.....	—	—	6 385	—
381—390.....	—	—	389	—
391—400.....	—	—	1 188	—
Summa arbetstimmar	5 241	35 175	55 323	13 358
Tid överstigande 240 timmar per arbetare.....	—	28	4 152	—
Tid överstigande 240 timmar per arbetare i % av summa arbetstimmar.....	—	0·1	7·5	—
Tid överstigande 280 timmar per arbetare.....	—	—	2 830	—
Tid överstigande 280 timmar per arbetare i % av summa arbetstimmar.....	—	—	5·1	—

Tab. 3. Antalet utförda arbetstimmar, fördelade efter antalet arbetstimmar per arbetare och fasta fyraveckorsperioder i enlighet med allmänna arbetstidslagen.

Undersökta delar tillhörande Klarälvens flottningsförening 1948.

Antal arbetstimmar för period och arbetare	Antal arbetstimmar under period				
	4	5	6	7	8
1—10.....	138	—	—	—	—
11—20.....	1 328	—	—	154	—
21—30.....	275	—	—	—	—
31—40.....	368	—	—	—	—
41—50.....	—	—	—	—	400
61—70.....	682	650	—	—	—
71—80.....	576	—	—	—	—
91—100.....	—	1 820	2 322	—	—
101—110.....	—	—	3 739	—	—
111—120.....	—	1 156	3 027	—	—
121—130.....	—	2 723	1 776	—	—
131—140.....	—	2 307	—	—	—
141—150.....	—	1 560	—	—	—
151—160.....	—	2 210	—	—	—
171—180.....	—	3 412	—	2 457	—
191—200.....	—	1 980	1 560	—	—
201—210.....	—	1 463	—	—	—
211—220.....	—	—	—	3 448	—
221—230.....	—	4 737	—	—	—
231—240.....	—	—	1 912	—	—
241—250.....	—	1 976	2 415	—	—
251—260.....	—	1 512	—	—	—
261—270.....	—	2 096	—	—	—
271—280.....	—	—	2 992	—	—
281—290.....	—	2 248	—	—	—
Summa arbetstimmar	3 367	31 850	19 743	6 059	400
Tid överstigande 240 timmar per arbetare.....	—	632	367	—	—
Tid överstigande 240 timmar per arbetare i % av summa arbetstimmar.....	—	2·0	1·9	—	—
Tid överstigande 280 timmar per arbetare.....	—	40	—	—	—
Tid överstigande 280 timmar per arbetare i % av summa arbetstimmar.....	—	0·1	—	—	—

Anm. De enskilda arbetarnas arbetstid har erhållits med ledning av uppgifter rörande arbetslagens arbetstid.

period skall vara inom vilken den ordinarie tiden skall uttagas. Det är möjligt att utgå från perioder av annan längd, exempelvis 6 eller 8 veckor. Då det hittills emellertid varit vanligast, att man sökt begränsa arbetstiden per fyraveckorsperioder, lät utredningen undersökningen få den uppläggning som nyss nämndes.

Härefter verkställdes fördelning av flottningssäsongen på dessa fasta

Tab. 4. Antalet utförda arbetstimmar, fördelade efter antalet arbetstimmar per arbetare och fasta fyraveckorsperioder i enlighet med allmänna arbetstidslagen.

Undersökta delar tillhörande Indals och Ljunga älvs samt Gimåns flottningsföreningar 1948.

Antal arbetstimmar för period och arbetare	Antal arbetstimmar under period						
	4	5	6	7	8	9	10
11—20.....	432	—	—	—	—	—	—
31—40.....	792	1 632	—	910	—	—	—
41—50.....	—	—	—	—	—	—	12 838
61—70.....	3 216	—	1 235	—	—	—	—
71—80.....	—	—	—	1 533	—	—	—
81—90.....	—	430	—	—	—	—	—
91—100.....	—	—	9 600	—	—	—	—
101—110.....	—	3 780	—	—	—	—	—
111—120.....	—	2 242	—	—	—	—	—
121—130.....	—	2 860	3 200	—	—	—	—
131—140.....	—	—	2 295	—	—	—	—
151—160.....	—	—	—	3 624	—	—	—
161—170.....	—	—	42 444	—	—	—	—
171—180.....	—	9 744	—	—	—	—	—
181—190.....	—	14 288	4 004	48 732	—	—	—
191—200.....	—	—	—	—	50 828	50 828	—
201—210.....	—	2 100	—	1 045	—	—	—
211—220.....	—	5 184	—	—	—	—	—
221—230.....	—	14 927	—	—	—	—	—
231—240.....	—	26 476	—	—	—	—	—
241—250.....	—	6 422	—	18 772	—	—	—
251—260.....	—	5 376	17 114	—	—	—	—
261—270.....	—	6 700	—	—	—	—	—
281—290.....	—	—	28 764	—	—	—	—
291—300.....	—	—	7 607	—	—	—	—
Summa arbetstimmar	4 440	102 161	116 263	74 616	50 828	50 828	12 838
Tid överstigande 240 timmar per arbetare.....	—	1 218	6 685	532	—	—	—
Tid överstigande 240 timmar per arbetare i % av summa arbetstimmar	—	1·2	5·7	0·7	—	—	—
Tid överstigande 280 timmar per arbetare.....	—	—	900	—	—	—	—
Tid överstigande 280 timmar per arbetare i % av summa arbetstimmar	—	—	0·8	—	—	—	—

Anm. De enskilda arbetarnas arbetstid har erhållits med ledning av uppgifter rörande arbetstiderna vid de utvalda flottningsdistrikten.

fyraveckorsperioder. Det visade sig att flottningsarbetet i regel kom att falla inom de perioder som hade numren 4—8; i något fall sträckte sig säsongen ännu längre fram på året. För varje dylik del av flottnings-säsongen fördelades arbetarna på klasser allt efter antalet utförda arbets-

Tab. 5. Antalet utförda arbetstimmar, fördelade efter antalet arbetstimmar per arbetare och fasta fyraveckorsperioder i enlighet med allmänna arbetstidslagen.

Undersökta delar tillhörande Amungen-Hosjö flottningsförening 1948.

Antal arbetstimmar för period och arbetare	Antal arbetstimmar under period						
	4	5	6	7	8	9	10
21—30.....	—	134	—	—	—	—	—
31—40.....	—	135	114	40	—	—	—
41—50.....	365	290	196	—	157	—	—
51—60.....	—	286	—	174	188	—	—
61—70.....	265	251	194	—	140	—	—
71—80.....	226	608	80	73	71	—	—
81—90.....	83	760	414	—	828	—	87
91—100.....	93	584	184	482	188	94	—
101—110.....	315	307	108	—	212	—	—
111—120.....	—	465	230	118	349	—	—
121—130.....	—	627	—	251	1 003	—	—
131—140.....	—	680	1 218	138	932	—	—
141—150.....	—	439	1 596	428	723	—	142
151—160.....	—	1 702	780	613	151	316	—
161—170.....	—	1 316	978	325	666	—	—
171—180.....	—	177	519	1 066	—	—	—
181—190.....	—	1 098	370	—	184	—	—
191—200.....	—	382	—	198	992	—	—
201—210.....	—	410	1 668	209	821	—	—
211—220.....	—	1 070	1 073	3 020	639	—	—
221—230.....	—	—	227	1 121	2 039	226	1 353
231—240.....	—	476	1 171	466	1 405	231	231
241—250.....	—	981	1 205	977	1 224	247	—
251—260.....	—	1 264	1 533	1 776	—	256	512
261—270.....	—	1 325	—	2 639	—	—	—
271—280.....	—	1 115	823	1 109	829	273	—
281—290.....	—	3 148	2 881	1 701	565	288	—
291—300.....	—	—	1 185	291	598	900	—
301—310.....	—	1 532	3 377	306	—	614	—
311—320.....	—	—	2 197	2 532	—	—	—
321—330.....	—	—	2 603	326	—	—	—
331—340.....	—	—	1 668	1 331	—	—	—
341—350.....	—	—	686	1 034	—	—	—
351—360.....	—	—	—	3 176	1 782	—	—
361—370.....	—	—	—	722	—	—	—
381—390.....	—	—	—	1 170	—	—	—
391—400.....	—	—	—	1 564	—	—	—
Summa arbetstimmar	1 347	21 562	29 278	29 376	16 686	3 445	2 325
Tid överstigande 240 timmar per arbetare.....	—	1 205	3 518	4 574	918	418	32
Tid överstigande 240 timmar per arbetare i % av summa arbetstimmar.....	—	5·6	12·0	15·6	5·5	12·1	1·4
Tid överstigande 280 timmar per arbetare.....	—	200	1 437	2 393	425	122	—
Tid överstigande 280 timmar per arbetare i % av summa arbetstimmar.....	—	0·9	4·9	8·2	2·6	3·5	—

timmar under perioden. Det är självklart, att eftersom flottningssäsongen kan börja när som helst under en dylik fast fyraveckorsperiod, exempelvis i mitten eller i slutet, arbetstiden under den första perioden kan komma att bli förhållandevis obetydlig. Vad här sagts gäller givetvis även den period under vilken arbetet slutar. Sedan arbetarna fördelats på dylikt sätt på klasser, beräknades det antal timmar de till varje klass förda arbetarna utfört. Tabellerna 2—5 ange sålunda för var och en av de fyra flottningssällskapen hur antalet utförda arbetstimmar fördelat sig med hänsyn till det timantal varje enskild arbetare utfört under respektive fyraveckorsperiod.

Av skäl som nyss anförts visar det sig, att antalet utförda arbetstimmar under den första och sista av de fasta fyraveckorsperioderna varit förhållandevis litet, varför de i förevarande sammanhang icke medföra några problem. För övriga fasta perioder åter ligga förhållandena stundom något annorlunda till. I de efterföljande kommentarerna bortses att börja med från de omständigheter, som medföra att de redovisade arbetstiderna äro längre än de verkliga. Det antages sålunda, att statistiken ger en rättvis bild av arbetstidsförhållandena. Först längre fram upptar utredningen till bedömning vad statistiken under hänsynstagande till denna och andra föreliggande felkällor kan anses ha givit för resultat.

Betraktar man att börja med Umeå flottningssällskap, befinnes att arbetstiden under den period, som betecknats med nr 5, dvs. den andra av de fasta fyraveckorsperioder som flottningssäsongen berör, till den avgjort största delen låg under den ordinarie tidens högsta gräns, 192 timmar. Skulle lagen ha varit gällande och skulle arbetstid måst uttagas i samma omfattning, hade det dock varit nödvändigt att i viss utsträckning tillgripa den allmänna övertiden. Härmed skulle svårigheterna ha varit bemästrade, enär endast 28 arbetstimmar, motsvarande 0,1 % av det under denna period tillsammans utförda antalet arbetstimmar, kom att ligga över gränsen 240 timmar under en fyraveckorsperiod. För nästa period var motsvarande del betydligt högre, nämligen 7,5 %. Hade i detta fall extra övertid tillgripits, skulle 94,9 % av all detta år verklig utförd arbetstid inom de undersökta distrikten även kunnat uttagas om laglig reglering av arbetstiden förelegat. Endast 5,1 % av det sammanlagda antalet arbetstimmar hade överstigit det maximum lagen hade tillåtit.

Redan av det föregående har framgått att arbetstiderna vid Klarälvens flottningssällskap äro förhållandevis korta. Det visar sig även att endast en mycket ringa del av den utförda arbetstiden hade kommit att överstiga 240 timmar per man och fyraveckorsperiod. Tages hänsyn till möjligheterna att tillgripa extra övertid, skulle praktiskt taget all arbetstid ha fallit inom lagens maximibestämmelser.

Vid Indals och Ljunga älvs samt Gimåns flottningssällskap är flottningssäsongen väsentligt längre och berör perioderna 4—10. Att så är förhållandet i det här återgivna materialet kan emellertid sammanhånga med det sätt, varpå utväljandet av de i undersökningen ingående distrikten

Tab. 6. Antalet utförda arbetstimmar, fördelade efter antalet arbetstimmar per arbetare och fyraveckorsperiod, varvid den första perioden räknats från och med flottningssäsongens början.

Undersökta delar tillhörande Klarälvens flottningsförening 1948.

Antal arbetstimmar för period och arbetare	Antal arbetstimmar under period			
	1	2	3	4
11—20.....	—	—	—	154
41—50.....	—	1 344	—	400
51—60.....	—	220	—	232
61—70.....	682	—	—	—
81—90.....	540	—	870	—
101—110.....	2 180	1 070	—	—
121—130.....	756	—	—	—
131—140.....	2 301	—	—	—
141—150.....	576	—	—	—
151—160.....	1 280	—	—	—
161—170.....	2 967	—	—	—
171—180.....	3 874	4 423	692	—
181—190.....	8 191	3 032	—	—
191—200.....	1 980	4 290	—	—
201—210.....	2 040	—	—	—
211—220.....	1 284	2 125	3 448	—
221—230.....	1 768	1 770	—	—
231—240.....	—	1 912	—	—
241—250.....	—	2 024	—	—
271—280.....	—	—	2 992	—
Summa arbetstimmar	30 421	22 210	8 002	786
Tid överstigande 240 timmar per arbetare.....	—	104	352	—
Tid överstigande 240 timmar per arbetare i % av summa arbetstimmar.....	—	0.5	4.4	—

Anm. De enskilda arbetarnas arbetstid har erhållits med ledning av uppgifter rörande arbetslagens arbetstid.

skett. Under tre perioder visar sig att arbetstiderna om än i förhållandevis ringa omfattning överstigit 240 timmar per man och period. Hade extra övertid tillgripits, hade praktiskt taget all arbetstid så när som 0,8 % under perioden nr 6 kommit att falla innanför lagens maximibestämmelser.

Det är naturligt, att förhållandena skola ligga annorlunda till för Amungen-Hosjö flottningsförening. Den här förekommande sjöflottningen, som leder till mycket långa arbetstider, måste komma att medföra, att en större andel av arbetstiderna än vad i det föregående berörts faller över de aktuella gränserna, 240 resp. 280 timmar per fyraveckorsperiod. Perioden nr 7 företter den längsta arbetstiden. Här skulle icke mindre än 15,6 % av antalet utförda arbetstimmar kommit att ligga ovanför gränsen 240 timmar per man och period. Två andra perioder visa så höga tal som 12,0 resp. 12,1 %. Skulle extra övertid tillgripas, skulle dock en betydande del av dessa tider

Tab. 7. Antalet utförda arbetstimmar, fördelade efter antalet arbetstimmar per arbetare och fyraveckorsperiod, varvid den första perioden räknats från och med flottningssäsongens början.

Undersökta delar tillhörande Indals och Ljunga älvs samt Gimåns flottningsföreningar 1948.

Antal arbetstimmar för period och arbetare	Antal arbetstimmar under period				
	1	2	3	4	5
21—30.....	—	572	—	—	—
31—40.....	—	—	910	—	—
41—50.....	—	1 032	—	—	12 838
71—80.....	—	—	1 903	—	—
91—100.....	—	9 600	—	—	—
101—110.....	4 848	—	—	—	—
111—120.....	4 212	—	—	—	—
121—130.....	—	3 200	—	—	—
131—140.....	—	2 295	—	—	—
151—160.....	—	—	3 624	—	—
161—170.....	42 444	—	—	—	—
171—180.....	9 744	—	—	—	—
181—190.....	3 477	48 732	14 288	—	—
191—200.....	—	—	50 828	50 828	—
201—210.....	7 044	—	—	—	—
221—230.....	14 927	—	—	—	—
231—240.....	27 641	—	—	—	—
241—250.....	6 422	—	—	—	—
251—260.....	25 060	17 114	—	—	—
261—270.....	6 700	20 520	—	—	—
281—290.....	6 292	8 747	—	—	—
291—300.....	—	6 132	—	—	—
Summa arbetstimmar	158 811	117 944	71 553	50 828	12 838
Tid överstigande 240 timmar per arbetare.....	3 674	5 713	—	—	—
Tid överstigande 240 timmar per arbetare i % av summa arbetstimmar.....	2·3	4·8	—	—	—
Tid överstigande 280 timmar per arbetare.....	110	460	—	—	—
Tid överstigande 280 timmar per arbetare i % av summa arbetstimmar.....	0·1	0·4	—	—	—

Anm. De enskilda arbetarnas arbetstid har erhållits med ledning av uppgifter rörande arbetstiderna vid de utvalda flottningsdistrikten.

kunnat rymmas inom den allmänna arbetstidslagens ram. Tages hänsyn härtill, skulle dock under en period (nr 7) 8,2 % av de år 1948 utförda arbetstimmarna icke kunnat utföras vid en tillämpning av lagen.

Ovan nämndes att det med hänsyn till systemet med fasta fyraveckorsperioder i regel inträffar att flottningssäsongen börjar under en dylik period. Utredningen har gjort en undersökning på vad sätt arbetstiderna skulle fördelat sig, därest man antagit att flottningssäsongen börjat just med begynnelsen av en dylik fyraveckorsperiod. Med hänsyn härtill

har en omarbetning av det i det föregående återgivna materialet skett för Klarälvens flottningsförening och för Indals och Ljunga samt Gimåns flottningsföreningar (tabellerna 6 och 7). Det hade varit önskvärt att en dylik omarbetning även kunnat ske för Amungen—Hosjö flottningsförening, men detta har icke varit möjligt, då det statistiska materialet bearbetats av flottningsföreningen själv. Att Umeå flottningsförening icke medtagits beror — förutom på att råmaterialets natur icke utan betydande arbete tillåtit en omarbetning — på att en dylik omarbetning skulle ha saknat större värde. De gjorda omarbetningarna ge nämligen vid handen att för bedömandet av möjligheten att uttaga arbetstiderna inom den allmänna arbetstidslagens ram det faktiskt icke spelar någon större roll, när under en fast fyra-veckorsperiod flottningssäsongen börjar. Då utredningen erhöll del av resultaten för de i tabellerna 6 och 7 behandlade flottningsföreningarna, ansåg den det motiverat att avstå från verkställandet av en motsvarande tidsödade omarbetning av materialet för Umeå älv. Hade större differenser visat sig uppkomma och särskilt om det visat sig att gränsen 280 timmar per man och fyraveckorsperiod blivit i större utsträckning överskriden, hade utredningen självfallet, trots det arbete som varit förenat därmed, icke underlåtit att medtaga Umeå flottningsförening även i denna del av undersökningen.

Utredningen upptar nu till bedömning på vad sätt de i det föregående återgivna resultaten kunna ha blivit påverkade av det förhållandet, att vissa arbetares anställningstid endast till en del ingått i de lämnade uppgifterna. Det kan vara motiverat, att här först återge de invändningar som förts fram. Det förekommer i vissa fall, då flottningen i ett vattendrag är uppdelad på distrikt, att arbetarna, sedan de slutfört arbetet i ett ovanför liggande distrikt, överföras till det nedanför liggande. I viss utsträckning har det nu inträffat, att endast ett av dessa distrikt kommit att omfattas av undersökningen, vilket i sin tur medfört att arbetarnas hela anställningstid icke ingått i undersökningen. Denna felkälla ansåg utredningen — trots att såsom nämnts förhållandet i fråga endast gällde en del och sannolikt en mindre del av arbetarna — vara av den betydelse, att den avstod från att återge uppgifterna rörande den totala anställningstidens längd.

Det är självfallet, att det här påpekade förhållandet utövar en viss inverkan även på resultaten rörande undersökningarna i fråga om arbetstidernas längd under de olika fyraveckorsperioderna. Men verkningarna äro här av helt annan innebörd än då det gällde uppgifterna rörande den totala anställningstidens längd. I detta senare fall var det uppenbart, att statistiken skulle ha gett till resultat att anställningstiderna framträdde såsom kortare än de verkligen voro. Då det åter gäller att bedöma hur stor del av det utförda timantalet som skulle komma att ligga ovan de båda i förevarande sammanhang aktuella gränserna 240 resp. 280 timmar, ligga förhållandena annorlunda till.

Det är naturligt, att därest de i undersökningen ingående arbetarnas totala anställningstid utan undantag ingått i statistiken, antalet utförda ar-

betsstimmar skulle ha kommit att stiga. Härvid kan det fallet tänkas inträffa, att det ökade timantalet kommit att flyttas över på den efterföljande fyraveckorsperioden, inom vilken då de lägre klasserna kommit att undergå en ökning. I den mån så skulle ha skett, hade resultatet blivit att en mindre del av de utförda arbetstimmarerna kommit att ligga ovanför de båda nämnda gränserna. Sannolikheten talar dock för att så endast i mindre utsträckning skulle ha skett.

Det för undersökningens betydelse viktigaste blir med hänsyn härtill att pröva vad följderna skulle ha blivit om inom en fyraveckorsperiod det inträffat en förskjutning uppåt i klasserna. Detta innebär, att arbetarna under varje fyraveckorsperiod erhållit ett större antal timmar per man. Ett dylikt förhållande måste givetvis skapa en tendens till att ett större antal arbetare hade kommit att få arbetstider, överskjutande 240 resp. 280 timmar per fyraveckorsperiod. Emellertid är härvid även att beakta följande. Hade hela den anställda arbetstiden medtagits, hade även totala antalet utförda arbetstimmar kommit att stiga. Det blir med hänsyn härtill osäkert om faktiskt en större procentuell andel av samtliga arbetstimmar kommit att ligga över 240 resp. 280 timmar per fyraveckorsperiod. Huruvida de ifrågavarande gränserna komma att i mera betydande utsträckning överskridas beror på vad sätt arbetstiden är fördelad med hänsyn till de enskilda arbetarnas arbetstid. För det fall koncentrationen är stark kring mycket låga tidvärden är det mycket osäkert, om något nämnvärt antal arbetstimmar hade kommit att passera de båda nämnda gränserna. I detta fall skulle resultatet tvärtom med sannolikhet ha blivit att en procentuellt sett mindre andel av den totala arbetstiden hade kommit att ligga över 240 resp. 280 timmar per fyraveckorsperiod. Väljer man som exempel Umeå flottningsförening finner man för perioden nr 5 just en stark koncentration till de låga timvärdena. Även om under denna period de enskilda arbetarnas arbetstider hade kommit att ökas genom att hela anställningstiden medtagits, skulle resultatet med sannolikhet ha blivit en minskning av den proportion som skulle ha legat över 240 timmar per man och fyraveckorsperiod. På samma sätt ligga förhållandena med all sannolikhet till för Klarälvens flottningsförening under perioden nr 6.

Helt säkert skulle den här påpekade felkällan ha haft andra följdverkningar under till exempel perioden nr 5 i fråga om Indals och Ljunga älvs samt Gimåns flottningsföreningar. I detta fall har man anledning räkna med att en stegring skulle uppkomma i den del av de utförda arbetstimmarerna som ligga över 240 resp. 280 timmarsgränserna. Detsamma skulle sannolikt bli förhållandet under motsvarande period vid Klarälvens flottningsförening.

Frågan på vad sätt den här berörda felkällan kan antagas ha påverkat undersökningens resultat kan med hänsyn till det anförda besvaras allenaast sålunda, att det i vissa fall skulle ha inträtt en sänkning, i andra fall åter en höjning av den del av den utförda arbetstiden, som skulle ha legat över gränsen för vad som förutsatts vara maximal arbetstid. Det är emellertid härvid att märka att denna del — med undantag endast för flottleder

av den säregna typ som företrädes av Amungen-Hosjö flottningsförening — är helt liten. Då det dessutom förhåller sig så att det blott är en mindre del av de i undersökningen ingående arbetarna, vilkas arbetstider endast ofullständigt blivit medtagna, har man anledning utgå från att den här påpekade felkällan icke i några mera väsentliga avseenden påverkar de i det föregående redovisade resultaten. Till de slutsatser, som man kan vara berättigad draga i förevarande hänseende, återkommer utredningen sedan den redovisat visst ytterligare från flottningsföreningarna översänt statistiskt material.

Utredningen vill nämna att den icke ansett sig behöva redovisa resultaten av uppgifterna rörande arbetarnas förläggning i barack resp. i hemmet. Dessa upplysningar synas nämligen ovidkommande för bedömandet av frågan om arbetstidens reglering.

Sedan huvudresultaten framkommit av de gjorda bearbetningarna av det från flottningsföreningarna erhållna råmaterialet, lät utredningen underställa resultaten tolv av de större flottningsföreningarna för att inhämta deras åsikter om undersökningen. I allmänhet framfördes härvid den kritik, för vilken redan i det föregående redogjorts. Anledning saknas därför att närmare redogöra för vad flottningsföreningarna svarade i nyss angivet avseende.

I samband med att flottningsföreningarna framförde sin kritik över den utförda undersökningen lämnade en del av föreningarna vissa statistiska uppgifter, som kunna vara av värde för bedömandet av här aktuella spörsmål. Utredningen anser sig böra återge en del av de upplysningar som härvid lämnades.

Piteå flottningsförening uppgav: »Utan att hava slutgiltigt bearbetat statistiken veta vi, att minimum av arbetstid, som användes vid denna flottningsförening under en 4-veckorsperiod, är 308 timmar (28×11 , söndagarna inräknade).» — Uppgiften innebär att arbetstiden varit synnerligen lång. Den antyder vidare att arbetet skulle ha bedrivits utan några uppehåll icke endast under en utan under flera fyraveckorsperioder i sträck. Dessutom är att märka att tiden 308 timmar uppges vara minimum för arbetstiden. Utredningen vill starkt ifrågasätta, huruvida icke någon felaktighet insmugit sig i beräkningssättet av den uppgivna minimiarbetstiden. Uppgiften avviker också på ett markant sätt från av andra flottningsföreningar lämnade uppgifter rörande arbetstidsförhållandena.

Umeå flottningsförening uppges att under 1949 års flottning av cirka 3 200 undersökta tidlönsanställda arbetare 395 eller 12 % haft en arbetstid överstigande 280 timmar under en fyraveckorsperiod. Den största gruppen utgjordes av båtmanskap och långflottare (96 st.). Det uppges vidare att båda dessa kategorier deltagit i flottningsarbetet under hela säsongen, varför de under 4—6 perioderna överskridit 280-timmarsgränsen. De voro dessutom specialarbetare, som icke ginge att avlösa. De övriga, som överskridit 280-timmarsgränsen, vore i regel sådana vana flottare, som ville ha arbete

Tab. 8. Antalet utförda arbetstimmar, fördelade efter antalet arbetstimmar per arbetare och fasta fyraveckorsperioder i enlighet med allmänna arbetstidslagen; bearbetningen verkställd inom flottningsföreningarnas kontor i Sundsvall.

Undersökta delar tillhörande Indals och Ljunga älvs samt Gimåns flottningsföreningar 1949.

Antal arbetstimmar för period och arbetare	Antal arbetstimmar under period			
	5	6	7	8
21—30.....	—	—	1 105	—
31—40.....	—	—	1 485	—
51—60.....	—	—	—	1 130
61—70.....	2 380	—	—	1 395
71—80.....	887	—	—	—
91—100.....	700	—	—	—
101—110.....	—	1 022	—	—
111—120.....	4 825	3 055	—	—
121—130.....	2 040	—	—	—
131—140.....	9 375	—	—	—
141—150.....	8 030	—	—	—
151—160.....	—	7 170	—	—
161—170.....	10 800	3 770	—	—
171—180.....	—	—	3 370	—
181—190.....	11 270	2 075	—	—
191—200.....	—	—	—	384
201—210.....	—	412	—	—
211—220.....	1 258	—	—	—
241—250.....	—	26 375	—	—
261—270.....	—	—	5 850	—
271—280.....	—	6 140	—	—
281—290.....	—	—	6 497	—
291—300.....	—	6 190	—	—
311—320.....	—	4 980	—	—
321—330.....	—	6 180	—	—
Summa arbetstimmar	51 565	67 369	18 307	2 909
Tid överstigande 240 timmar per arbetare.....	—	5 452	1 551	—
Tid överstigande 240 timmar per arbetare i % av summa arbetstimmar.....	—	8.1	8.5	—
Tid överstigande 280 timmar per arbetare.....	—	2 280	115	—
Tid överstigande 280 timmar per arbetare i % av summa arbetstimmar.....	—	3.4	0.1	—

hos flottningsföreningen under en längre del av sommaren och som, om de mest avlösas, kanske helt slutat i flottningsarbetet.

Utredningen anser sig böra påpeka att den här angivna procentsatsen avser samtliga arbetare, vilkas arbetstid kommit att överskrida 280-timmarsgränsen. Den är därför icke jämförbar med de i det föregående omnämnda procentsatserna, som avse den del av arbetstiden vid de undersökta distrikten, vilken skulle ha kommit att överstiga samma gräns.

Flottningsföreningarnas kontor i Sundsvall fogade till sitt skriftliga svar

Tab. 9. Arbetstidens längd vid vissa flottningsdistrikt vid Dalelvarnes flottningsförening; bearbetningen verkställd inom flottningsföreningens kontor.

Distrikt	Antal man	28 dygns perioder			Summa perioder
		I —240 tim	II 241—280 tim.	III 281— tim.	
Särna 1947	699	742 68·4 %	135 12·4 %	208 19·2 %	1 085 100 %
Orsa 1949.....	275	350 72·0 %	71 14·6 %	65 13·4 %	486 100 %
Mora 1949.....	246	267 60·3 %	107 24·1 %	69 15·6 %	443 100 %
Malung 1949	388	536 73·6 %	77 10·6 %	115 15·8 %	728 100 %
Vansbro 1949.....	267	419 80·7 %	76 14·7 %	24 4·6 %	519 100 %
Torsång 1948	103	430 96·2 %	17 3·8 %	—	417 100 %
Gysinge 1948.....	155	884 92·1 %	76 7·9 %	—	960 100 %

vissa statistiska uppgifter som i detta sammanhang böra beröras. Detta flottningskontor, som representerar Indals och Ljunga älvs samt Gimåns flottningsföreningar, ingick bland dem som lämnade uppgifter till utredningens ovan refererade statistiska undersökning. Då denna avsåg åren 1943—1948 och då vissa i detta sammanhang översända uppgifter avse år 1949, torde ett återgivande av dessa ha ett visst intresse. Hänsyn bör emellertid tagas till att flottningen år 1949 hade en osedvanligt stor omfattning, vilket kan ha medfört längre arbetstid än under mera normala år. Av tabell 8 framgår att den del av samtliga arbetstimmar, som överskred 240-timmarsgränsen, utgjorde 8,1 % under perioden nr 6 och 8,5 % under den påföljande perioden. Det har beräknats att motsvarande procenttal i fråga om 280-timmarsgränsen, som här är av största intresset, utgjorde 3,4 resp. 0,1. Under de båda övriga fyraveckorsperioder, som berördes av flottningssången, förekom intet arbete liggande över någon av dessa gränser.

Amungen-Hosjö flottningsförening anger antalet arbetare, som utfört arbete under mer än 54 dagar — d. v. s. den sammanlagda tid under vilken man skulle kunna förfoga över en arbetstid av 280 timmar per fyraveckorsperiod — till 44,4 % av hela den anställda arbetsstyrkan. Vidare uppges att 49 % av arbetarna haft längre arbetstid än 11,7 timmar per dygn, vilket utgjorde den medelarbetstid som högst kunde uttagas per dag vid en maximering av tiden till 280 timmar per fyraveckorsperiod.

Vad denna flottningsförening anfört anger utan tvivel att det varit vanligt med mycket långa arbetsdagar, något som för övrigt framgått av det redan i det föregående framlagda materialet. Till de ovan återgivna uppgifterna bör fogas den erinringen, att det i regel torde vara fråga om arbets-

tider, som endast obetydligt överstiga det angivna medeltalet 11,7 timmar per man och dygn. Det antal arbetstimmar, som ligger över 280-timmarsgränsen, är nämligen — uttryckt i procent av samtliga arbetstimmar — endast under en period så högt som 8,2 %; under samtliga övriga fyraveckorsperioder är motsvarande procenttal väsentligt lägre.

Dalelvarnes flottningsförening har samtidigt med sitt yttrande överlämnat ett förhållandevis omfattande statistiskt material, som delvis återges i tabell 9. Denna statistik är uppställd på ett annat sätt än den förut återgivna. Man har fördelat antalet förekommande fyraveckorsperioder allt efter det arbetstidens längd uppgått till högst 240 timmar, till mellan 240 och 280 timmar och till över 280 timmar. I statistiken har medtagits sju utvalda flottningsdistrikt. Det framgår att den alldeles avgjort största delen av arbetet omfattat kortare tid per fyraveckorsperiod än 240 timmar. Det högsta procenttal som redovisas är 96,2 %, det lägsta 60,3 %. I fråga om två distrikt redovisas ingen arbetstid liggande över 280 timmar. I ett tredje är andelen fyraveckorsperioder, längre än 280 timmar, så låg som 4,6 %. I ett distrikt utgör den 19,2 % och håller sig i övriga till mellan 13 och 16 %.

De tidigare återgivna uppgifterna rörande antalet per man och fyraveckorsperiod utförda arbetstimmar ange, att den avgjort största delen av arbetstiden fallit under 280-timmarsgränsen. Över 280-timmarsgränsen har i regel legat endast en liten del av det sammanlagda timantalet. Det är emellertid självklart, att även om denna senare relativt sett varit obetydlig, svårigheter i vissa situationer hade kunnat ge sig till känna, därest anställda måst avskedas till följd av att en eventuell lagstiftning icke tilläte deras ytterligare användande. Vid bedömandet av de återgivna resultaten bör emellertid ihågkommas vad utredningen anförde vid sin kritik av det statistiska materialet. Med all sannolikhet överstiger det redovisade antalet timmar icke obetydligt det antal, som skulle ha blivit bokförda som arbetade timmar, därest en lagstiftning rörande arbetstidens begränsning hade förefunnits.

Beaktar man detta förhållande vill det synas som om undersökningen gett till resultat, att en laglig reglering av arbetstiden på sätt förut angivits icke annat än i vissa särskilda fall skulle ha påverkat arbetsförhållandena och möjligheterna att genomföra flottningsarbetet. Detta uttalande från utredningens sida innebär självfallet intet ställningstagande till frågan om en laglig reglering av arbetstiden över huvud taget bör införas. Härtill återkommer utredningen i ett följande kapitel. Uttalandet innebär endast att man vid en enligt här gjorda förutsättningar lagligt reglerad arbetstid hade kunnat uttaga praktiskt taget samma arbetstid som i verkligheten behövts för flottningsarbetets utförande. De fall då längre arbetstider än 280 timmar under en fyraveckorsperiod förekommit ha visat sig gälla speciella slag av flottningsarbetet, nämligen sjöflottningen och slutfloTTningen. Skall en laglig reglering av arbetstiden äga rum, är det tydligt att särskild hänsyn bör tagas till dessa slag av flottningsarbete.

Tab. 10. Anställningstidens längd inom flertalet stora flottleder 1947.

Anställningstid	Antal arbetare procent	
	Indal	Ljunga
1—5 dagar.....	18	16
6—10 »	20	18
11—15 »	15	10
16—20 »	11	7
21—25 »	8	3
26—30 »	7	5
1—2 månader.....	13	17
2—3 »	4	10
3—4 »	2	7
4—5 »	1	4
5—6 »	1	1
längre tid än 6 månader.....	0	2
	Summa 100	100

I det föregående nämndes att uppgifter rörande anställningstidens längd icke kunnat erhållas ur det av utredningen från flottningsföreningarna infordrade statistiska materialet. Från föreningen skogsarbeten har i stället till utredningens förfogande ställts de uppgifter rörande anställningstiderna som återfinnas i tabell 10. Statistiken avser flertalet av de stora flottlederna och hänför sig till 1947 års flottning. Tabell 10 avser ett genomsnitt för flertalet flottleder och torde med hänsyn härtill förhållandevis väl åter spegla de i allmänhet rådande förhållandena. Det framgår att 53 %, dvs över hälften, av samtliga flottningsarbetare ha så kort anställningstid som 15 dagar eller därunder. En anställningstid av högst 20 dagar ha 64 %, dvs inemot $\frac{2}{3}$ av samtliga arbetare. För omkring $\frac{1}{5}$ varar anställningen högst 1 månad.

För den stora massan arbetare är anställningstiden således av helt kort varaktighet. De arbetare, som ha längre anställningstid än 1 månad, torde

Tab. 11. Anställningstidens längd vid Indals och Ljunga flottningsföreningar 1948.

Anställningstid	Antal arbetare procent	
	Indal	Ljunga
1—5 dagar.....	16	16
6—10 »	15	18
11—15 »	9	10
16—20 »	8	7
21—25 »	5	3
26—30 »	4	5
1—2 månader.....	21	17
2—3 »	7	10
3—4 »	5	7
4—5 »	4	4
5—6 »	2	1
längre tid än 6 månader.....	4	2
	Summa 100	100

Tab. 12. Anställningstidens längd vid vissa flottningsdistrikt tillhörande Dalelvarnes flottningsförening. Uppgifterna hämtade från åren 1947—1949.

Anställningstid	Antal arbetare procent
1— 5 dagar.....	5
6— 15 »	20
16— 25 »	26
26— 35 »	19
36— 45 »	8
46— 55 »	5
56— 65 »	5
66—145 »	9
146 — »	3
	Summa 100

till betydande del utgöras av arbetare sysselsatta med sjöflottning och med slutrensningen. Vid de stora flottlederna kan detta senare arbete taga mycket lång tid och avbrytes vissa år först av den under hösten inträdande kylan. Av tabell 10 framgår emellertid att dessa med slutflottningen sysselsatta endast utgöra en helt obetydlig del av samtliga vid flottningsarbete verksamma arbetare.

Tabell 10 avser genomsnittet för flertalet av de stora flottlederna. Tydligt kunna förhållandena växla i de enskilda flottlederna. Uppgifter betydande dessa växlingar ha inkommit för Indals och Ljunga flottleder och för vissa distrikt vid Dalelvarnes flottningsförening. En sammanställning av detta material återges i tabellerna 11 och 12.

Att här nämnda flottningsföreningar verkställt en särskild bearbetning av de till hands liggande uppgifterna sammanhänger självfallet med att anställningstiderna vid dessa förete avvikelser från genomsnittet. Det framgår av de återgivna uppgifterna, att antalet arbetade dagar vid förevarande flottleder är större än det genomsnittliga. Att dylika avvikelser skola kunna föreligga är något som man måste kunna vänta. Det bör observeras att uppgifterna för Indals och Ljunga flottleder hänföra sig till år 1948. Vad Dalälven åter beträffar har statistiken hämtats från icke mindre än tre olika år. För ett distrikt har man sålunda använt uppgifter från år 1947, för två från år 1948 och för återstående fyra från år 1949.

Kompletterande utredning.

I den rundskrivelse, för vilken redogjorts i det föregående och som tillställts samtliga flottningsföreningar av större betydelse, hade utredningens flottningsdelegation anhållit om uttalanden rörande möjligheterna att för flottningen införa en arbetstidslagstiftning. Rundskrivelsens utformning bibringade flottningsföreningarna den uppfattningen, att fråga vore att begränsa den ordinarie arbetstiden till 8 timmar per dag. Vidare förbisågo flottningsföreningarna att i svaren taga hänsyn till utnyttjandet av över-

tid. Det ansågs till följd härav motiverat att från flottningsföreningarna inhämta nya yttranden rörande verkningarna av och möjligheterna till en arbetstidslagstiftning för flottningsarbete, varvid mera utförligt från utredningens sida angavs det mått av arbetstid, som vid en eventuell lagstiftning på detta område kunde antagas komma att stå till buds. Samtidigt med att utredningen från de ovan nämnda tolv större flottningsföreningarna inhämtade yttrande rörande resultaten från den statistiska undersökningen beredde utredningen därför flottningsföreningarna tillfälle att ånyo uttala sig i detta ämne. I skrivelsen till flottningsföreningarna anförde utredningen härvid följande.

»För att kunna bedöma möjligheterna av en laglig reglering av arbetstiden på detta område är utredningen i behov av vissa ytterligare uppgifter än de utredningen redan erhållit.

För det fall att flottningsarbete skall införas under den allmänna arbetstidslagen torde regleringen av arbetstiden komma att i sina huvuddrag ske på följande sätt. Med stöd av lagens 5 § fastställer arbetarskyddsstyrelsen att arbetstiden vid flottning skall begränsas för perioder om fyra veckor. Detta innebär, att inom varje period av fyra veckor högst 192 arbetstimmar få uttagas. Arbetsgivaren får full frihet att inom denna ram uttaga arbetstiden på sätt han önskar. Ingen maximering av den dagliga arbetstiden äger rum.

Vid bedömandet av möjligheterna att lagligt reglera arbetstiden måste hänsyn tagas till arbetsgivarnas möjligheter att uttaga övertid. Enligt 7 § 2 mom. kan arbetare, som fyllt 18 år, utöver ovan nämnda tid om 192 timmar, efter arbetsgivarens bestämmande tagas i anspråk ytterligare 48 timmar under en tid av fyra veckor, dock i högst 200 timmar under kalenderåret. Möjligheter finnas härjämte (7 § 3 mom.) att, efter medgivande från arbetarskyddsstyrelsen, erhålla tillstånd att använda arbetare under en tid, som med sannolikhet kan beräknas till 40 timmar under en fyraveckorsperiod, dock högst 90 timmar under flottningssäsong. Utan särskilt tillstånd skulle en arbetare av flottningsföreningen kunna användas under 240 timmar per fyraveckorsperiod och efter tillstånd under högst 280 timmar. Ni torde kunna räkna med att arbetarskyddsstyrelsen särskilt under en övergångsperiod kommer att bifalla framställningar om tillstånd till uttagande av övertid.

Av det anförda framgår att om arbetstiden under en fyraveckorsperiod anpassas på sådant sätt att den icke överstiger 280 timmar per arbetare, några svårigheter att införa flottningsarbetarna under lagen icke föreligga.

Utredningen vill härmed ställa följande fråga till Eder. Skulle en laglig reglering av arbetstiden för flottningsarbete i huvudsaklig överensstämmelse med vad ovan angivits, dvs. med möjlighet att uttaga en arbetstid upp till 280 timmar under fyra veckor, komma att i något mera betydelsefullt hänseende försvåra flottningsarbetets ändamålsenliga bedrivande? Skulle Ni anse så bliva förhållandet, anhåller utredningen, att Ni ville ange de svårigheter, som skulle uppkomma och anledningarna till dessa.»

Då utredningen i skrivelsen till flottningsföreningarna angav det sätt, varpå en arbetstidsreglering för flottningsarbetet kunde tänkas bli utformad, hade utredningen självfallet icke haft tillfälle eller möjligheter att taga någon ståndpunkt i denna fråga. Det var med hänsyn härtill som utredningen så vitt möjligt anknöt till den praxis i fråga om beviljandet av övertid, som hittills utbildats vid arbetstidslagens tillämpning. Utredningen tog sålunda avsiktligt icke hänsyn till de maximala möjligheter till uttagande av över-

tid, som lagen medger. Att utredningen för den ordinarie arbetstidens bestämning valde en fyraveckorsperiod sammanhängande med liknande anledningar. Man kan sålunda i korthet säga att utredningen frågade, om nu gällande praxis för arbetstidslagens tillämpning kunde komma i fråga beträffande flottningsarbete. I det följande återger utredningen en kort sammanfattning av de från flottningsföreningarnas sida gjorda uttalandena.

Luleå flottningsförening yttrade sig icke rörande möjligheten till laglig reglering av arbetstiden.

Piteå flottningsförening betonade den rådande bristen på arbetskraft, som medförde att de anställda finge arbeta 13—14 timmar per dag. Vidare uttalades att arbetarna själva hyste motvilja mot en arbetstidsförkortning. Detta — framhöll föreningen — kunde förefalla egendomligt, då de avtalslutande parterna varit eniga om att försöka begränsa arbetstiden till 10 timmar per dygn. Mindre egendomlig bleve inställningen, om man såge den mot bakgrunden av att endast ett fåtal vore organiserade i skogs- och flottningsarbetareförbundet och att de oorganiserade ansåge sig oförhindrade att uppställa villkor för sitt deltagande i arbetet.

Det kan här erinras om att det var *Piteå flottningsförening* som uttalade att ett minimum för arbetstiden vore 308 timmar under en fyraveckorsperiod, och att utredningen ifrågasatte huruvida icke något fel insmugit sig vid beräkandet av denna minimiarbets-tid. Flottningsföreningen har emellertid med utgångspunkt från den av föreningen gjorda kalkylen rörande den erforderliga arbetstiden framhållit att det under sådana förhållanden vore svårt att se någon möjlighet till begränsning av arbetstiden. Det gäves visserligen — uttalade föreningen vidare — en utväg, som dock torde medföra långt gående ekonomiska konsekvenser, nämligen att på de övre delarna av flottlederna göra flottningen tvåårig. Då den grövre skogen numera i huvudsak toges efter dessa avlägset belägna flottleder och sågtimret vore det sortiment, som toge största skadan vid lagring i flottlederna, måste denna utväg betraktas som en ur trafikanternas synpunkt orimlig åtgärd, varför den bestämt måste avstyrkas.

Skellefteå flottningsförening framhöll att en arbetstidsreglering skulle försvåra flottningsarbetets bedrivande, särskilt vad det gällde sjöflottningar samt slutrensningsarbetet i huvudälven. I synnerhet i lappmarkssocknarna vore tillgången på arbetskraft begränsad, varför man måste befara att flottningen för året finge avbrytas, då det tillåtna antalet övertidstimmar utnyttjats. Detta finge betraktas som ett stort men icke endast för virkesägarna utan kanske ännu mera för befolkningen, som i dessa trakter vore synnerligen angelägen om och beroende av de nuvarande arbetstillfällena.

Sedan *Umeå flottningsförening* lämnat vissa uppgifter rörande det antal arbetare som hade längre arbetstid än 280 arbetstimmar och vilka uppgifter i det föregående redovisats, påpekade föreningen att det för närvarande inom Västerbotten icke vore möjligt att uppbringa erforderlig, kvalificerad arbetskraft för att avlösa ett så stort antal arbetare, som enligt vad denna undersökning visade skulle bli erforderligt. Flottningen skulle icke hinna genomföras och virke skulle bli kvarliggande i flottlederna.

Örnsköldsviks flottningsförening gjorde intet uttalande rörande verkningarna av en laglig reglering av arbetstiden. Föreningen ansåg, att innan lagens utformning diskuterades, ytterligare undersökningar rörande arbetsförhållandena måste göras hos några flottningsföreningar.

Ångermanälvens flottningsförening framhöll att det vore ovisst, huruvida flottningen kunde slutföras under de i förslaget givna betingelserna. Det kunde ej råda något tvivel om att betydande olägenheter komme att uppstå. En väsentlig olägenhet bland andra bleve problemet att behålla de yrkesvana arbetarna. Frågan om en arbetstidsbegränsning komplicerades därigenom att vattenfallsstyrelsen och enskilda kraftleverantörer i vattenbesparande syfte påyrkade förkortad utflottningstid eller flottning med begränsad vattentillgång, något som i båda fallen krävde ett uttagande av lång arbetstid per man och dag.

Storsjön-Övre Indalsälvens flottningsförening anförde att de dagliga skiftena vore långa. Härigenom utnyttjades på bästa sätt vatten- och vindförhållandena. På grund av den glesa bebyggelsen i skogsområdena vore tillgången på arbetskraft synnerligen knapp. All tillgänglig arbetskraft hade redan nu utnyttjats. Den kraftiga ökning av arbetsstyrkan, som onekligen en arbetstidsbegränsning medförde, syntes praktiskt ogenomförbar. Den skulle synnerligen menligt påverka såväl flottningskostnaderna som arbetets rationella bedrivande. Genom rationaliseringsarbete, som bedreves i rask takt, hade arbetstiden kunnat förkortas samtidigt som arbetet blivit avsevärt lättare. Införandet av en arbetstidsbegränsning syntes medföra risk för tvåårig flottning, vilket skulle innebära mycket stora nationalekonomiska förluster.

Flottningsföreningarnas kontor i Sundsvall framhöll i anslutning till vissa statistiska uppgifter (angivande en daglig arbetstid under vissa perioder å omkring 13 timmar) bland annat följande. En konsekvens av lagstiftningen bleve, att om flottningen inom ett avsnitt av flottleden försigginge under mer än 19 dagar under en period eller sammanlagt över 240 timmar, flottningsarbetet måste planeras på ett annat sätt än för närvarande. Detta komme med all sannolikhet att medföra kännbara verkningar på flottningsresultatet, speciellt under tider med så knapp tillgång på arbetskraft som för närvarande rådde och som rått 7 å 8 år tillbaka. En lagstiftning med en periodindelning som grund komme att missgynna de arbetsgivare, som beredde sina arbetare en något längre tids anställning. Men det funnes ingenting som hindrade, att en arbetare, som arbetat 240 timmar under en period hos en arbetsgivare, hunne att avverka ytterligare 240 timmar antingen hemma på sin gård eller hos annan arbetsgivare. Föreningen ansåg en lagstiftning rörande begränsad arbetstid för flottningsarbete ej vara befogad. Den kunde ej heller bli effektiv och skulle ej förhindra de olägenheter som antoges förekomma. En lagstiftning måste innefatta allt arbete som utfördes under perioden. Flottningsarbetet vore för de allra flesta endast en bisyssla. Föreningen framhöll avslutningsvis, att en laglig reglering av arbetstiden i huvudsaklig överensstämmelse med vad som angivits i utredningens skrivelse skulle försvåra flottningsarbetets ändamålsenliga bedrivande i så hög grad att föreningen icke skulle vilja stå för konsekvenserna.

Ljusnans flottningsförening ansåg att i händelse av en laglig reglering av arbetstiden för flottningsarbete det mest brännande problemet bleve att anskaffa arbetskraft för utflottningen av bivattendragen. En stor del av dessa måste flottas med vårflödet och då i samma takt som detta för att ej virket skulle bli kvarliggande till nästkommande år. Denna flottning måste därför bedrivas i intensiv takt men bleve i regel kortvarig. Redan nu vore det rätt svårt att skaffa folk till dessa flottningar oaktat att förtjänsten per dag, genom att arbetstagaren ägde rätt att väl utnyttja arbetstiden, vore lockande. Med den föreslagna begränsningen av arbetstiden bleve det nog ogörligt att skaffa arbetskraft till dessa korttidsflottningar. En laglig reglering av arbetstiden vid flottningsarbete vore icke påkallad.

Amungen-Hosjö flottningsförening gjorde gällande, att det för föreningen vore ett synnerligen svårt problem att på alla flottleder kunna begränsa arbetstiden till 280 timmar per fyraveckorsperiod. Man finge räkna med en väsentlig fördyring av flottningskostnaderna eller försening vid många av flottlederna, därest begränsning av nuvarande möjligheter till arbetstid skedde. Konsekvensen härav bleve att den naturliga transportleden av skogsprodukter mer och mer finge vika för biltransporter, som ju till största delen vore för sin drift beroende av import. Genom ökade vägtransporter uppkomme vidare sannolikt ett större slitage på vägarna och därmed ökat vägunderhåll för dessa. Vid minskad tillsläppning av flottgods försvårades möjligheterna att underhålla flottlederna för sitt ändamål och så småningom bleve utvecklingen den att flottleden bleve för dyr och att investeringar i stället finge göras på vägar längs flottlederna. Denna utveckling torde bliva ofördelaktig för rotvärderna, men den bleve oundviklig i den ådal för vilken föreningen kunde tala.

Föreningen tillade, att som förhållandena i Testeboåns allmänna flottleder i stort sett komme att röna samma inverkan, det vore angeläget för även denna flottningsförening att ansluta sig till det av Amungen-Hosjö gjorda uttalandet.

Dalelvarnes flottningsförening framhöll, att de största svårigheterna vid en arbetstidsbegränsning uppstode vid sjöflottning och vid utflottning av leder, där inga eller otillräckliga vattenmagasin funnos. I sistnämnda fall måste ofta även sön- och helgdagar utnyttjas, något som i sin tur gjorde att antalet fyraveckorsperioder då arbetstiden överstege 280 timmar bleve relativt stort. I leder eller flottledssträckor, där skiftgång ej kunde ordnas, kunde, om högst 280 timmar per period finge uttagas, det oersättliga vårflödet icke utnyttjas och flottningens fullföljande å dessa sträckor försvåras och i många fall helt äventyras. Vårfloden komme här ofta samtidigt med skogsfloden och vore av kort varaktighet. Till följd härav vore det av största vikt, att så effektivt som möjligt utnyttja vårflödet. På vissa håll vore denna kapploppning med vårflödet varje år aktuell. För det fall att flottningen icke kunde fullföljas med vårflödet föreläge härvid stor fara för att till havet destinerat virke icke under året hunne flottas ned till verken. Föreningen påpekade även den rådande bristen på arbetskraft. Tillgången

på flottare tenderade att minska år från år och detta gällde icke minst de kvalificerade flottningsarbetarna.

Föreningen erinrade vidare om sambruket med kraftintresset av större vattenmagasin. Enligt avtal eller dom vore flottningsledningen skyldig tillse, att slöseri med tillgängligt sparpvatten icke förekomme. Blev flottningstiden lagbunden på föreslaget sätt, torde det med all sannolikhet uppstå fall, där skarp kritik från kraftverkshåll vore att förvänta.

Föreningen anför slutligen följande: »Av det ovan anförda torde det framgå, att den föreslagna tidsbegränsningen av flottningsarbetet är allt för snäv och skulle på betydande områden lända till mycket svåra olägenheter, om förslaget lagfästes. Skall begränsning av arbetstiden för flottning ske genom bestämmelser i lag, måste dessa med hänsyn till arbetets egenart och absoluta beroende av naturförhållanden icke anknytas till lagdirektiv, som avse arbeten av helt annan natur. Därest en tillfredsställande lösning sökes på den inslagna linjen, är det nödvändigt giva flottningen större tidsmarginal inom några fyraveckorsperioder, om denna linje skall vara framkomlig. Tillståndet till uttagande av övertid bör icke förbindas med en övergångsperiod, då vi icke kunna se, att rationaliseringen i flottlederna inom överskådlig framtid kan medföra större ändring av föreliggande utgångsläge.»

Klarälvens flottningsförening utgick från att de två fyraveckorsperioder, då 280 timmar kunde uttagas, finge förläggas var som helst under flottningssäsongen. Det funnes nämligen arbetsplatser vid strömlottning, där sista månaden av säsongen krävde de flesta arbetstimmarna jämfört med föregående perioder av flottningstiden. Under denna förutsättning och med noga iakttagande av att vilotid och väntetid ej upptoges såsom arbetad tid torde möjligheter föreligga till införande av en laglig reglering av arbetstiden vad de flesta av Klarälvens flottleder beträffade. I fråga om sjöflottningen och särskilt ång- och motorbåtsbesättningarna vid dessa flottledsavsnitt kunde dock den ifrågasatta arbetstidsbegränsningen i betydande hänseende försvåra arbetets ändamålsenliga bedrivande. Föreningen hemställde därför, att sjöflottningen icke behandlades efter de angivna arbetstidsnormerna, utan att detta flottningsarbete hölles utanför arbetstidsbegränsningen. Föreningen framhöll vidare, att arbetet med slutrensningen i övre delen av Klarälvens svenska del måste forceras för att inte torka fast, emedan vattenföringen i älven efter den egentliga vårflodens slut i regel hastigt minskade. I slutrensningsarbetet deltog arbetare som redan från flottningssäsongens början uttagit den av utredningen föreslagna arbetstiden. Detta slutrensningsarbete, vartill erfordrades bland annat vana strömbåtsbesättningar, föreslogs med hänsyn härtill även undantaget från arbetstidsbegränsningen. I anledning av utredningens uttalande, att flottningsföreningarna kunde utgå från att framställningar om övertid under en övergångstid bleve bifallna, framhölls att förutsättningarna för en minskning av nu föreslagen erforderlig övertid icke förefunnes. Tillräckligt manskap för skiftgång kunde icke påräknas. Genom den nu fortgående regleringen av

sjöarna i bivattendragen och utbyggnaden av strömfällen därstädes för elektrisk kraftproduktion erfordrades att flottningsarbetet bedrevs så att bästa möjliga vattenhushållning ernåddes. Därest flottningen kringgärdades med snäva arbetstidsbegränsningar, komme, enligt föreningens mening, den för samhällsekonomin betydelsefulla elkraftproduktionen att tillfogas skada.

Konferens rörande flottningsarbetet.

Sedan flottningsföreningarnas ovan refererade skrivelser inkommit, höll utredningen och dess flottningsdelegation den 3 oktober 1949 en konferens med flottningscheferna för de större flottningsföreningarna. Härvid närvaro företrädare för ett antal avdelningar tillhörande svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet.

Vid konferensen informerades de närvarande ytterligare om detaljerna i den av utredningen övervägda lagstiftningen rörande arbetstiden för flottningsarbetare. De närvarande gavs även tillfälle att framföra sina åsikter i anledning av de av utredningen ifrågasatta lagstiftningsåtgärderna. Enär den kritik, som härvid anfördes från arbetsgivarsidan, i allt väsentligt låg inom ramen för vad flottningsföreningarna i de förut refererade skrivelserna framhållit, synes den härvid kunna förbigås. Från representanterna för arbetarsidan framhölls i olika sammanhang att de av flottningsföreningarna uttryckta farhågorna överdrivits.

Dagen efter det konferensen hållits sammanträdde utredningens flottningsdelegation. Vid detta sammanträde förklarade de experter, som företrädde arbetsgivarsidan, att de ansågo bärande motiv icke föreligga för en laglig reglering av arbetstiden för flottningsarbete men att de likväl icke ville motsätta sig en sådan. I samband härmed gjordes följande uttalande.

En laglig reglering av arbetstiden vid flottning i enlighet med de riktlinjer utredningen angivit i sin skrivelse till flottningsföreningarna kunde ej genomföras utan allvarliga återverkningar för visst flottningsarbete. Under den förutsättningen emellertid att i förslaget vidtoges vissa modifieringar föreläge förutsättningar för att flottningen lades under den allmänna arbetstidslagen och att flottningsarbetare således likställdes med flertalet andra arbetare. Därest en arbetstidslagstiftning möjliggjorde en reglering av arbetstiden på i huvudsak följande sätt, kunde arbetsgivarsidan godtaga densamma.

Den ordinarie arbetstiden vid flottning begränsades allenast så, att den i genomsnitt för fyra veckor komme att uppgå till högst 48 timmar i veckan. Arbetsgivarna bereddes möjlighet att utöver allmän övertid uttaga extra övertid i minst den utsträckning som utredningen å s. 17 angivit. Det förutsattes, att arbetarskyddsstyrelsen såväl i fråga om regleringen av den ordinarie arbetstiden som beträffande medgivande till extra övertid toge verklig hänsyn till de för flottningsarbetets rationella bedrivande föreliggande

de omständigheterna, så att den för flottningen erforderliga arbetstiden kunde uttagas. I fråga om vissa slag av flottning, nämligen sjöflottning och slutfloftning, förutsattes, att den tidrymd, för vilken den ordinarie arbetstiden skulle regleras, utsträcktes till minst sex veckor. Dessutom förutsattes, att i fråga om dammvakternas arbetstid undantag från lagens bestämmelser medgaves i erforderlig utsträckning. Ackordsflottning borde räknas såsom sådant okontrollerat arbete, att det komme att falla utanför arbetstidslagen jämlikt undantag a) i 1 §. — Vidare uttalades, att det för flottningsföreningarnas del vore oväsentligt, om en dylik reglering av arbetstiden toge sig uttryck i en speciallagstiftning för flottning eller i en särskild tillämpning av allmänna arbetstidslagen. Avgörande vore att flottningen under överskådlig tid kunde tillförsäkras minst den arbetstid, som åberopats i det föregående. — I den mån dispenser från lagen erfordrades, förutsattes det att sådana gaves generellt och för längre tidsperioder.

Från arbetarsidan förklarade man sig kunna godtaga en reglering av arbetstiden vid flottning i huvudsaklig överensstämmelse med vad arbetsgiversidan angivit. Man vore även villig medverka till att bereda flottningsföreningarna möjlighet att disponera övertid i den utsträckning, som erfordrades för ett rationellt bedrivande av arbetet. Då arbetarsidan gjorde detta medgivande skedde det emellertid under följande uttryckliga förutsättningar. Flottningsföreningarna skulle redan från början minska den dagliga arbetstiden vid de flottleder eller utflottningsdistrikt, där så av praktiska skäl låte sig göra. Vidare skulle flottningsföreningarna i fortsättningen eftersträva att successivt nedskära arbetstiden i den mån möjligheter därtill förelåge.

V. Utredningens förslag.

Praktiskt taget har allt flottningsarbete städse legat utanför arbetstidslagstiftningen. Ett undantag förekom dock under lagstiftningens första år, då arbete vid skiljeställen föll under den allmänna arbetstidslagen. Endast efter några få år undantogs emellertid även detta arbete från lagens tillämpningsområde. Att lagstiftarna vid tiden för arbetstidslagstiftningens tillkomst ville framgå med försiktighet är lätt att förstå. De förhållanden, varunder flottningsarbete på den tiden bedrevs, torde nämligen ha varit sådana, att i varje fall huvudparten av flottningsarbetet måste hållas utanför lagstiftningen.

Under de senaste årtiondena har arbetet vid flottlederna och därmed de förhållanden varunder detta bedrivs i flera avseenden omgestaltats. Vad man på detta område gjort har haft betydande verkningar. Det vid flottningen sysselsatta arbetarantalet har minskat, om man jämför det med den flottade virkesmängden. Denna utveckling har naturligen gjort sig olika starkt gällande i fråga om olika moment av flottningsarbetet. På en del håll ha dock betydande besparingar kunnat göras i fråga om den er-

forderliga arbetskraften. Även den dagliga arbetstidens längd har kunnat nedskäras. Särskilt om man jämför med förhållandena sådana de voro för ett par decennier sedan, framträda arbetstidsförkortningarna såsom icke oväsentliga. Ehuru den kortare arbetstiden ej direkt återspeglar sig i utredningens statistik rörande medelarbetsdagens längd, är man likväl berättigad till påståendet, att det omfattande rationaliseringsarbete, som pågår och länge pågått vid flottlederna, skapat en tendens till kontinuerligt sjunkande daglig arbetstid, något som ock i olika sammanhang framhållits från flottningssammanslagningarnas sida. Att denna tendens icke under de senaste åren jämväl lett till faktisk minskning av arbetstiden beror på att den motverkats av bristen på arbetskraft.

Trots denna utveckling, som bidragit att göra vissa arbetsuppgifter inom flottningen mindre krävande såväl när det gäller rent kroppsliga ansträngningar som när det gäller längden av den dagliga arbetstiden, kvarstår dock alltjämt det förhållandet, att flottningsarbete i stor utsträckning är beroende av väder- och vindförhållanden. Det torde knappast finnas något annat verksamhetsområde i vårt land, som kan jämföras med flottningsarbetet i detta hänseende. De särpräglade förhållanden, varunder flottningsarbetet bedrivs, ha utförligt behandlats i det föregående, varför anledning icke föreligger att här ytterligare beskriva arbetets egenart.

Det ökade användandet av moderna arbetsmetoder och arbetets förbättrade organisation jämte andra åtgärder till arbetets rationalisering ha medfört att frågan förts fram, huruvida tiden icke vore mogen för en laglig reglering av arbetstiden även för flottningsarbetare. Från arbetarhåll har under senare tid med stigande skärpa framhållits, att förutsättningar här för numera föreläge. Såsom framgått av det föregående har man från arbetsgivarsidan medgivit, att möjligheter till en laglig reglering nu förefunnes.

Då utredningen gått att taga ställning till frågan om lagstiftning på detta område, är den angelägen att framhålla följande. Det ligger i sakens natur, att man vid genomförande av en arbetstidsreglering för flottningsarbetare måste anpassa denna med hänsyn till de rådande arbetsförhållandena. Det är nämligen icke möjligt att genom en lagstiftning omgestalta dessa i någon större utsträckning utan att riskera att flottningsarbetet därigenom lider allvarligt avbräck. Skall en lagstiftning införas, måste denna avpassas så, att flottningsarbetets rationella bedrivande icke äventyras. Detta innebär, att man i varje fall under en mer eller mindre lång tid efter införandet av en lagstiftning måste medge förhållandevis långa arbetstider. Man kan under sådana förhållanden fråga sig, om det över huvud taget är påkallat med en arbetstidslagstiftning för flottning.

Vid bedömningen av denna fråga måste man göra klart för sig vad syftet målet kan vara med en laglig reglering av arbetstiden vid flottning. Gäller det endast att införa flottningsarbetet under arbetstidslagstiftningen eller vill man också vinna en förkortning av den dagliga arbetstiden så, att denna — även om den ej kan nedbringas till 8 timmar per dag — dock blir kortare än vad för närvarande är fallet? Dessa spørsmål kunna emellertid

icke betraktas isolerade från varandra. Tvärtom sammanhånga de på ett mycket intimt sätt. Därest en lagstiftning införes på området, öppnas för framtiden möjligheter att successivt och i den mån utvecklingen det medger genomföra en förkortning av den dagliga arbetstiden. Visserligen torde man kunna räkna med att om den tekniska utvecklingen medger en förkortning av arbetsdagens längd, denna kommer att sjunka även om lagstiftning icke införes på området, men det är anledning tro, att förkortningen kommer att bli större och gå fortare, därest en samhällelig myndighet, vari arbetsmarknadens parter äro representerade, bevakar de möjligheter till förkortning som förefinnas.

En successiv sänkning av arbetstiden vid flottning är enligt utredningens uppfattning i hög grad önskvärd. Så som framgått av den föregående statistiska utredningen är arbetstiden, särskilt i vissa flottleder, mycket lång. En daglig arbetstid om 13 timmar under förhållandevis lång tid är icke ovanlig. Väl kan en flottningsarbetares arbetsdag till en del bestå av bevaknings- och passningsarbeten, som fordra jämförelsevis liten ansträngning. Men även om sålunda den effektiva arbetsdagen är väsentligt kortare än vad de föreliggande tidsuppgifterna ge vid handen, är dock den av bevakning och passning upptagna delen av arbetsdagen icke utan påfrestning särskilt vid ogynnsamma väderleksförhållanden.

Till förmån för tanken att vidtaga åtgärder, som befordra en sänkning av arbetstiden, talar även den omständigheten, att man härigenom bör kunna underlätta rekryteringen till yrket. Särskilt de yngre synas för närvarande tveka att taga flottningsarbete med den långa dagliga arbetstid som nu råder. För ungdomen stå för närvarande så många banor öppna, inom vilka arbetstiden är väsentligt kortare. Varje åtgärd, som i fråga om arbetstiden minskar olikheten mellan flottningsarbetet och andra yrken, måste därför antagas verka till att obenägenheten att åtaga sig flottningsarbete blir mindre främst bland de yngre arbetarna. Det är visserligen sant, att flottningsarbetet i och för sig utövar en viss lockelse, särskilt för dem som tidigare varit sysselsatta i skogsarbete. Flottningsarbetet skänker stundom en uppskattad avkoppling. Men detta förhållande förringar icke angelägenheten av en minskning av arbetstiden, naturligen inom de gränser som hänsynen till flottningens rationella bedrivande kräver.

Möjligheten av att genomföra en lagstiftning på förevarande område har erkänts av representanter för arbetsmarknadens båda parter. Att under sådana förhållanden även i fortsättningen hålla flottningsarbetarna utanför lagstiftningen måste främst ur psykologiska synpunkter vara mindre välbetäckt. Flottningsarbetarna känna, att de i visst avseende blivit satta i en särställning. De ha icke tillförsäkrats samma skydd från samhällets sida som det stora flertalet arbetare numera åtnjuta. Det torde för övrigt vara en uppfattning, vartill praktiskt taget alla ansluta sig, att lagstiftningen rörande arbetstidens begränsning bör göras så omfattande som detta med hänsyn till förhållandena är möjligt. Vad nu anförts synes utredningen vara av synnerlig betydelse, då det gäller att ta ståndpunkt till införandet av en laglig reglering av arbetstiden för flottningsarbetare.

Naturligen föreligga jämväl omständigheter, som tala mot en dylik reglering. Då man från arbetsgivarsidan förklarar sig kunna godtaga en laglig reglering av arbetstiden, har utredningen i det följande icke ansett anledning föreligga att till bemötande upptaga de svårigheter, huvudsakligen av teknisk karaktär, som av flottningsföreningarna framhållits. Arbetsgivar-sidans uttalande på denna punkt får tolkas på så sätt, att dessa problem kunna lösas under de särskilda förutsättningar som angivits. I det följande upptager utredningen endast vissa erinringar, huvudsakligen av annan än teknisk natur.

Mot tanken att söka nedbringa arbetstiden har framförts, att anställnings-tiderna vid flottningsarbetet vore korta, varför även förhållandevis långa dagliga arbetstider icke skulle skada arbetarna. Mot denna mening torde emellertid böra framhållas, att arbetarna under de delar av året, då de icke äro sysselsatta med flottningsarbete, ha andra arbetsuppgifter att utföra.

Några flottningsföreningar ha gjort gällande att arbetarna själva icke skulle önska en förkortad arbetstid. Anledningen härtill skulle närmast vara arbetarnas farhåga för att arbetsförtjänsterna om arbetstiden förkortades skulle komma att nedgå. Vidare har framhållits, att arbetarna i varje fall vid avlägset belägna arbetsplatser skulle ha föga vinst av en arbetstidsförkortning, enär de saknade möjligheter att utnyttja fritiden.

Gentemot nyssnämnda påstående, att arbetarna själva icke skulle önska en arbetstidsförkortning, böra framhållas de starka krav, som sedan länge framförts från organiserat arbetarhåll om erhållande av kortare arbetstid. Enligt vad de experter uppgivit, som inom utredningen företråda svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet, delas denna åsikt av det stora flertalet medlemmar. Frågan i vad mån en förkortad arbetstid kommer att påverka arbetarnas sammanlagda förtjänster är av den natur, att den faller vid sidan av utredningens uppdrag, varför anledning saknas att här ingå på detta spörsmål.

Ett flertal flottningsföreningar har anfört att flottningsarbetare icke lede av större ohälsa än andra arbetare. Emellertid är sambandet mellan de be-tingelser, varunder arbetet utföres, och de enskilda arbetarnas hälsotill-stånd enligt utredningens erfarenheter från tidigare undersökningar knappast möjligt att avgöra. Ofta ge sig verkningarna av överanstängning och ohälsosamma arbetsförhållanden tillkänna först vid högre ålder, varvid det i regel är ytterligt svårt att bestämma orsakssammanhangen.

I anslutning till det anförda vill utredningen förordra att arbetstiden vid flottning nu underkastas laglig reglering. Närmast gäller det då att avgöra på vad sätt denna reglering bör genomföras. Skall man föra flottningsar-betet under den allmänna arbetstidslagen eller skall man fristående från denna lag införa särskilda regler för arbetstiden vid flottning?

Den allmänna arbetstidslagens huvudsyfte är att begränsa arbetstiden till 48 timmar i veckan eller att i varje fall begränsa tiden så, att den genom-

snittliga arbetstiden under viss längre tidrymd blir den nyss angivna. Längre arbetstid än 48 timmar i veckan förutsättes skola uttagas endast då särskilda förhållanden göra detta oundvikligt. Anlitandet av övertid skall alltså vara ett undantag, icke en regel. Vid flottningen är det emellertid icke möjligt — i varje fall icke inom överskådlig tid — att generellt tillämpa så kort arbetstid som 48 timmar i veckan vare sig denna tid bestämmes för kalendervecka eller som genomsnitt för ett antal veckor. För en betydande del av flottningsarbetet måste regelmässigt avsevärt längre arbetstid tillämpas. Det blir alltså nödvändigt att tillgripa övertid i mycket stor utsträckning. Ur dessa synpunkter skulle det i viss mån strida mot arbetstidslagens innebörd att lägga flottningsarbetet under lagen. Man skulle till och med som ett skäl häremot kunna anföra, att tillåtandet av övertid i vidsträckt omfattning vid flottning skulle kunna bidra till att övertid inom andra näringsområden bleve en mera vanlig företeelse än vad för närvarande är fallet, icke såsom det bör vara, ett undantag föranlett av särskilda omständigheter.

Vad senast anförts talar närmast för en speciallagstiftning för flottning. Såsom utredningen i tidigare sammanhang framhållit (s. 15) måste en dylik emellertid ur andra synpunkter väcka betänkligheter. Strävandena på arbetstidslagstiftningens område gå mot såvitt möjligt enhetliga bestämmelser. Mot tanken på en särskild lagstiftning talar dessutom det förhållandet, att resultatet i fråga om den medgivna arbetstidens längd med all sannolikhet bleve detsamma antingen man valde utvägen med en särskild lag eller valde att lägga flottningsarbetet under den allmänna arbetstidslagen. I båda fallen måste lagstiftningen anpassas så, att den medger den arbetstid som oundgängligen behöves för flottningsarbetets rationella bedrivande. Vilken väg man än väljer böra vidare möjligheter föreligga för vederbörande statliga myndighet att vidtaga åtgärder i syfte att successivt nedbringa arbetstiderna. Att införa en speciallagstiftning såsom ett provisorium i avvaktan på att utvecklingen skulle medföra en förkortning av arbetstiden har utredningen icke ansett vara en ur praktiska synpunkter lämplig väg.

Ehuru utan tvivel vissa betänkligheter tala mot att utvidga den allmänna arbetstidslagens område till att omfatta jämväl flottningsarbetet, anser utredningen sig på nyss anförda skäl böra förordna en dylik utvidgning. Detta sker emellertid under tvenne uttryckliga förutsättningar. Den första är att den ordinarie arbetstiden utan maximering för dygn regleras för längre tidsperiod än en vecka. Den andra förutsättningen är att tilldelning av extra övertid sker i sådan omfattning, att flottningsarbetets rationella bedrivande icke försvåras. Vid bedömandet av detta senare spörsmål bör emellertid all hänsyn tagas till den tekniska utvecklingen och vilka möjligheter denna kan ha medfört att begränsa den dagliga arbetstiden. Utredningen anser sig kunna förvänta, att omfattningen av denna övertid så småningom kommer att minskas, varför de anförda betänkligheterna i en framtid komma att väga mindre tungt.

Med hänsyn till flottningsarbetets säregna natur blir det alltså nödvändigt att vid bestämmandet av den ordinarie arbetstidens längd anlita den möjlighet till särreglering, som arbetstidslagens 5 § 1 mom. erbjuder. Enligt detta stadgande kan arbetarskyddsstyrelsen medge, att arbetstiden allenast begränsas så, att den i genomsnitt för viss längre tidrymd än en vecka kommer att uppgå till högst 48 timmar i veckan. Likaledes blir det nödvändigt att arbetarskyddsstyrelsen medger extra övertid i erforderlig utsträckning. Att ge direktiv för arbetarskyddsstyrelsen vid avgörandet av hithörande frågor har utredningen icke ansett lämpligt. Det bör bli styrelsens sak att med ledning av de framställningar, som komma att göras från de olika flottningsföreningarna, och av det material, som eljest kan införskaffas, träffa de avgöranden, som kunna finnas erforderliga. Då utredningen emellertid haft tillfälle att på olika sätt lära känna de betingelser, varunder flottningsarbetet bedrives, har utredningen funnit det lämpligt att i det följande något närmare ange, hur utredningen tänkt sig att arbetstidsförhållandena borde ordnas. Dessa uttalanden ha dock, detta är utredningen angelägen understryka, endast formen av en sammanfattning av utredningens erfarenheter.

Arbetstidslagen bör kunna omfatta allt flottningsarbete. Emellertid synes den s. k. ackordsflottningen falla utanför lagen till följd av det i 1 § under a) stadgade undantaget från lagens tillämpningsområde. Ackordsflottning utföres nämligen regelmässigt under sådana förhållanden, att det ej kan anses tillkomma arbetsgivaren att vaka över arbetets anordnande. Så synes även vara fallet beträffande det arbete, som utföres av dammvakter. Det kan ifrågasättas om icke dammvakterna vid flottning även kunna hänföras under det i 1 § b) stadgade undantaget från lagens tillämpning. I allt fall synes dammvakternas arbete vara av sådan natur att arbetarskyddsstyrelsen med stöd av 5 § 3 mom. kan medge undantag från lagens allmänna begränsningar.

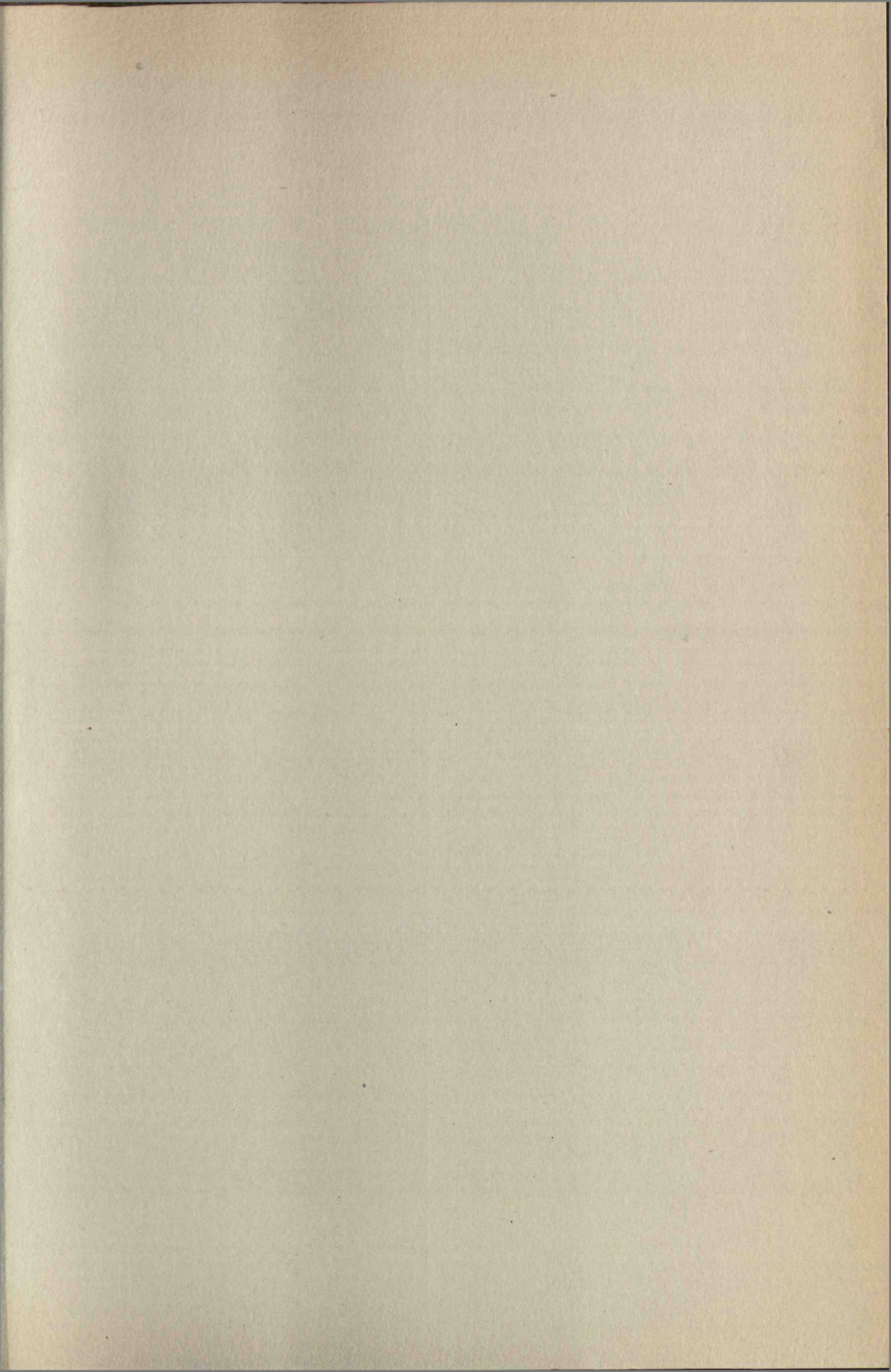
I den mån flottningsarbete bedrives med regelbunden skiftindelning, såsom fallet är vid skiljeställena, bör den för dylikt skiftarbete i arbetstidslagens 4 § andra stycket givna bestämmelsen utan vidare kunna tillämpas.

För allt övrigt flottningsarbete torde en tillfredsställande reglering av arbetstiden kunna ernås med tillämpning av 5 § 1 mom. arbetstidslagen. Beträffande längden av den tidrymd, för vilken arbetstiden skall begränsas till i genomsnitt högst 48 timmar i veckan, har utredningen funnit starka skäl tala för att, åtminstone tills vidare, denna göres förhållandevis lång. I fall, där styrelsen tillämpat ifrågavarande bestämmelse, har den i regel valt perioder om fyra veckor. Perioder av denna längd ha befunnits lämpliga även för flottningsarbetet i allmänhet. Det har dock framkommit starka skäl, som tala för att denna tidrymd i vissa fall är för kort, nämligen då det gäller sjö- och slutflottningen. Från arbetsgivarsidan har härvid såsom minimum angivits sex veckor. Mot denna tid har ingen erinran rests från arbetarsidan.

Vidare synes det erforderligt, att flottningföreningarna beredas möjligheter att, åtminstone tills vidare, uttaga extra övertid i stor omfattning. Allt efter det förhållandena ändras och förutsättningar skapas för en förkortning av arbetstiden utan att detta ogynnsamt påverkar flottningen är det motiverat att den extra övertiden begränsas.

Under åberopande av det anförda föreslår utredningen, att den allmänna arbetstidslagens tillämpningsområde utsträcker, så att detta även omfattar flottning. Detta bör ske genom att det i lagens 1 § under f) gjorda undantaget för flottning utgår. Utredningen föreslår att denna lagändring träder i kraft den 1 januari 1951.

Det måste för flottningföreningarna vara av mycket stor betydelse att i god tid före början av 1951 års flottningssäsong äga kännedom om det sätt, varpå arbetstiden närmare skall regleras. Utredningen föreslår därför såsom en övergångsbestämmelse att beslut, varom här kunna vara fråga, skola kunna meddelas redan från och med den 1 september 1950, dock med verkan tidigast från och med den 1 januari 1951.

Statens offentliga utredningar 1949

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Utredning med förslag om lösdrivarlagens upphävande m. m. [4]
Kriminalvård i frihet. Fångvårdsstyrelsens utredning ang. skyddsarbetets organisation m. m. [6]
Betänkande ang. förbättrad insyn i enskilda företags ekonomiska förhållanden. [8]
Betänkande med förslag till lag om registrerade för-
eningar m. m. [17]
Betänkande med förslag till lag om sjömansskatt m. m. [27]
Betänkande med förslag till nya medborgarskapslagar för Danmark, Norge och Sverige. [45]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Kommunalförvaltning.

Kommunallagskommitténs betänkande 2 med förslag till ändrade bestämmelser om ersättning åt innehavare av kommunala förtroendeuppdrag. [24]

Statens och kommunernas finansväsen.

1944 års allmänna skattekommitté. 3. Betänkande ang. beskattning av realisationsvinster, m. m. samt ackumulerade inkomster. [9]
Betänkande med förslag till ändrade bestämmelser rörande beskattningen av äkta makar. [47]
Betänkande med förslag till lönerogering m. m. för lärarpersonalen vid statsunderstödda folkhögskolor och lantbruksundervisningsanstalter. [50]

Politi.

Nationalekonomi och socialpolitik.

Betänkande med förslag till indexreglering av folkpensionerna. [7]
Utredning rörande folkpensionärernas bostadsförhållanden och bostadskostnader. [12]
P. M. med synpunkter på det svenska långtidsprogrammet. I anslutning till OEEC:s interimisrapport. [15]
1945 års skogshärbärgesutrednings betänkande. 2. Utredning med förslag till lagstiftning rörande tillfälliga bostäder vid skogs- och flottnings- m. fl. arbeten. [19]
Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 9. Tiden juli 1947—juni 1948. [30]
Social upplysning. [31]
Utredningar i anslutning till 1949 års nationalbudget. [36]
Klientelet på arbetshemmen. En socialpsykologisk utredning om försumliga försörjare och störande understödstagare. [37]
Betänkande rörande hjälp åt egnahemsägare och bostadsrättshavare som drabbats av arbetslöshet. [49]
Sjöfolkets arbetslöshet i utländsk hamn. [51]
Arbetsutredningens betänkande. Del 3. Flottningsarbetare. [58]

Hälso- och sjukvård.

Betänkande om sinnessölvården. [11]

Allmänt näringsväsen.

Elkraftutredningens redogörelse nr 2:17. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras råkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Värmlands län. [10] 2:3—4. Uppsala län och Södermanlands län. [29] 2:1—2. Stockholms stad och Stockholms län. [42]
Betänkande med förslag till livsmedelsstadga m. m. [43]
Betänkande med förslag till vissa åtgärder till rationalisering av gat- och kantstensindustrin. [44]

Fast egendom. Jordbruk med binäringar.

Norrlandskommitténs principbetänkande. Första delen. Norrlandska utvecklingslinjer. [1] Andra delen. Särskilda utredningar. [2] Tredje delen. Utlåtanden och förslag i vissa frågor. [3]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Lagberedningens utlåtande angående lagstiftning om gräns mot allmänt vattenområde. [23]

Industri.

Handel och sjöfart.

Kvalitetsforskning och konsumentupplysning. [18]
Betänkande rörande avbetalnings- och förskottsköp m. m. [38]
Utredning angående de handelspolitiska arbetsformerna m. m. [57]

Kommunikationsväsen.

Principer och metoder för kostnadsberäkningar vid statens järnvägar. [5] Bilagor. Produktions- och kostnadsstrukturen vid statens järnvägar. [14]
Svensk hamnbyggnadspolitik. [21]. En generalplan för rikets farleder och hamnar. [33]
Betänkande med förslag angående ändrade grunder för fördelning och uttagande av kostnad för byggnad och underhåll av skogsvägar. [34]

Bank-, kredit- och penningväsen.

1945 års bankkommitté. Betänkande med förslag om inrättande av en statlig affärsbank. [13]
Betänkande med förslag till förordning om ändring i vissa delar av Kungl. Maj:ts förordning den 27 juni 1927 (nr 321) om skatt vid utskiftning av aktiebolags och solidariska bankbolags tillgångar m. m. [56]

Försäkringsväsen.

1945 års försäkringsutredning. 1. Principbetänkande rörande försäkringsväsendet. [25] 2. Betänkande med förslag till lag om trafikförsäkring m. m. [26]

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen.

Andlig odling i övrigt.

Dissenterlagskommittén. Betänkande med förslag till religionsfrihetslag m. m. [20]
Folk- och skobibliotek. Betänkande och förslag av-
givet av folkbibliotekssakkunniga. [28]
Yrkesutbildning för varubud m. fl. [32]
Skolöverstyrelsens utlåtande över vissa av 1940 års skol-
utrednings betänkanden och 1946 års skolkommissionens
principbetänkande jämte sammanfattning av avgivna
yttranden. [35]
Betänkande angående statens konstsamlingars organi-
sation och lokalbehov. [39]
Betänkande med förslag angående förenklat rekvisitions-
och granskningsförfarande beträffande vissa statsbi-
drag till folkskoleväsendet. [40]
Betänkande och förslag angående studehjälperksam-
heten vid de allmänna läroverken m. fl. statliga och
statsunderstödda läroanstalter. [41]
1945 års universitetsberedning. 4. Studenternas sociala
ursprung, betyg i studentexamen, vidare utbildning,
yrkesval m. m. [48]
Om inrättande av ett rättsvetenskapligt forskningsråd.
[52]
Betänkande med förslag till ordnande av den andliga
vården vid sjukhusen. [53]
1945 års universitetsberedning. 5. Examina och under-
visning, universitetsstatistiken. [54]
Utredning beträffande privata skolor för yrkesutbild-
ning med förslag till bestämmelser om tillsyn. [55]

Försvarsväsen.

Promemoria över preliminär utredning rörande befäls-
rekryteringen inom försvaret. [16]
Betänkande rörande gallring av handlingar hos vissa av
försvarets myndigheter. [22]
Betänkande med utredning i vissa värnpliktsfrågor. [46]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.